

Interesté!

MAGYAR

TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

FELELŐS SZERKESZTŐ:

NAGY LÁSZLÓ

1903
MÁRCIUS

XVIII. ÉVFOLYAM

III. FÜZET

==== MEGJELENIK HAVONKÉNT ====

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KÖNYVKERESKEDÉSÉ
Andrássy-ut 10.

TARTALOM.

TANÍTÓKÉPZÉS.	Oldal
Az új tanterv életbeléptetése	129
Az életbeléptető rendelet	132
Az állami tanítóképzés válsága	137
A fizetési törvényjavaslat	139
A fizetési csoportok beosztása	145
Az országos egyesület akciója	148
A tanári testületek mozgalma	152
A nők mozgalma	159
<i>Lemle János.</i> Ebenspanger János	161
<i>Sarudy Ottó.</i> A szolmizáló módszer	166
<i>Szöllösi István.</i> A tanítónövények magánolvasmánya	173
<i>Simbó Endre.</i> A tanítóképző-intézetek értesítői	176
IRODALOM	
<i>Moyzes Miklós.</i> Zeneelmélet, Szent-Gály Gyulától	182
<i>Gerencsér István.</i> Állami népoktatás, Halász Ferenctől	185
VEGYESEK	188
Kimutatás	192

Szerkesztőség: Budapest, VIII. Baross-utca 57.

Kiadóhivatal: Budapest, VI. Andrassy-út 10.

Egyesületi tagdíj:

<i>évenként</i>	8 korona
<i>félévi részlet</i>	4 korona

Előfizetési díj:

<i>egész évre</i>	8 korona
<i>félévre</i>	4 korona

A «Magyar Tanítóképző» megjelenik — július és augusztus kivételével — havonként legalább 2 és félvnyi terjedelemben

Egyesületi tagok a „Magyar Tanítóképző“-t a tagdíj fejében kapják. **Tagsági jelentkezések Sztankó Béla** főtítkárhoz (Budapest, I. Mozdony-u. 5/b.) intézendők.

A tagdíjak **Horvay Ede** egyesületi pénztárhoz (**Budapest I., Lógody-utca 104. sz.** küldendők be.

A reklamációk és előfizetési pénzek a kiadóhivatalhoz (Singer és Wolfner könyvkereskedése) intézendők.

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

XVIII. ÉVFOLYAM.

1903. március

III. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Az új tanterv életbeléptetése.

A mikorra e sorok napvilágot látnak, Magyarország összes tanítóképző-intézetébe s minden tanítóképző tanára kezébe eljutott az új tanterv: tizenkét évi szakadatlan és küzdelmes munka eredménye. E tanterv keletkezése példátlanul áll a tantervek történetében. Nincs iskolai tanterv Magyarországon, sőt talán külföldön sem, a melynek megteremtésében az összes nem hivatalos és hivatalos tényezők oly összehangzóan, annyi egyesített törekvéssel és kölcsönös támogatással vették volna ki részüket, mint az új tanítóképző-intézeti tanterv készítésében. Kormány, közoktatási tanács és a tanárok egyaránt nemes szándékkal fáradoztak azon, hogy oly tanterv készüljön, a melyből a tanítóképzés s az egész népoktatás ügye hatalmas lendületet kapjon. Ebből a megjegyzésből azonban ne gondolja senki, a ki talán nem ismerné e tanterv keletkezését, hogy simán ment a munka. Sőt nagyon is göröngyös út vezetett a mai célpontra. Egyesületi és testületi tanácskozások, irodalmi viták, eszmék és egyének harca, a kedélyeket fölriasztó vészkiáltások, emlékiratok, a hivatalos munkálatok elalvása és felébresztése, mozgalmak és ellenmozgalmak előzték meg e tanterv megszületését. Nem is csoda, mert e tanterv készítése közben a tanítóképzés egész oktatási rendszere gyökeres átdolgozáson ment keresztül, a régi rendből kő-kövön nem maradt, új eszmék, új törekvések kerültek felszínre, sőt a készítés munkája a szervezeti kérdéseknek is egész raját kavarta föl.

Most már elültek a szelek s lecsendesültek a hullámok. S e magaslatos pillanatban, a mikor a tanterv országosan kihirdettetik, nem inkrimináljuk a multat, sőt nem vonszoljuk a bíráló itélő széke elé az alább közölt életbe léptető rendeletet sem, pedig volna annak egyéni jellegű felfogásához néhány szavunk. E pillanatban el kell némulnia minden

harci szónak s egy gondolatban, egy törekvésben kell összeforfnia az ellentétes nézeteknek, hogy a tanterv teljes és okszerű végrehajtásának utját egyengesssük.

Az új tanterv, mint minden emberi munka nem tökéletes, s a viszonyok, a melyek között majd élnie kell, még kevésbé mentesek a bajoktól, éppen azért sok fáradsággal s nehézséggel fog járni végrehajtása. Mielőtt azonban a munka igájába hajtának nyakunkat, adjuk át egy pillanatra magunkat az öröm gondtalan érzésének. Maga a miniszter jár előttünk a jó példával, a mikor életbe léptető rendeletének végén az elismerés kedves hurjait pendíti meg.

«Örömmel és köszönettel fogadtam az érdekelt tanári testületeknek és szakköröknek komoly és buzgó közreműködését a tanterv előkészítő munkálataiban.»

Még melegebben szól a miniszter a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületéhez intézett iratában:

«Miódn az Országos Közoktatási Tanácsnak javaslatát jóváhagyva és elfogadva, az állami tanító- és tanítónőképző-intézetek új tantervét kiadtam és fokozatos életbeléptetését az 1903/904. tanév kezdetével elrendeltem, készséggel felhasználom ezt az alkalmat arra, hogy a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének, a mely ezen tantervrevízió munkáját annak idején megindította, céljait kitűzte, az alapul szolgáló első tervezetet elkészítette, az érdeklődést ezen ügy iránt állandóan ébren tartotta és sikerét szakszerű javaslatával elősegítette, legőszintébb elismerésemet és köszönetemet kifejezzem.»

Budapest, 1903. január hó 3-án.

Wlassics.

A miniszter urnak ezen váratlanul jött elismerő szép szavai ünnepet szereztek nekünk. Szolgáljanak a miniszter cikornyátlan, de meleg érzéstől áthatott szavai jutalmul az Egyesület, a tanítóképző tanárok egész testülete, az államiak és felekezetiek számára egyaránt s általában mindazoknak, a kik e tanterv megalkotásában kisebb vagy nagyobb részt vettek. Lelkünkbe zárjuk e szavakat s kedves emlék gyanánt fogjuk őrizni mindnyájan mindenkoron s egyúttal könnyen elviselhetővé teszük nekünk a munka verejtékét. Azon ígérettel törekszünk meghálálni a miniszter úr köszönetét és bizalmát, hogy lelkünk teljes erejével rajta leszünk, hogy az új tanterv magasztos eszméi, az igaz hazafiasság, a komoly, a magas műveltségre való törekvés a vérébe menjen át az ország összes leendő tanítóinak s áthassák ez eszmék a nép minden rétegét.

De hogy ha *dr. Wlassics* Gyula miniszter úr az ő finom tapintatótól s gyengéd érzelmétől sugalva köszönettel s elismeréssel bocsátotta útjára az ő egyik legmonumentálisabb alkotását, úgy mi kétszeres hála és köszönetre vagyunk kötelezve iránta, hogy a tanítóképző-intézeti tanterv ügyét fölkarolta, sőt programja sarkolatos pontjává tette s több ször elrendelte, hogy ez ügyben a tanárok véleménye kikéressék s gondosan mérlegeltessek. De nem mulaszthatjuk el, hogy hálás elismerésünkkel ne adózzunk az ő tanácsosainak is, *dr. Kuliszky* Dezsőnek, a tanítóképzési osztály volt főnökének s *dr. Axaméthy* Lajos úrnak, a jelenlegi vezetőnek, különösen *dr. Radnai* Rezső titkár úrnak, a tantervi ügy előadójának, a kik kezdettől fogva meleg érdeklődéssel ápolták és igyekeztek dűlőre juttatni a tanterv ügyét. Sokat lendített a tanterv ügyén a közoktatási tanácsban *dr. Pauer* Imre egyetemi tanár úr, a ki mint elnök bölcseséggel vezette a munkálatokat; *Sebestyén* Gyula úrnak, a közoktatási tanács titkárának, a ki lelkesedéssel és különös rokonszenvvel munkálkodott a tanácsban a tanítóképzők tanterve érdekében, de különösen ki kell emelnünk *dr. Kovács Fános*, közoktatási tanácsi előadó érdemeit a tanterv megalkotása körül; az utóbbi időben ő végezte a munka oroslánrészét nagy ügyszeretettel, ambícióval, lankadatlan buzgalommal s mély szakértelemmel. Utolsó köszönő szavunk szálljon affelé, a ki él ugyan, de, sajnos, hozzá szavunk ma el nem juthat. *Dr. Kármán Mór* volt az, aki tisztán nemes ügyszeretétől indítatva, csupán azért, mert látta a tanítóképző tanárok önzetlen ügybuzgalmát, mindjárt kezdetben az egyesület mellé állott s támogatta azt munkálkodásában, nagy lelkével tartalmat, erőt adott eszméinknek, törekvéseinknek; majd a közoktatási tanácsban, mint bizottsági elnök, nagy erélylyel, bölcseséggel vezette a tanácskozásokat, irányított, támogatott s nagy tudásával minden részletet megvilágított.

Az új tanterv hajója immár az életbe léptető rendelet szánján a tengerbe siklott és nem tévetegül, hanem a saját eszméitől biztosan vezéreltetve indul nagy útjára, hogy gazdag kincseinek áldásában részesítse a magyar népoktatást. Ugyanakkor a tanítóképző tanárság a leghevesebb küzdelmek egyikét kénytelen megvívni anyagi és erkölcsi érdekeiért. Reméljük, hogy győzelmesen, anyagilag s erkölcsileg megerősödve fogunk kikerülni a harczból s mi sem fog minket gátolni abban, hogy testünk s lelkünk minden erejét az életbe léptető rendeletben is megjelölt jobb korszak megteremtésének szenteljük.

Az életbelépő rendelet.

— 40181/1902. szám. Valamennyi kir. tanfelügyelőnek, a kiknek a tankerületében állami elemi iskolai tanító- vagy tanítónőképző-intézet van. —

Az állami elemi iskolai tanító- és tanítónőképző-intézeteknek e rendelettel kiadott tanterve mind alaki, mind tartalmi tekintetben annyira gyökeres átdolgozása a jelenleg érvényben levő 1881., illetve 1882. évi tanterveknek, hogy ezeknek csupán az 1868. évi népoktatási törvényen alapuló keretei és megmásíthatatlan rendelkezései maradtak meg továbbra is változatlanul.

Az új tanterv alapgondolata és legfőbb törekvése, hogy *a tanítóképző-intézet szakiskolai jellegét minél határozottabban kidomborítsa*, s ily módon egyfelől tanítóképző-intézeteink és a népiskola, másfelől tanítóképzésünk és a néptanítói hivatás között minél szorosabb és bensőbb kapcsolatot teremtsen.

Tanítóképzésünk történeti fejlődése sok tanulságot foglal magában. Az új tanterv számot vetett e tanulságokkal, tudatosan alkalmazkodott a történeti fejlődés menetéhez s ebben a korábbiaknál magasabb fokot foglal el. Tanítóképzésünk az első időben egészen alászállt a népiskola színvonalához s nem törekedett többre, mint a népiskolai ismeretanyag elsajátítása mellett a tanítói gyakorlat megadására. A normál iskolai tanítóképzés emez egyoldalúsága és belőle eredő hibái utóbb ép az ellenkező irányba terelték tanítóképző-intézeteinket, a melyek ettől fogva a hivatásszerű gyakorlati képzés hátraszorításával is, a leendő tanítók általános műveltségének fokozását tekintették főfeladatuknak. Ma már kétségen felül áll, hogy tanítóképzésünk sem a népiskola színvonalához alászállva, sem a középiskolai tanítás felé törekedve meg nem találhatja azt az utat, melyen rendeltetését helyesen betölti. A tanítóképző-intézetnek sem a nép, sem a középiskola nem lehet előképe. *A tanítóképző-intézet nem lehet más, mint szakiskola, a mely kizárólag és teljesen a népiskolai tanítói hivatásra készíti elő tanítványait s mint ilyen a népiskolának áll szolgálatában.*

A tanítóképző-intézetet ez a szakiskolai jellege határozottan megkülönbözteti és elválasztja mindennemű közműveltségi iskolától. De a tanítóképző-intézet a szakiskolák között is önálló helyet foglal el s nem sorolható a megszokott értelemben vett ama szakiskolák közé, a melyek a megjelölt életpályára való minél tökéletesebb kiképzés kedvéért, tanításuk rendjében vagy tulságosan megszorítják, vagy egészen mellőzik a közműveltségre tartozó ismeretek megszerzését. *A tanítóképző-intézet ellenkezően oly szakiskola, a melynek tanulmányi rendjében a közművel-*

ségi tantárgyak ép oly lényegesen hozzátartoznak a hivatásszerű kiképzéshez, mint a pedagógiai tantárgyak és a tanítói gyakorlat. Azok a népiskola ismeretanyagát közlik a leendő tanítóval, de oly színvonalon, hogy felette uralkodni es vele céljaihoz képest rendelkezni tudjon; emezek abba a művészetbe vezetik be a tanítói pályára készülöket, hogy ezt az ismeretkincset miképen adják át majdan tanítványaiknak a népiskolában. Ily módon a tanítóképzés rendszerében a közműveltségi tantárgyak tanítása mint integrans rész a legszorosabban összeforr a szakképzéssel s ettől el sem választható. Minden tantárgy a maga módja szerint, a hivatásszerű szakképzés szolgálatában áll s olyan tantárgynak, a mely ezt a szolgálatot nem teljesíti, nincs helye a tanítóképzés rendszerében. *Uralkodó jellemvonása az új tantervnek, hogy a tanítóképzés eme didaktikai egységét határozottan kifejezésre juttatja és foganatosítását biztosítja.*

Igy fogván fel a tanítóképző-intézetek feladatát, a tanterv a törvényesen megszabott közműveltségi tantárgyak tudományos színvonalának emelésével, körük pontos meghatározásával és anyaguk megválogatásával is a tanítói szakképzést óhajtja intenzívebbé tenni. S hogy ezt a szándékát, a tanítás egész folyamán ébren tartsa és neki foganatot szerezzen, úgy osztotta fel az egyes tantárgyak anyagát, hogy a népiskolai tanítással közelebbi vonatkozásban álló részletek a magasabb évfolyamokban taníttassanak; s végül a népiskolában is helyet foglaló valamennyi tantárgy körébe beleillesztette annak részletes módszertanát, a mivel e tárgyak tanítását, végcéljában, a hivatásszerű alkalmazás felé tereli. Míg a tanterv ekképen a közműveltségi tantárgyakat is a szakképzés körébe vonja, másfelől arról is gondoskodik, hogy a gyakorlati tanításokra az eddigi heti óraszámok kétszerese jusson. Arról is intézkedik a tanterv, hogy a gyakorlati tanítás ne csak osztatlan népiskolában történjék, hanem az osztott népiskolára is kiterjedjen s hogy a szokásos tanítási próbákon felül folytatólagos tanítási gyakorlatok is tartassanak.

Az új tanterv a másfajú és más fokozatú iskolákkal szemben szigorúan megóvja a tanítóképző-intézetek önállóságát s ennek megfelelően a tanítónőképző-intézeteket feloldja a felsőbb leányiskolákra való tekintettel régebben rájuk kényszerített alkalmazkodás alól. Viszont megszünteti a tanító- és tanítónőképző-intézetek tanítási rendjében azt a különbség-tételt, a mely az 1881. és 1882. évi tanterveket jelezi. *Az új tanterv ezzel helyreállította a tanítóképző-intézetek szervezeti és tanulmányi egységét s köztük csupán oly jelentéktelenebb eltéréseket enged meg, a melyek a kétnemű képzés természetéből önként következnek.*

A tanítóképzés egységét törekszik megerősíteni az új tanterv azzal is, hogy lehetőleg alkalmazkodik a felekezeti tanítóképző-intézetek szük-

ségeihez. Sem egészben véve, sem részleteit tekintve egyetlen egy olyan rendelkezése sincs, a mely a felekezeti tanítóképző-intézetek érdekeibe ütköznék, sőt a tanítójelölteknek élethivatásuk szempontjából oly fontos vallás-erkölcsi nevelésére ez a tanterv nagyobb nyomatókat vet, mint bármelyik elődje. Külsőleg is kifejezésre jut ez a szándéka egyebek közt abban a rendelkezésében, a mely a hitoktatásra a IV. évfolyamban is heti két órát szán s ezzel a hitoktatás heti óraszámát nyolcra emeli.

Áttérve a részletekre, az új tanterv szakít a megszokott fel-fogással, a mely a képzőintézet tanulmányi rendjében élesen megkülön-bözteti egymástól a közműveltségi- és szaktárgyakat s ez utóbbiak közé csupán a pedagógiai tárgyakat és a gyakorlati tanítást sorozza.

Mindazáltal teljes mértékben elismeri és méltányolja a *pedagógiai elméletnek és gyakorlatnak nagy jelentőségét a hivatásszerű képzésben s ehhez képest fentartás nélkül megadja nekik az elsőséget a többi tantárgyak között.* A főszólyt azonban nem az elméletre, hanem a gyakorlatra helyezi s ennél fogva az elméletet is lehetőleg gyakorlativá igyekszik tenni s a tanítói gyakorlat szolgálatába állítja. A tanterv nem kíván anthropológiát, psychológiát, didaktikát a maga rendszeres teljességében, hanem mindegyikökből csak azt és annyit, a mi szükséges ahhoz, hogy a nevelés-tanítás tudatos, tehát művészi és ne mesterségszerű legyen. Többet sem a cél nem követel, sem a tanítóképző-intézet körülményei nem engednek meg. A pedagógiai gyakorlatban viszont az új tanterv a tanítási gyakorlatok intenzív előkészítését tekinti a legfontosabbnak s ez nem lehet csupán a pedagógia tanárának és a gyakorló-iskola vezetőjének feladata. Részt kell abban vennie közvetlenül vagy közvetve mindegyik tanárnak és ezt a célt kell szolgálnia a tanítóképző-intézet egész munkásságának.

A pedagógiai tantárgyakon kívül az új tanterv *különösebben azokat a tantárgyakat emeli ki, a melyek a nemzeti nevelésnek, a hazafias szel-lem ápolásának leghathatósabb tényezői.* A hazai vonatkozásokra, a hol csak alkalom kínálkozik rá, mindenütt kiváló gondot fordít ugyan; mindazáltal a magyar nyelv és irodalom, a magyar történet és a magyar föld ismertetése foglalják el e tekintetben a főhelyet. E tantárgyak vezető szerepét az új tanterv nemcsak a számukra juttatott heti óra-szám szaporításával fejezi ki, módszerüket hathatósabbá teszi s a körük-ben szerzett ismereteket a magyar nemzeti érzés gazdagítására és nemesebbé tételére szolgáló tanulságokká avatja. Ideálok felé tör s így válik igazán hivatásszerűvé és gyakorlativá. *A magyar nyelv és irodalom tanterve* csupán a tanítás kereteit állapította meg elméleti kategóriák szerint; célja és módszere gyakorlati és hivatásszerű. A magyar nem-zeti szellem kifejezésbeli sajátosságainak megértetése és elsajátíttatása,

továbbá a tanítójelölt bevezetése a nemzet lelki világába, hogy majdan a nemzetfentartó törekvések buzgó munkásává lehessen: ez a feladat. A grammatikai, stilisztikai, retorikai és poetikai ismeretek mindmennyian csak ennek az egy célnak állanak szolgálatában. Ennélfogva az egész tanítás az irodalmi olvasmányon nyugszik, melytől az elméleti tanulmányok el nem választhatók s a melynek kánonát, fontosságához képest, rendszeresen és pontos részletezéssel ezuttal állapította meg először a tanítóképző intézetek tanterve. Eképen a nyelvtanról magára a nyelvre, az irodalom történetéről az irodalomra, a műfajok elméletéről a magyar nemzeti szellemnek a műalkotásokban való megnyilatkozására helyezkedik át a súlypont. *A történettantás középpontjába az új tanterv a nemzeti történetet helyezi s ennek oktatását mind a négy évfolyamon keresztül viszi* aképen, hogy az első két évfolyamban az egyetemes történettel összekapcsolva, a harmadikban pedig önállóan foglal helyet, míg a negyedik évfolyam alkotmánytani oktatása az egész történettantás tanulságait egybefoglalja és értékesíti a gyakorlati élet számára. Ugyancsak a fentebb kiemelt szempontból történt, *a földrajz tanításának* három évre kiterjesztésével, Magyarország földrajzának a harmadik évfolyamba helyezése, hogy ily módon a tanítójelöltek hazájuk földjét összes földrajzi tanulmányaik felhasználásával minél behatóbban és fogatosabban ismerhessék meg.

Messze vezetne, ha a tanterv minden újabb rendelkezését fontosságához mértén jellemezni akarnám. *A mennyiség- és természettudományi tantárgyak* körében ép oly nyilvánvalók a javító újítások, mint a *művészeti és gyakorlati tantárgyaknál*. Ez utóbbiakra vonatkozólag csak két dolgot emelek ki: a művészeti tantárgyak heti óraszámának jelentékenyebb szaporítását, a mivel az új tanterv tért nyit intenzivebb érvényesülésüknek s a kézügyességi és gazdasági oktatásnak új és a réginél kiterjedtebb alapon való szervezését, a mi a tanítóképzésünket szorosabb kapcsolatba fogja hozni a gyakorlati irányban fejlesztendő ismétlő népiskolai tanítással.

Az eddig tantervnek egyik sokat gáncsolt fogyatkozásán segít az új tanterv *az egyes tantárgyak anyagának pontos részletezésével*. A tantervnek ez az újítása egyfelől útját fogja állani a tanítás elkalandozásának s a velejáró túlterhelésnek, másfelől biztos alapot vet képzőintézeti oktatásunk szükséges egyöntetiségének. Amaz aggodalmat, hogy a tanítás anyagának ez a részletes megszabása esetleg veszélyeztetheti a tanítás szabadságát, eloszlatja az a tény, hogy a képzőintézeti Rendtartás szerint a tanterv alapján mindegyik tanítóképző-intézet maga állapítja meg a rá nézve irányadó részletes tanmenetet. A tanterv e részle-

tezettsége, meg vagyok róla győződve, egyik leghathatósabb ellenszere a sokszor túlbuzgóságból is eredő megterhelésnek.

Nem járhat a tanulók megterhelésével a *heti órák számának emelkedése sem*. A heti óraszámot az új tanterv, hogy fokozott követelményeinek foganatot szerezhessen, kénytelen volt ugyan szaporítani; de azért óvatosan számot vetett a körülményekkel s innen maradt azon a határon, a melyet a külföldnek éppen legfejlettebb képzőintézetei elértek, vagy már meg is haladtak. Figyelembe veendő az a tény is, hogy a heti órák harmadrésze az emlékezetet kevésbé terhelő tárgyakra esik s hogy az új tanterv az óraszámot főképp a gyakorlati tárgyakban szaporította jelentékenyebben.

Az új tantervhez készülő *utasítások* hivatva lesznek rá, hogy a tanterv célzatai a részletekben is élesebb világításba helyeztessenek és a tanterv végrehajtására nézve a szükséges tájékoztatást megadják. Nincs kétségem a felől, hogy a mely tanítóképző-intézetben a komoly munkának feltételei eddig is meg voltak s a hol a tanítóképző-intézetek szervezetének törvényes követelményei teljesítettek, ott az új tanterv életbeléptetése nem fog leküzdhetetlen nehézségekre találni.

Az új tanterv, a mely tanítóképzésünk elé korszerű magasabb feladatot állít, az emelkedettebb célt világosabban tűzi ki és a rendelkezésre álló eszközökkel gondosan számot vet, *hivatva van rá, hogy tanítóképzésünk történetében új korszakot nyisson*, a melynek fénye oly mértékben éri majd tanítóképzésünk munkásait, a mily mértékben hozzájárulnak az új tanulmányi rendnek életbe léptetéséhez. Örömmel és köszönettel fogadtam az érdekelt tanári testületeknek és szakköröknek komoly és buzgó közreműködését a tanterv előkészítő munkálataiban. A kifejezésre jutott vélemények és kívánságok ugyan nem voltak valamennyien figyelembe vehetők, mégis meg vagyok róla győződve, hogy a tanítóképző-intézetek tanári testületeinek megnyugvásukra fog szolgálni az a tudat, hogy oly tanterv szab irányt munkásságuknak, a melynek megalkotásában nekik is jelentékeny részük volt. Ez a tudat töltse el őket ügyszeretettel, munkakedvvel és lelkesedéssel s az erősítse meg eddigi buzgóságukban, a melyre a jövőben is biztosan számítok.

Az új tanterv az 1903/1904. iskolai év kezdetével lép életbe az első évfolyamra kiterjedő érvénnyel, a további életbeléptetés pedig évenként és évfolyamonként fokozatosan történik.

Erről Cimedet a tanterv megfelelő számú példányainak csatolása mellett tudomás és további eljárás végett értesítem.

Budapesten, 1903. évi január hó 3-án.

Wlassics Gyula.

Az állami tanítóképzés válsága.

Válságnak nevezhető az az állapot, a melybe az új fizetési törvényjavaslat az állami tanítóképzést bele sodorta s a mi ellen a tanítóképző tanárság küzd.

Mielőtt a törvényjavaslat megjelent, jogosan vártuk tőle, hogy az állami tanítóképző tanárok javadalmazását javítani fogja s a tanítóképző tanári testületek mai zilált szervezetét ha nem is szünteti meg, de abban az együttműködéshez kedvezőbb rendet fog teremteni.

A törvényjavaslat mindkét irányban óriási csalódást okozott.

Igaz ugyan, hogy a törvényjavaslat a tanítóképző-intézeti *rendes* tanárokat ugyanazon csoportba sorozta, a hova a középiskolai, kereskedelmi s egyéb középfokú iskolai tanárokat, t. i. az állami tanítószemélyzet IV. csoportjába. Azonban nem gondoskodott arról a törvényjavaslat, hogy a rendes tanári szolgálatba a magasabb fokozatba való előlépés szempontjából beszámíttassanak:

1. segédtanári és segédtanítónői évek;
2. a zenetanári, rajztanári, gyakorló-iskolai tanítói, tanítónői évek;
3. a polgári iskolában eltöltött évek;
4. az elemi iskolában eltöltött évek.

Mintthogy pedig a tanítóképző-intézeti tanárok *jelenleg* átlag véve 7 évet töltenek segédtanári minőségben: a tanárok átlaga a rendes tanárok fizetésének maximumát az 5600 koronát csak 32 éves tanári működése idején, vagyis a teljes szolgálat után 2 évvel fogja elérni. Természetesen, ha valaki a segédtanári szolgálatot előzőleg polgári, sőt elemi iskolában is töltött néhány évet, akkor ugyanezt a maximumot csak 35—40 évi szolgálat után, sőt esetleg még később éri el.

Ezen tények felsorolása után megfelelhetünk fizetés rendezésünk első és legfontosabb kérdésére: *hogyan áll a tanítóképző tanárok és a középiskolai tanárok fizetése javításának ügye?*

Ismeretes az 1883-iki középiskolai törvény azon intézkedése, hogy a középiskolai tanárt végleges alkalmazása esetén azonnal rendes tanárrá nevezik ki. Ezért a középiskolai tanár az új fizetési törvényjavaslat szerint 25 évi rendszeres működése után föltétlenül eléri a fizetési maximumot, az 5600 koronát. Sőt előbb is, mert a törvényjavaslat 17. § a szerint a helyettesi, illetőleg ideiglenes minőségben töltött szolgálati éveket is beszámítja az $\frac{n-1}{2}$ képlet szerint. Mintthogy pedig a törvényjavaslat a tanítóképző tanároknál nem csupán az ideiglenes, u. n. megbizotti minőségben, hanem segédtanári (tanítónői) évek beszámításáról tudni sem akar: a tanítóképző tanár rendszeres és végleges minőségű szolgálatának 25-ik évében semmi szín alatt sem érheti el a maximumot, sőt ha a jelenlegi kedvezőtlen előlépési viszonyok továbbra is fennállanak, akkor azt a maximumot egyáltalán nem érheti el a teljes szolgálat határán belől. Ebből kitűnik, hogy *a két évtizedig tartó nagy küzdelemmel kivívott paritás elve a törvényjavaslat szerint csak a papíroson fog élni, valósággal pedig súlyos vereséget szenvedett*

Ez a baj nemcsak anyagi, hanem erkölcsi természetű is. Az anyagi

jövő képe és a szégyen érzete egyaránt égeti lelkünket. Ezért állítjuk, hogy a törvényjavaslatnak, ha jelenlegi formájában lép életbe, a tanítóképző-intézeti oktatás színvonalára és a tanítóképzés fejlődésére káros visszahatása lesz.

Másik igen fontos szempont, a mely szerint a törvényjavaslat megítélendő: *mily mértékben javítja a jelenlegi tanári nemzedék javadalmazását?*

Ha megtekintjük a jelenleg még érvényes fizetési sorozat adatait, azt látjuk, hogy a tanárok a fokozatos előléptetés során rendszeres (segédi és rendes) szolgálatok idejének átlag vége a 22-ik évében (a 21 ik év után) elérték a legmagasabb fokozatot, a 3600 koronát, a mi az ötödéves pótlékkal kiegészítve 4400 koronát tesz ki. Ugyanezek a tanárok az új törvény életbeléptekor sem fognak többet kapni 4400 koronánál, főltéve, hogy 7 esztendeig szolgáltak segédtanári minőségben és még csak 6 év múlva kapják meg az 5000 korona fizetést, akkor, a mikor már különben 2 évig élvezték volna, a mai törvény szerint, az ötödik korpótlékot is, illetve a 4600 korona fizetést. A veszteséget leszámítva, az összes nyeresége lesz az utolsó három évben 800 korona. Ha pedig 8 évig volt segédtanár, mindössze 200 koronát nyer; ha pedig 9 évig, akkor már *veszt* 600 koronát. De vannak köztünk olyanok is, a kik 10—12 évig, sőt olyan is, a ki 18 évig volt segédtanár. Ezek *vesztésege* már nagy összeget tesz ki; nemkülömben azoké, a kik hosszú ideig 10—25 évig voltak zenetanárok. De legsúlyosabb veszteség fogja érni a segédtanítónőket, a kiket a 7 évi szolgálat után csak az V. csoport sovány kilátásai kárpótolhatnak. (?)

Hogy ezek a számítások nem helytelenek, kitűnik a közoktatási minisztériumban végzett összehasonlító számításokból, a melyeknek adatai szerint az új törvényjavaslat életbelettetése eseten a *tanítóképző tanári státusz 35%-a a jelenleginél kedvezőtlenebb helyzetbe kerül, 25%-nak nem javul a helyzete s csak 40%-nak javul az általános javadalmazása kisebb-nagyobb mértékben. Ennél fogva nincs semmi meglepő abban a jelenségben, hogy egyes tanítóképző tanárok folyamodtak a közoktatási miniszterhez, hogy az új törvény életbeléptetésekor helyezzek őket vissza a polgári iskolához.*

Figyelmeztetjük a kormányt, hogy ha nem segít a bajon, még sokan lesznek, a kik más iskolákhoz való áthelyeztetésüket fogják kérni. Sokan leszünk, a kik menekülni igyekszünk a veszni indult hajóról, vagy ha maradunk is, lelketlen gép módjára fogjuk cipelni a munka terhét.

A harmadik szempont, a mely szerint megítélhető a törvényjavaslat: *hozott-e be jobb rendet a tanítóképző tanári testületek egészségtelen szervezetébe?*

Ismeretes a tanítóképző tanári testületek szervezetének az a nagy baja, hogy azok a legkülömbözőbb természetű és elnevezésű állások gyűjteményei. Helyet foglalnak azokban: igazgatók, rendes tanárok, segéd-tanárok, zenetanárok, rajztanárok, tornatanítók, rendes tanítónők, iparmunka tanítók gyakorló-iskolai tanítók, segédtanítónők. A tanítóképző

tanárság évtizedek óta küzd, hogy ezen áldatlan sokféleség helyébe egyöntetűség hozassék be. Az 1893-iki törvény nem segített a bajon, mert a tanári személyzetet öt fizetési osztályba osztotta szét (VII.—XI.). De a helyzet a mai törvény keretében fokozatosan javult, mert a zene-, rajztanárok, gyakorló-iskolai tanítók idővel segédtanárokká nevezettek ki s az üresedés szerint előléptek rendes tanárokká (a gyakorló-iskolai tanítók kivételével). Reméltük, hogy az új törvény tovább fejleszti a megindult folyamatot s javít valamit a szervezeten. Nálunk okosabb emberek azt mondják ugyan, hogy ez nem feladata a törvénynek. Jó. De hát az feladata-e, hogy rontsa a szervezetet? Pedig ezt tette.

A tanítóképző tanárokat három különböző csoportba, u. m. a IV., V. és VII. csoportokba osztotta be. Ezek mindenike különálló kört alkot, önálló előlépési fokozatokkal. Semmiféle intézkedés sem határozza meg a törvényben, hogy mennyi idő múlva kell bekövetkeznie a magasabb csoportba való előlépésnek. Ha a miniszternek úgy tetszik, akár egész szolgálatát az alacsonyabb csoportban élvezheti végig valaki. *A tanári testületek szervezete tehát határozottan rosszabbodott.* Mert míg eddig öt fokozatba voltak ugyan osztva a tanárok, *de egy statut alkottak*: eddig az új törvényjavaslat szerint *három önálló statusra tagoltattak szét.*

A törvényjavaslat tehát *minden szempontból az egész vonalon visszaesést jelent a tanítóképző tanárságra s az állami tanítóképzésre nézve.*

Ezek után nekünk, mint a tanítóképző tanárok és a tanítóképzés közügyei őrének, nem marad egyéb kötelességünk, mint *a tanítóképzés szent érdekei szempontjából tiltakozni a törvényjavaslatnak a jelen alakjában való végrehajtása ellen.* E törvényjavaslatban határozottan megfeledeztek a mi speciális érdekeinkről. Mulasztást követtek el azok, a kiknek kötelességük lett volna ott, a hol a törvényt megalkották, szavukat fölemelni. De ebből az a kötelesség is háramlik a közoktatási miniszterre és a közoktatási kormányban az illetékes tényezőkre, hogy befolyásukat teljes erővel érvényesítsék a törvényjavaslat intézkedéseinek megjobbítására. Mert különben őket fogja érni a jogos vád, hogy harminc évi küzdelem vívmányait elejtették s az állami tanítóképzést a hanyatlás lejtőjére juttatták.

A fizetési törvényjavaslat.¹⁾

Az állami tanítószemélyzet illetményeiről.

— A II. fejezet A) része. —

5. §. Az állami tanítószemélyzet tagjai állami tisztviselők, de fizetési osztályba nem tartoznak.

(A 6. §. szabályozza az egyetemi és műegyetemi tanárok és alkalmazottak fizetését. A 7. §. a budapesti állatorvosi főiskola tanítószemély-

¹⁾ Közzöljük a törvényjavaslatnak reánk vonatkoztatható részeit. (Az első fejezet a fizetési osztályokba sorozott állami tisztviselők illetményeiről szól.)

zetének fizetését. A 8. §. megszünteti az egyetemi, műegyetemi és állatorvosi tanárok tandíj-jutalékát).

A 6. és 7. §-ban felsoroltak, ugyszintén a bányászati és erdészeti akadémiánál, valamint a bányásziskoláknál és az erdőőri szakiskoláknál alkalmazott tanítószemélyzet (19. §.) kivételével, az összes állami tanintézetek tanítószemélyzete fizetés és lakpénz tekintetében *kilenc csoportba osztatik*. Az egyes állásoknak mely csoportba való tartozását, az állásokkal egybekötött alapfizetést, a fizetés emelkedésére igényt adó szolgálati időnek és a fizetésemelkedésnek mérvét, végül azt, hogy a fizetéssel minő lakpénz jár, a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás tünteti fel.

10. §. Az állami tanítószemélyzethez tartozó oly állások, a melyek a jelen törvény hatálybalépte után rendszeresíttetnek, rendszeresítésük alkalmával az állami költségvetés határozatai szerint sorozandók a megfelelő csoportba.

11. §. A tankerületi főigazgatók, továbbá a báró Eötvös József kollégiumnak, a középiskolai tanárképző-intézeti gyakorló főgimnáziumnak és a *polgári tanító- és tanítónőképző-intézeteknek igazgatói* az őket a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás szerint megillető tanári fizetésen felül évi 1600 korona főigazgatói pótlékban részesülnek, a mely e minőségek valamelyikében töltött öt szolgálati év után 2400, további ugyanily öt szolgálati év után 3200 koronára emelkedik.

A főigazgatói pótlék a fizetés természetévei bir.

A jelen szakasz határozatai alá tartozóknak arra a *lakpénzre* van igényük, a mely a jelen törvény kiegészítő részét képező B) kimutatás szerint a VI. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőknak jár.

Azok a tankerületi főigazgatók, a kik oly állásból nevezettek ki főigazgatókká, a mely állásra a 15. és 16. §§. határozatai ki nem terjednek, a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás IV. csoportjában tizenöt évi szolgálati időnek megfelelő évi 4400 korona fizetéssel és 1600 korona főigazgatói pótlékkal nevezhetők ki.

12. §. Az állami gimnáziumok, reáliskolák, felsőbb leányiskolák, *elemi, tanító- és tanítónőképző-intézetek, kisdédóvónőképző-intézetek*, az állami felső kereskedelmi iskolák, a budapesti állami női ipariskola és az ipari szakiskolák, valamint a süketnémák váci, a vakok és hülyék budapesti intézetének *rendes igazgatói*, az őket a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás szerint megillető tanári fizetésen felül évi 800 korona igazgatói pótlékban részesülnek.

Az igazgatói pótlék tiz évi igazgatói működés után teljes intézeteknél évi 1600 koronára, nem teljes intézeteknél évi 1200 koronára emelkedik.

Az ipari szakiskoláknál teljes intézeteknek csak a legalább két iparágra berendezett és emellett külön tanfolyamokkal is biró szakiskolák tekinthetők.

A polgári iskolák, a felső népiskolák, a balatonfüredi Erzsébet-szeretetház és a fent meg nem nevezett többi gyogyepedagógiai intézet igazgatói évi 800 korona igazgatói pótlékban részesülnek, mely pótlék tiz évi igazgatói működés után évi 1200 koronára emelkedik.

A teljes hat osztályu elemi iskoláknak igazgatói évi 600 korona és a legalább három tanerővel bíró elemi iskolák igazgatói évi 400 korona igazgatói pótlékban részesülnek.

Ha az állami tanítószemélyzetnek a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás IV. csoportjába tartozó tagja, tejjgazdasági szakiskolához, földműves-iskolához vagy vincellér-iskolához igazgatóvá nevezetik ki, fizetésén és lakpénzén felül 500 korona igazgatói pótlékban részesítetik, mely pótlék tiz évi igazgatói működés után 1000 koronára emelkedik.

Az igazgatói pótlék a fizetés természetével bir, annak élvezete azonban az igazgatói minőség vagy megbízatás megvonása, vagy az arról való lemondás esetén *megszűnik* és ebben az esetben a nyugdíj megállapításánál sem vehető figyelembe.

A jelen szakasz első bekezdésében foglalt intézetek igazgatóinak, mindaddig, a míg évi 800 korona igazgatói pótlékot élveznek, fizetésökre való tekintet nélkül, arra a *lakpénzre* van igényök, a mely a jelen törvény kiegészítő részét képező B) kimutatás szerint a VII. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőknek jár, a kik pedig évi 1600 korona igazgatói pótlék élvezetébe jutnak, azoknak arra a lakpénzre van igényök, a mely ugyane kimutatás szerint a VI. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőknek jár.

13 §. A középiskolai tanárképző-intézeti gyakorló főgimnázium és a *polgári tanító- és tanítónőképző-intézetek rendes tanárai* az öket a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás szerint megillető tanári fizetésen felül évi 800 korona a fizetés természetével bíró *igazgatói pótlékban* részesülnek, mely pótlék a középiskolai tanárképző-intézeti gyakorló főgimnáziumnál, vagy a polgári tanító- és tanítónőképző intézetnél töltött tiz évi tanári működés után évi 1600 koronára emelkedik.

Az ebben a szakaszban felsorolt tanároknak, mindaddig, a míg évi 800 korona igazgatói pótlékot élveznek, fizetésökre való tekintet nélkül, arra a lakpénzre van igényök, a mely a jelen törvény kiegészítő részét képező B) kimutatás szerint a VII. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőknek jár, a kik pedig évi 1600 korona igazgatói pótlék élvezetébe jutnak, azoknak arra a lakpénzre van igényök, a mely ugyane kimutatás szerint a VI. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőknek jár.

14 §. Az állami gimnáziumoknál és reális-iskoláknál, az állami felsőbb leányiskoláknál, az *elemi tanító- és tanítónőképző-intézeteknél*, az állami felső kereskedelmi iskoláknál, az állami felső ipariskoláknál, az ipari szakiskoláknál és a gazdasági tanintézeteknél alkalmazott *rendes tanárok*, valamint a gyógypedagógiai intézeteknél, a polgári iskoláknál és a felső népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók és tanítónők, kiváló érdemeik elismeréseül állomáshelyükön *igazgató-tanárokká*, illetőleg igazgató-tanítókká és igazgató-tanítónökké léptethetők elő.

Az igazgató-tanárrá előléptetett rendes tanár évi 800 korona, az igazgató-tanítónóvá, tanítónővé előléptetett rendes tanító, tanítónő évi 600 korona, a fizetés természetével bíró pótlékban részesül, mely pótlék azonban megszűnik, ha az illető a 12. §-ban megállapított igazgatói pótlék élvezetébe lép. Ha ebben az esetben a 12. §-ban megállapított oly pótlék

lékokról van szó, melyek a szolgálati idővel emelkednek, a jelen szakasz alapján nyert pótlék élvezetében eltöltött szolgálati idő az emelkedő pótlékokra való igényt adó időhöz hozzászámítandó.

Az ekként előléptetett rendes tanárok, tanítók és tanítónők száma az évi állami költségvetésben rendszeresített rendes tanári, tanítói és tanítónői állások létszámának egy tizedrészét meg nem baladhatja.

Ez állásokra való előléptetés az alá az átmeneti korlátozás alá esik, hogy a letszámnak fent megállapított egy tizedrésze csak fokozatosan s a jelen törvény hatálybaléptétől számítandó öt év alatt tölthető be.

15. §. Az állami tanítószemélyzet tagjai, úgy a 6. és 7. §-ban felsorolt, valamint a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatásban foglalt egyes csoportokba tartozó állásokra, *csakis az alapfizetéssel* és az ennek megfelelő lakpénzzel nevezhetők ki

Etől a határozattól eltérésnek van helye és pedig:

1. az egyetemi és műegyetemi nyilvános rendes tanároknál és a budapesti állatorvosi főiskola rendes tanárainál, a kik kivételesen s a pénzügyminiszternek előzetes hozzájárulása után, az alapfizetésnél magasabb, de a 6. §. 1. pontjában, illetőleg a 7. § első bekezdésében megállapított valamely fizetéssel kinevezhetők;

2. ha fizetési osztályba tartozó állami tisztviselő az állami tanítószemélyzet tagjává, vagy az állami tanítószemélyzet tagja oly állásból nevezetik ki ehhez a személyzethez tartozó más állásra, a melyre a 16. §. határozatai ki nem terjednek és ha az illető kinevezettnek korábbi fizetése és a fizetés természetével bíró egyéb illetményei együttvéve meghaladják azt az alapfizetést, a mely az új állással van egybekötve.

Ebben az esetben a kinevezés, az addigi fizetés és a fizetés természetével bíró egyéb illetmények beszüntetése mellett, az alapfizetésnél magasabb, a jelen törvény 6. és 7. §§-ban, vagy a törvény kiegészítő részét képező C) kimutatásban megállapított oly fizetéssel történik, a mely a kinevezett korábbi fizetésének és a fizetés természetével bíró egyéb illetményeinek összegével egyenlő; ha pedig az új állásra nézve ily fizetés megállapítva nincsen, a kinevezés *a legközelebbi magasabb fizetéssel történik.*

Ha a fentebb említett esetekben a kinevezettnek korábbi fizetése és a fizetés természetével bíró egyéb illetményei együttvéve egyenlők az új állásra nézve a jelen törvény 6. és 7. §§-ban, vagy a törvény kiegészítő részét képező C) kimutatásban megállapított alapfizetéssel, a kinevezés az alapfizetéssel történik.

E szakasz határozatai kiterjednek az állami tanítószemélyzet ama tagjaira is, a kik a közalapokból fentartott tanintézetek vagy oly törvényhatósági, községi vagy felekezeti tanintézetek tanító személyzetéből neveztetnek ki az állami tanító-személyzethez tartozó állásra, a mely intézetek valamely országos nyugdíjintézet tagjai.

16. §. A jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás szerint egy és ugyanabba a csoportba tartozó, de különböző állásokban eltöltött szolgálati idő, *a magasabb illetményekre való igény szempontjából egyégesnek veendő.*

Ha valaki a 15. §. alkalmazásával oly fizetéssel, mégpedig akár az alapfizetéssel, akár valamely magasabb fizetéssel, neveztetett ki az állami

tanítószemélyzet tagjává, a mely fizetés a korábbi fizetésével és a fizetés természetével bíró egyéb illetményeivel együttvéve egyenlő az ugyan-ezeknek az illetményeknek élvezetében eltöltött szolgálati ideje, az új állásban eltöltött szolgálati idejével, a magasabb illetményekre való igény szempontjából szintén egységesnek veendő.

* * *

A III. fejezet: az összes állami tisztviselők illetményire vonatkozó határozati javaslatok, szól a bírák, ügyészek illetményeiről. Továbbá: az állami tisztviselő fizetése csak fegyelmi úton szállítható le; úgy szintén az előlépésre való igény csak fegyelmi ítélettel vonható meg. A IV. fejezet szól az altisztek illetményeiről. V. fejezet: az összes állami alkalmazottak illetményeire vonatkozó határozatok. 35. §. A jelen törvény szerint járó előlépéshez való igény szempontjából a végleges és ideiglenes minőségben töltött szolgálati idő között különbség nincs. 36. §. Az előlépésre igényt adó idő kezdetül az első kinevezésnél a hivatalos eskü letételének napja veendő. 37. §. A kinevezés esetén a fizetés a kinevezés napját követő hó első napjától előleges havi részletekben utalványozandó. A lakpénz a kinevezés napját követő lakbérnegyed első napjától számít.

Vegyes átmeneti intézkedések.

— VI. fejezet. —

40. §. A jelen törvény hatálybaléptéig eltöltött szolgálati idő, a mennyiben az a jelen törvény határozatai szerint magasabb illetményekre igényt ad, az igények egyénenkénti megállapításánál olykép veendő számba, mintha az a jelen törvény hatályának tartama alatt telt volna el. Ehez képest a jelen törvény hatálya alá tartozó állami alkalmazottaknak a jelen törvény hatálybaléptétől kezdve az a fizetés, valamint a fizetés természetével bíró más illetmény és a lakpénz jár, a melyet részökre, figyelemmel az igényt adó szolgálati időre, a jelen törvény állapít meg.

A jelen szakasz alkalmazásánál, a magasabb illetményekre való igény szempontjából, a fizetési osztályban töltött idővel egyenlőnek veendő az az idő, melyet valaki a fizetési osztályba való jutást közvetlenül megelőzőleg a fizetési osztályával egyenlő vagy egygyel magasabb napidíj osztályban töltött. A törvény hatálybaléptének idejében a XI. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselők szolgálati idejéhez hozzáadandó az az idő is, a melyet az illetők esetleg a XII. napidíjosztályban töltöttek.

A jelen törvény alapján járó magasabb illetmények a *törvény hatálybaléptének napjától* teendők folyóvá, a lakpénztöbbletek azonban ott, a hol a lakbérnegyed a törvény hatálybalépte napjával össze nem esik, csak a hatálybalépés napját követő lakbérnegyedről kezdve teendők folyóvá.

41. §. A jelen törvény hatálybaléptének idejében alkalmazásban álló egyetemi és műegyetemi rendes tanároknál és az egyetemi és műegyetemi könyvtárak tisztviselőinél, a jelen törvény alapján járó illetmények megállapításánál beszámítandó az a szolgálati idő is, mely a törvény hatálybaléptének idejében korpótlék szempontjából már beszámítás tárgyát képezte.

42. §. Az állami tanítószemélyzet ama tagjainál, a kik a jelen törvény

hatálybaléptének idejében a törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás IV. illetőleg VI. csoportjába tartozó valamely álláson vannak alkalmazva, a 40. § szerint beszámítandó és 17. §-ban említett szolgálatok beszámításán felül, a magasabb fizetésbe való előlépés szempontjából beszámítandó az a szolgálat is, melyet az illetők, az 1883. évi XXX. törvénycikk 60—70. §-aiban meghatározott középiskolai tanári, valamint kereskedelmi iskolai tanári, illetőleg középiskolai tornatanítói képesítő oklevél birtokában más, akár állami, akár törvényhatósági, községi vagy felekezeti iskolánál töltöttek.

A szolgálati évek számításánál a polgári iskolánál töltött minden négy év három évként veendő s az eként kiszámított valamint a törvényhatósági, községi és felekezeti középiskolánál töltött időeknek csak fele veendő figyelembe.

Az állami tanítószemélyzet ama tagjainál, a kik a jelen törvény hatálybaléptének idejében a törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás V. és VII. csoportjába tartozó valamely álláson vannak alkalmazva, a 40. § szerint beszámítandó szolgálatok beszámításán felül, a magasabb fizetésbe való előlépés szempontjából beszámítandó annak a szolgálati időnek a fele, melyet az illetők műegyetemi, középiskolai, tanári, polgári iskolai tanítói, tanítónői képesítő oklevél, vagy gazdasági akadémiái végbizonyítvány birtokában a IV., V. és VII. csoportokban felsorolt intézeteknek megfelelő törvényhatósági, községi vagy felekezeti iskolánál, illetőleg kalkulatori, ösztöndíjas gazdasági segédi és tanársegédi minőségben állami intézeteknél töltöttek.

43. §. Az állami tanítószemélyzetnek ezen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás VIII. csoportjába tartozó s a törvény hatálybaléptének idejében már alkalmazásban álló tanítók és tanítónők, a kiknek öt évi állami szolgálatuk még nincsen, rendes tanítói, illetve tanítónői minőségüket megtartják, de csak az említett csoportban megállapított 1000 korona alapfizetésre és megfelelő lakpénzre tarthatnak igényt.

A mennyiben a jelen szakaszban említett tanítónak vagy tanítónőnek a törvény hatálybalépte idejében élvezett fizetése s a fizetés természetével bíró egyéb illetményei együttvéve évi 1200 koronát meghaladnak, az illető tanító vagy tanítónő a C) kimutatás VIII. csoportjában megállapított 1400 koronás fizetésbe és ha a jelenlegi illetményei együttvéve ezt az összeget meghaladnák, a legközelebbi magasabb fizetésbe sorozandó.

44. §. A fizetési osztályokba való sorozás rendszeréből az új rendszerre való átmenet olyan hátrányainak elhárítása, a melyekről ennek a törvénynek fentebbi szakaszai nem gondoskodnak, átmenetileg felhatalmaztatnak az illetékes miniszterek, hogy a jelen törvény kiegészítő részét képező C) kimutatás IV. csoportjába tartozó rendes tanárok és igazgatóknál, méltányos körülmények fennforgása esetén, kordedvezményt adhassanak.

Ez abból áll, hogy tényleges szolgálati idejükhöz korpótlék tekintetében egyszersmindenkorra öt év hozzászámítatik és az ekép meghatározott szolgálati idő szolgál alapul a további fizetési emelkedések megállapítására is.

Az ekként kordedvezményben részesülők száma az egyes államköltségvetési létszámok egy tizedrészét meg nem haladhatja.

54. §. Az állami tanítószemélyzet ama tagjai, a kiknek a jelen törvény alapján a mainál csekélyebb lakpénz járna, *eddiggi lakpénzők* elvezetésében meghagyatnak.

A fizetési csoportok beosztása.

INTÉZET	ÁLLÁS	Évi fizetés koronákban	Évi lakáspénz koronákban az				Polgári lakpénz-osztályba be nem sorozott helyeken	
			I.	II.	III.	IV.		
<i>IV. csoport.</i>								
Tankerületi főigazgató-ságok	Főigazgató							
Bárá Eötvös József kollegium	Igazgató							
Középiszkolai tanárképző-intézeti gyakorló gimnázium	Rendes tanár és igazgató							
Állami gimnáziumok	"							
Állami reáliskolák	"							
Állami felsőbb leányiskolák	"							
Polgári tanító- és tanítónőképző-intézetek	"							
Polgári tanító- és tanítónőképző gyakorló-iskolája	Rendes tanár							
<i>Elemi tanító- és tanítónőképző-intézetek</i>	Rendes tanár és igazgató	Alapfizetés 5 szolg. év után	2600 3200	800	560	480	400	—
Kisdedővönőképző-intézetek	"	10 " " "	3800	1000	700	600	500	—
Ó-Gyallai csillagvizsgáló	Adjunktus	15 " " "	4400					
Állami felső kereskedelmi iskolák	Rendes tanár és igazgató	20 " " "	5000	1200	840	720	600	—
Teknológiai iparmúzeum	Segédtanár	25 " " "	5600					
Ipari szakiskolák	Rendes tanár és igazgató							
Budapesti állami nőipariskola	"							
Gazdasági akadémia	Int., stanár, főkertész							
Gazdasági tanintézetek	Intéző							
Gazdasági szakoktatási intézmények	Gazd. szakt., vándor szakt.							
Tejgazdasági szakiskola	Igazgató							
Földműves iskolák	"							
Vincellér iskolák	"							
Országos meteorológiai intézet	I. oszt. asszistens							
Földtani intézet	I. oszt. geol., vegyész							

INTÉZET	ÁLLÁS	Évi fizetés koronákban	Évi lakáspénz koronákban az				Polgári lakáspénz-osztályba de nem sorozott helyeken
			I.	II.	III.	IV.	
<i>VI. csoport.</i>							
Állami gimnáziumok . . .	Rendes tornatanító	Alapfizetés 2000	700	490	420	350	—
Állami reáliskolák . . .		5 szolg. év után 2200					
		10 " " " 2400					
		15 " " " 2700					
		20 " " " 3000	800	560	480	400	—
		25 " " " 3300					
<i>VII. csoport.</i>							
Állami felsőbb leányiskolák	Segédtanítónő	Alapfizetés 1400	600	420	360	300	—
Budapesti Erzsébet női iskola	Zenetanítónő						
<i>Elemi tanítóképző-intézetek</i>	Tanító, tornatanító, házi ipartanító	5 szolg. év után 1600	600	420	360	300	—
<i>Elemi tanítónőképző-intézetek</i>	Segédtanító, tornatanítónő						
Kisdedóvónőképző-intézetek	Zenetanítónő, kisdedóvónő	10 " " " 1800	700	490	420	350	—
Polgári iskolák	Segédtanító, segédtanítónő						
Felső népiskolák	Segédtanító, Tanító, zenetanító, tanítónő, kézimunkatanítónő	15 " " " 2000	700	490	420	350	—
Gyógypedagógiai - intézetek	Szaktanító, szaktanítónő	20 " " " 2200					
Gazdasági ismétlő-iskolák	Szaktanító, szaktanítónő	25 " " " 2400					
Állami felső ipariskolák	S.-művezető						
Ipari szakiskolák	"						
Budapesti állami nőipariskola	Segédtanítónő						
Kézműves iskolák	Segédtanító, segédtanítónő						
Kertészeti tanintezet	Kertész-tanító						
Földműves iskolák	Kertész-tanító						

INTÉZET	ÁLLÁS	Évi fizetés koro- nák- ban	Évi lakáspénz koronákban az				Polgári lakáspénz- osztályba be nem sorozott helyeken
			I.	II.	III.	IV.	
<i>VIII. csoport</i>							
Állami elemi népiskolák	Segédtanító, s.-tanítónő	Alapfizetés	1000				
Balatonfüredi „Erzsébet”- szeretetház		5 szolg. év után	1400	600	420	360	300
Gazdasági szakoktatási in- tézet		10 „ „ „	1500				
Ménésbirtokon lévő elemi iskolák	Rend. tanító, rend. tanítónő	15 „ „ „	1500				
		20 „ „ „	1700				
		25 „ „ „	1800				
		30 „ „ „	2000				
<i>IX. csoport.</i>							
		Alapfizetés	900				
		5 szolg. év után	1000	600	420	360	300
Kisdedővó intézetek . . .	Kisdedővónő	10 „ „ „	1100				
		15 „ „ „	1200				
		20 „ „ „	1300				
		25 „ „ „	1400				
		30 „ „ „	1500				

Az országos egyesület akciója.

Mihelyt megjelent a fizetési törvényjavaslat, a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének elnöksége (elnök, főtítká, szerkesztő) azonnal tanácskozársra gyűlt össze, hogy a törvényjavaslat paragrafusainak bonyodalmai között tisztázza a tanítóképző tanárok helyzetét. Majd felvilágosításokat kért a közoktatási és pénzügyminiszterium illetékes tényezőitől. A midőn meggyőződött az elnökség azon súlyos sérelemtől, mely a tanítóképző tanárságot a segédtanári és segédtanítónői szolgálatnak be nem számítása miatt érte, azonnal megkezte az akciót. Először egy kis közleményt tett közzé a napilapokban, a mely röviden föltárta a helyzetet. E közlemény magának *Wlassics Gyula* dr. közoktatásügyi miniszternek figyelmét is reá terelte a tanítóképző tanárok ügyére.

Az elnökség azonnal belátta azt a válságos helyzetet, a melybe a törvényjavaslat említett hiánya sodorta az állami tanítóképzést, másrészt már az első lépéseknél tapasztalnia kellett azokat a rendkívüli nehézségeket, a melyek különösen a közoktatási és pénzügyminiszteriumban eszközölt számítások és az összkormányának a kérelmekkel szemben eleinte hirdett álláspontja miatt a segédtanári és segédtanítónői évek beszámításának keresztülvitele körül fölmerültek; azért egyéb sérelmekről eltekintve, teljes erővel arra vetette minden erejét, befolyását, hogy ezt a hiányát megjavítsák a törvényjavaslatnak. Első ízben a közoktatási

miniszterium tanítóképzési ügyosztályának, különösen dr. *Axaméth*y Lajos min. tanácsos urnak teljes jóindulatát sikerült csakhamar megnyernie. Az elnökség megállapítván a törvényjavaslat szükséges módosításainak szövegét, megbízta főtitkárt a folyamodvány szövegezésével. Ez hamarosan elkészülvén, az elnökség a törvényjavaslat megjelenése után már hat nappal, február 21-én, dr. *Kovács* János elnök vezetése alatt a képviselőházban benyújtotta a kérvényt dr. *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatási miniszter úrnak. A miniszter úr válaszában hangsúlyozta, hogy bármiféle kedvezményes változtatás a törvényjavaslaton igen nagy nehézségekkel jár, mert egy módosítás a kérelmek és kívánalmak egész rajának nyit utat. Mindazáltal nem zárkózik el az egyesület kérelme elől, mert belátja annak jogosságát s a pénzügyminiszterrel közölvén az ügyet, igyekezni fog a tévedést megjavítani. Másnap, rendkívüli időben, *Lukács* László pénzügyminiszter úrtól nyert kihallgatást az egyesület. A miniszter úr nagy jóindulattal válaszolt. Hangsúlyozta, hogy az ügy bonyadalmassága miatt lehetetlen volt minden érdeket és viszonylatot előre látni s minden intézkedés következményeit mérlegelni. Ó hajlandó a tanítóképző tanárok igényeinek eleget tenni, ha a gondos tanulmányozás annak jogossága mellett fog bizonyítani. Mind a közoktatási, mind a pénzügyminiszter uraknál dr. *Werner* Gyula országos képviselő úr eszközölte ki a kihallgatást, a kinek ezért ez úton is halás köszönetet mondunk.

Tiszteltgett továbbá az elnökség dr. *Hegedüs* Loránt képviselő úrnál, a pénzügyi bizottságban a fizetési törvényjavaslat előadójánál, a ki szintén belátta a kérés méltányosságát s ígérte, hogy a mennyiben a kormány hozzájárulása meg lesz nyerhető, szívesen fog támogatni, esetleg ajánlani célszerű módosítást.

Az elnökség nem mulasztotta el, hogy mindent megtegyen arra nézve, hogy a pénzügyi bizottság tagjait is felvilágosítsa és megnyerje az ügynek. E végből személyesen fölkereste a pénzügyi bizottság több tekintélyes, előkelő tagját, informálta és kérte támogatásukat, befolyásuk érvényesítését. Sőt az elnökség megszerkesztette és lenyomatta a miniszterekhez benyújtott kérvényének kivonatát s megküldte kérő levél kíséretében a pénzügyi bizottság tagjainak. Az egyesület informáló levelének szövege a következő:

A törvényjavaslat általános elvűl tekinthető, hogy a 30 évi teljes szolgálati idővel bíró valamennyi tanár 25 évi szolgálattal éri el fizetési maximumát.

Azonban a tanítóképezdei tanárok mintegy 80⁰/₀-ára nézve — a kiknek a multjában egyenkint átlag 7 évi segédtanári szolgálat van — ez az elv *papíron marad*, mert ezek csak 32 évi szolgálattal érik el a fizetés maximumát. Elvileg a képezdei tanárok is a középiskolai tanárokkal együtt a IV. csoportba tartoznak, de a gyakorlatban ki fognak esni belőle.

Ez az eredmény úgy jön létre, hogy a segédtanári évek beszámítására *külön intézkedés nincs fölvéve*, ennek hiányában a 15. §. 2. pontjának általános intézkedése lenne erre az irányadó. Ez erre az esetre

alkalmazva azt eredményezi, hogy a segédtanári szolgálatból 10 évig terjedő idő teljesen elvész a beszámítás szempontjából; csak a 10 éven felüli időből lesz beszámítható 5 év a rákövetkező rendes tanári szolgálatba. Hogy a hosszabb segédtanári szolgálatból kevesebb vész el, mint a rövidebből, ez maga már olyan *ellenmondás*, a mi nem lehetett szándékos. Az összefoglaló eredmény az, hogy a mostani rendes tanári status 80%-a 5—9 évig terjedő időt elveszít.

Ezen veszteség hatása abban kell hogy nyilvánuljon, hogy a képezdei r. tanárok (tanítónők) fizetése a létszám *túlnyomó* részénél vagy jelentéktelenül emelkedik, vagy stagnál (53. §. 1.), sőt még évekre terjedő stagnáció elé néz (53. §. 2). Ez a javaslat 45. mellékletéből azért nem állapítható meg határozottan, mert abban egyesítve vannak a középiskolai tanárok, a kiknek jelentékenyen emelkedik és a képezdei tanárok, a kiknek nagyobb részt jelentéktelenül, vagy éppen nem emelkedik a fizetésük. A középiskolaiak nyeresége elnyomja a képezdeiek veszteségét. *Ezért a képezdei rendes tanári és tanítónő statusáról külön kimutatás állítandó össze.* A helyzetnek ilyen ismerete nélkül lehetetlen a képezdei tanárok sorsáról igazságosan határozni. Ez döntői fontosságú.

A 14. §. 2. pontja helyett *különleges intézkedés indokolt és szükséges.* Szükséges e pont alkalmazásának sérelmes eredménye miatt. Indokolt, mert midőn a segédtanári állapotban rendes tanári funkciókat teljesítő képezdei tanár rendes tanárrá lesz, teljesen addigi munkakörében marad; ez tehát nem olyan természetű állásváltoztatás vagy más csoportba való átlépés, a milyen a 4. és 15. §§-ban feltételezve van.

A 15. §. 2. pontja alkalmazható azokra a képezdei tanárookra, a kik — csupán a 80 as évek óta kifejtett és általánossá lett kedvezőtlen usus folytán — szolgálatuk egy részét segédtanári állapotban voltak kénytelenek eltölteni. Példaul: ha ma meghal egy képezde mennyiségteni rendes tanára, holnap kineveznek ugyanarra a tanszékre egy segédtanárt s 6—7 év múlva ugyanaz az egyén ugyanazon tanszéken rendes tanár lesz. De azt a 6—7 évet nemcsak azalatt szenvedti meg, a míg benne van, hanem a jövő előmenetelére nézve is elveszíti.

Különleges intézkedésül *nem volna elég a 17. §. kiterjesztése* erre az esetre.

A középiskolai helyettes tanárok és asszisztensek szolgálata eddig a quinquenniumokba nem volt beszámítva; rájuk nézve a részleges beszámítás eddig nem élvezett előnyt nyújt. Ellenben a képezdei segédtanári évek a quinquenniumokba is teljesen beszámítottak eddig; rájuk nézve csupán részben való beszámítás eddig nem szenvedett hátrányt jelentene. *Az eddigi helyzetnek a teljes beszámítás felelne meg.¹⁾*

¹⁾ A középiskolai helyettes tanári szolgálattal a tanítóképző intézeteknél nem a segédtanári állás, hanem az újabban szokásba vett u. n. megbízott tanári szolgálat az analog eset, melyben a segédtanári kinevezést megelőzőleg évről-évre való megbízás hivatalos eskü és korpótlék beszámítása nélkül működik a tanítóképző tanár. Ezen megbízottakra nézve külön törvényes intézkedés azért nem kívánatos, mert ez által e szokás úgyszólván törvényesítenék. Egyébként csak ezen megbízottakra nézve volna helyén a szolgálati idő felének beszámítása.

Ez felvehető vagy külön bekezdés alakjában a 17. §-ba, vagy átmeneti intézkedés alakjában a 41. §-nak a képezedei rendes tanárookra való kiterjesztésével. Ez utóbbi esetben a legközelebbi évek feladata lenne az ilyen természetű segédtanári szolgálat abusását a jövőben megszüntetni.

A megoldás kétféle módja a következő:

A) Betoldás a 17. §. második bekezdése gyanánt:

„Ha állami tanító- és tanítónőképző intézetek segédtanárai és segéd-tanítónői rendes tanárokká, illetőleg rendes tanítónőkké nevezetnek ki, segédtanári, illetőleg segédtanítónői szolgálatuk ideje beszámítandó és a kinevezés és a további előlépés az így beszámított éveknek megfelelően történik.“

B) A 41. §. kiegészítésével (a dűlt betűvel szedett részek betoldások):

„41. §. A jelen törvény hatályba léptének idejében alkalmazásban álló egyetemi és műegyetemi rendes tanároknál és az egyetemi és műegyetemi könyvtárak tisztviselőinél, továbbá tanító- és tanítónőképző intézetek igazgatóinál, rendes tanárainál és rendes tanítónőinél a jelen törvény alapján járó illetmények megállapításánál beszámítandó az a szolgálati idő is, mely a törvény hatályba léptének idejében korpótlék szempontjából már beszámítás tárgyát képezte; az utóbb említetteknek azonban csak annyiban, a mennyiben a beszámítás alapját a közvetlenül megelőző tanító- vagy tanítónőképző-intézeti segédtanári, illetőleg a segédtanítónői szolgálat képezi. A tanító- és tanítónőképző-intézetek itt említett alkalmazottjaira nézve a jelen szakasz hatálya a jelen törvény életbe léptetésétől 3 évig érvényben marad.“

Megjegyzendő, hogy 1893 óta a fizetésemelkedés egy része rangsoros előlépés szerint történt, a más részére megmaradt a quinquennális rendszer. A segédtanári szolgálat a quinquenniumokban számított, a rangsorban nem. De ezt a veszteséget az eddigi rendszer részben kompenzálta az által, hogy a segédtanári évekké rövidebbé lett rendes tanári szolgálatban a rangsoros előlépés gyorsabbá lett. S így eddigelé tényleg megvalósult az, hogy a rendes tanár segédtanári éveinek dacára is 25 évi szolgálattal rendszerint elérte a fizetés maximumát. Az új rendszerben ez a lehetőség ki van zárva az ajánlott különleges intézkedések elfogadása nélkül.

A 44. §. szerint a személyi létszám 10⁰/o-áig kiterjedő korengedély 70—80⁰/o baján nem segíthet.

* * *

Az elnökség végül számításba véve azt a nagy felelősséget, a mely a mozgalomban vállára nehezült s belátván a helyzet fontos és kritikus voltát, a körlevelet megküldte az összes választmányi tagoknak a vidékre is és kérte őket, hogy lépjenek személyes érintkezésbe, a mennyiben azt tehetik, a pénzügyi bizottság tagjaival és kérjék támogatásukat. E felhívásnak több választmányi tag, illetőleg tanári testület eleget is tett.

Az elnökség a külső agitálással párhuzamosan naponként érintkezett s e sorok írásakor is folyton érintkezik a közoktatási és pénzügy-

miniszteriumok illetékes osztályaival. Dr. Kovács János elnökünknek, a ki rendkívüli erélyt, buzgalmat, tapintatot, önfeláldozó munkásságot fejtett ki ez ügyben, immár két hete minden idejét arra fordítja, hogy a közoktatási és pénzügyi miniszteriumot a tanítóképző tanárookra való számítások és javaslatok megtételében támogassa.

Vajha sikere lenne a fáradozásoknak!

A tanári testületek mozgalma.

A törvényjavaslat megjelenésekor beállott csalódás valósággal lázba hozta az állami tanítóképző-intézetek tanári testületeit. Mihelyt köztudomásúvá lett, hogy a törvényjavaslat a rendes tanári szolgálatot megelőző rendszeres szolgálatban eltöltött éveket nem számítja be, azonnal hatalmas mozgalom indult meg önkényt, felszólítás nélkül, szinte egyszerre a tanári testületekben, hogy a sérelem orvosoltassék. Számos megkeresés érkezett az egyesület elnökségéhez, sürgetvén a gyors és erélyes föllépést. A tanári testületek országsszerte rendkívüli gyűléseket tartottak s megvitattak a teendőket. E mozgalomnak eredménye lett számos fölhívás az egyesület elnökségéhez, folyamodás a közoktatási és pénzügyminiszterekhez, kérő levelek a képviselőház pénzügyi bizottságának tagjaihoz s a köriratok, a melyeket a testületek egymáshoz fölvilágosítás, buzdítás végett küldöttek. A napilapokban is számos közlemény jelent meg, a milyen volt Nagy László tanítóképző-intézeti igazgatónak a Magyar Világban, továbbá másoknak cikkei s tanári testületeknek közleményei.

Először a *győri* állami tanítónőképző-intézet tanári testülete fordult az Egyesület elnökségéhez s tudatta vele a testület azon határozatát, hogy a segédtanári és segédtanítónői éveknél a rendes tanári szolgálatba való beszámítását az összes tanárság érdekében föltétlenül szükségesnek tartja.

Majd rövid időközökben megjelentek a *pápai, dévai, lévai* és *kunfélegyházi* tanári testületek köriratai. Közöljük e köriratokat, mert élenk világot vetnek a tanárok hangulatára, kívánságaira s egyuttal a törvényjavaslat megreparálandó hiányaira.

A pápai áll. tanítóképző tanártestületének körirata.

Az áll. tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslat a tanítóképző-intézeti tanárságnak erkölcsi és anyagi érdekeit nem biztosítja. Különösen három mozzanat az, mely a képző tanárok és az általuk szolgált ügy érdekeire nézve sérelmes.

1. A segédtanári szolgálat a magasabb illetményre való igény szempontjából — a javaslat értelmében — elveszett. A javaslatban semmi nyoma annak, hogy ezen, a tanítóképzés szolgálatában töltött terhes évek csak oly mértékben is beszámíttatnak, mint a középiskolai helyettesi megbízatás, avagy középiskolai kartársainknak más intézeteknél eltöltött

korábbi szolgálata. Súlyosbítja ezt az a körülmény, hogy a javaslat mélyen hallgat arról, hogy a segédtanári szolgálat hány évig terjedjen. Eddig is a hosszú segédtanári szolgálat alkotta legfőbb sérelmünket, melynek súlyos következményeit teljes szolgálatunk alatt keserű szívvel viseltük. A törvényjavaslat ezen sérelmet nemcsak nem orvosolja, de módot nyújt arra, hogy ezen régi sérelem a jövőben még súlyosabb mértéket öltjön. Kérjük, hogy a javaslat 17. § ában a tanítóképző-intézeti segédtanár és segédtanítónő oly módon vétessék fel, hogy *segédtanári vagy segédtanítónői szolgálatuk, a magasabb fizetésbe való előlépés szempontjából teljesen beszámítandó*. Egyszersmind kérjük, hogy a 17. §. a következőkkel toldassék meg: *A tanítóképző-intézeti segédtanári és segédtanítónői szolgálat a kellő tanulmányokat végzett tanerőnél, három évnél tovább nem tarthat.*

2. A tanítóképző-intézeti gyakorló-iskolai tanító és gyakorló-iskolai tanítónő a törvényjavaslatban a C) kimutatás VIII. csoportjába vannak sorozva. Kérjük a tanítóképző-intézeti gyakorló-iskolai tanítók és tanítónőknek az V. csoportba való fölvételét és világos feltüntetését.

3. A törvényjavaslat 42. § a a közép- és felső kereskedelmi iskolai tanároknak, közép- vagy felső-keresk. iskolai oklevél birtokában, de más, akár állami, akár törvényhatósági, községi vagy felekezeti iskoláknál eltöltött szolgálati éveinek beszámításáról intézkedik. Kérjük e pontnál, hogy a képző-intézeti tanároknak, szabályszerű minősítés birtokában más állami, községi vagy felekezeti iskolánál töltött szolgálata, a közép- és felső-kereskedelmi iskolai tanárokéhoz hasonlóan, beszámíttassék.

Pápan, 1903. évi február hó 19-én.

A dévai képző körirata.

1. A Képviselőház f. hó 14-iki ülésén beterjesztett az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek újabb szabályozásáról szóló törvényjavaslatnak elismerésünkre es hálánkra méltán érdemes intézkedései mellett oly hiánya is van, a mely a tanítóképző-intézeti tanárok legnagyobb részére nézve igen sérelmes és a mely annyira ellenkezik e törvényjavaslatnak azon legfőbb alapelvével, a mely a megokolás 3 ik bekezdésében ezen szavakkal nyer kifejezést: „... a mai illetmények pusztá emelésével a baj végkép nincs orvosolva, hanem módot kell nyújtani arra, hogy az arravaló tisztviselő a hierarkia magasabb állásába is eljuthasson;” — a javaslat 40. §-ban pedig ezekkel: „A jelen törvény halályba léptéig eltöltött szolgálati idő... az igények egyénenkénti megállapításánál olyképp veendő számba, mintha az a jelen törvény hatályának tartama alatt telt volna el”, hogy az egész hiányt szerkesztési hibából eredetnél egyébnek alig tekinthetni. E hiány a következő:

a) A C) kimutatás IV. csoportjába sorolt áll. tanítóképző-intézeti rendes tanárok szolgálati évei közül azok a 6—12 évre terjedő állami tanítóképző-intézeti segédtanári évek, melyeket az illető a mostoha körülmények folytán segédtanári címmel, de rendes tanári munkakörrel töltött el, semmiféle beszámítás alá nem esnek a törvényjavaslat szerint a magasabb fizetésre való jogosultság szempontjából.

b) A törvényjavaslat fenti alapelvéhez híven, pontosan megjelöli, hogy az egyes tisztviselők valamely fizetési fokozatban hány évig kötelesek szolgálni A C) kimutatás V. osztályába sorolt állami tanítóképző-intézeti segédtanárok azon részére vonatkozólag azonban, kik képesítésüknél fogva jogosultak a rendes tanárságra, nincs benne semmi intézkedés, hogy hány évi segédtanárság után kell előléptetniök rendes tanárrá.

Hogy a törvényjavaslatnak ezen sérelmünket okozó hiánya ellenkezik annak szellemével, mutatja az, hogy a törvény 17. és 42. §§ ban meg van állapítva a tanársegédi, középisk. helyettes tanári és áll. reálisk. latin nyelvi rendk. tanári, továbbá a polg. iskoláknál, törvh., községi és felekezeti középiskoláknál eltöltött, a calculatori, ösztöndíjas gazdasági segédi és tanársegédi minőségben állami intézeteknél töltött szolgálati évek beszámításának módja. Továbbá a 40. §. kimondja, hogy a XI. fiz. oszt.-ba tartozó áll. tisztviselők szolgálati idejébe beszámítandó azon idő is, melyet az illetők XII. napidíj-osztályban töltöttek. — Ezek között a legtöbb szolgálati év olyan, melyre az illető eskü nélkül, ideiglenes megbizással volt alkalmazva, holott a tanítóképzői segédtanár rendszeren kinevezett és felesküdt tisztviselő, a ki ezen szolgálati évei után 5 öd éves korpótléket is húz és ugyanazon hivatáskört tölti be, a mit rendes tanár korában s képesítése is ugyanaz.

Az egyetemi tanárok és könyvtártisztek azon szolgálati évei is beszámítatnak, a melyek eddig korpótlék szempontjából beszámítás tárgyát képezték. (41. §.) Az egyenlő elbánás elve azt kívánja, hogy a mi ötödéves korpótlékba eddig beszámított segédtanári éveink is beszámíttassanak a magasabb illetményekre való jogosultság megállapításánál.

Növeli ezen állapotunk sérelmes voltát az a körülmény is, hogy a tanítóképző intézeti tanároknak egy szerencsés kisebbsége nem szenvedti ezt a sérelmet. Ugyanis nem lévén eddig megjelölve, hogy a tanítóképző-intézeti segédtanár hány évi szolgálat után léptetendő elő rendes tanárnak, némely szerencsések csak 1—2 évig segédtanároskodtak és így ezek jóval nagyobb fizetésre jutnak a mostani rendezéskor azoknál, a kik e náluknál 4—10 évvel tovább szolgáltak teljesen hasonló állásban. Így ugyanazon állásban szolgáló egyének is teljesen elűtő bánásmódban részesülének.

Ennek az eredménye az lenne, hogy a 6—12 évig segédtanároskodott tanárok 31—37 évi szolgálat után, tehát a teljes nyugdíj jogosultság után 1—7 évvel érnék el a legnagyobb fizetést, míg a szerencsésebb kartársaik 26—27 évi szolgálat után. „Hogy ez az állapot az illető tanár, tisztviselő gondozására bizott érdekek ellátásánál is érezteti hatását“, — mint a törvj. megokolása mondja — s így az állami érdekek sérelmével is jár, az egészen bizonyos.

Az eddig mondottak alapján s a törvényjavaslatban és annak megokolásában egyaránt kifejezésre jutó azon elv alapján, hogy egy bizonyos állapotban való szolgálatának időtartama felől kétségben hagyni nem akar; továbbá azon egyenlő elbánás elve alapján is, mely a középiskolai és tképző tanárokkal szemben az 1893. IV. t. c.-ben is ki van mondva és e javaslatban is érvényesül egyéb tekintetben, lévén ök

egyformán a C) kim. IV. csoportjába sorozva, (mert az V. csoportba osztott tanítóképzői tanítószemélyzet képesítésénél fogva nem léphet elő rendes tanárrá): mely tisztelettel kérjük a törvényjavaslat 17. §-ának a következő új bekezdésekkel való kiegészítését:

Azon C) IV. csoportba sorozott tanítóképző-intézeti tanároknak, a kik eleitől fogva rendes tanári katedrát töltöttek be és rendes tanárságra is jogosító képesítéssel bírnak, áll. tanítóképző-intézeti segédtanári éveik közül 1—3 oly elbánásban részesül, minőt a középiskolai h. tanári évekre e törvény ugyane §-a megszab; a 3-on felüli segédtanári évek pedig a rendes tanári szolgálati évekkal egyenlőknek tekintendők a magasabb illetmények megállapításánál.

Ezentúl pedig a szabályszerű rendes tanári képesítéssel (középiskolai tanári oklevél vagy a vall. és közokt. miniszter 1887. évi 28.903. sz. rendeletével megszabott tanítóképző tanári képesítés) ellátott áll. tanítóképzői segédtanárok és segédtanárnők 1—3 évi ideiglenes szolgálat után, ha arra alkalmasoknak találtnak, előléptendők rendes tanárrá.

Ezen toldalékkal az áll. tanítóképző-int. tanárok többségének ezen nagy sérelme megszűnnék s a törvény alapelve is teljesebb épségben maradna. A kért 2. bekezdéshez hasonló intézkedés szintén van a törv. 18. §-ban a tanítókra nevezve. — Tehát, a mit kérünk, az mindenekben méltányos és törvényes.

Kelt Déván, 1903. február hó 17.

A lévai képző körirata.

Elnöklő igazgató előterjesztése alapján a tanári kar a következő egyhangú határozatot hozta:

A fizetésrendezésről szóló törvényjavaslatnak 15-ik és 16-ik §-a alapján sérti a tanítóképző intézeti igazgatók, rendes tanárok és segéd-tanárok érdekét. Az említett §-ok ugyanis azt célozzák, hogy 1. magasabb csoportba csak az alapfizetéssel lehet bejutni, 2. hogy csak az egy és ugyanazon csoportban eltöltött szolgálati idő veendő egységnek a magasabb illetményekre való igény szempontjából. Ezekből következik az, hogy

a) segédtanári, továbbá a polgári iskolánál eltöltött és a gyakorló iskolai tanító-állásban leszolgált évek a magasabb illetményekre való igény szempontjából teljesen elvesznek, mivel a javaslat ezen szolgálati évek beszámításáról teljesen megfeledkezett.

b) Ennélfogva valótlanná vált a fizetésrendezésről szóló törvényjavaslatnak azon elvi álláspontja, hogy a tanár szolgálatának 25-ik évében eléri a legmagasabb fizetést, mert hiszen csekély számú szerencsés egyén kivételével, a kik a véletlen kedvezése folytán már szolgálatuk kezdetén rendes tanárokká, illetőleg segédtanárokká lettek, a tanítóképző-intézeti tanárok és segédtanárok nem juthatnak a legmagasabb fizetési fokra 32 évi szolgálat előtt, sőt sok igazgató és rendes tanár ugyanezt csak 42 évi szolgálat után érhetné el.

c) Valósággal pedig a tanítóképző igazgatói, rendes- és segédtanárai az előbbi állapotnál rosszabb helyzetbe jutnak, mert hiszen az előző V-ik, illetőleg VII-ik csoportban eltöltött szolgálati évek teljesen kárba vesz-

nek, míg, ha ezen csoportban maradtak volna, helyzetük a tervezettnél előnyösebb lett volna, mivel az előző csoportnál eltöltött éveik a mostani csoportban kiszolgált évek számával gyarapodván, nagyobb fizetést kapnának, mint a IV-ik, illetőleg V-ik csoport alapfizetése.

A javaslat indokolásában meg van azon kijelentés is, hogy a régi *sérelmes állapotok orvoslását* óhajtja; ilyen sérelmes állapot a tanítóképző-intézeti tanárok helyzete, kik 6—12 évig szolgálnak segédtanári, vagy gyakorló-iskolai tanítói állásban, mert nincs kijelentés, elv, vagy határozat, mely megszabná, hogy hány évig szolgáljon a teljes képesítésű és ugyanazon hivatáskört betöltő tanítóképző-intézeti tanár a kisebb fizetésű állásban; már most az új javaslat nem hogy orvosolná ezen sérelmet, de tetézi azzal, hogy a nevelési ügy ezen szolgálai azért, mert éven át kisebb fizetésért tették meg ugyanazt, a miért legmagasabb fizetésre lenetne igényük, bünhődnek ezen szolgálati éveik elvesztésével.

A javaslat indokolása továbbá igazság szerint való egyforma mértéket hordet. Az 1893-ik évi IV-ik t.-cikk a tanítóképző-intézeti tanárokat a középiskolaiakkal egyenlő mérték alá hozza, már pedig a javaslat a középiskoláknál legalább fele részben beszámítja a helyettes tanárságban eltöltött éveket, mely szolgálati állapot pedig egészen más természetű, mint a képzőintézeti segédtanárság vagy gyakorló-iskolai tanítóság, hol teljes képesítésű egyének esküt tesznek, rendes fizetésük van és eddig az ily helyzetben eltöltött szolgálati éveik után korpótlékot is kaptak.

Mindezen tények, hogy t. i. a képzőintézeti igazgatók, tanárok és segédtanárok helyzete az új javaslat törvénynyé emelkedése által *rosszabbá lesz*, mert *fizetésemelésben általában nem részesülnek* és valószínűleg új szolgálati időt kell kezdeniök; a kecsgetető *legmagasabb fizetést* a törvény által kiszabott időn belül *el nem érhetik* és így állásuk erkölcsi értéke is az ettől el nem választható anyagi értékeles által *alacsonyabb fokra süllyed*, — *a tanítóképző-intézeti alkalmazottak önértékét, buzgalmát, lelkesedését nagy mértékben lohasztják* éppen akkor, mikor a közoktatásügyi kormány az új tanterv életbeléptetésével nevezettekől azt kívánja, hogy önzetlen és hazafias munkásságukat a lehetőség határáig fokozzák és szolgálaton kívül való úgynevezett szabad idejüket is az új nevelési korszak előkészítésére fordítsák.

A tanári testület ennél fogva elhatározta, hogy a jelen körülmények között méltányos és jogos igényeit hangsúlyozván, kéri,

a) *hogy a rendes tanári teendőket teljesítő segédtanárok és a gyakorló-iskolai tanítók szolgálati évei a rendes tanári, illetőleg segéd-tanári fizetés igényének szempontjából teljesen beszámíttassanak, és hogy*

b) *a rendes teendőket teljesítő segédtanár, meg a gyakorló-iskolai tanító legkésőbb három évi szolgálat után okvetlenül rendes tanárrá, illetőleg segédtanárrá neveztesék ki.*

Léván, 1903. február 21-én.

A kunfélegyházi képző folyamodványa.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! A kiskunfélegyházi m. kir. állami tanítóképző-intézet tanári kara f. hó 23-án rendkívüli

értekezleten foglalkozott az új fizetésrendezési törvényjavaslatnak a tanítóképző tanárokat illető intézkedéseivel. Nagy megdöbbenéssel konstataulta a tanári kar, hogy a javaslatnak a tanítóképző tanárokra vonatkozó részleteiben oly hiányok vannak, a melyek, ha nem pótolatnának, a tanítóképző tanárok igen nagy része még a jelenleginél is kedvezőtlenebb anyagi helyzetbe jutna s különösen a segédtanárok rendes tanárrá való előléptetésük idejét tekintve, a jelenleginél is rendezetlenebb, bizonytalanabb helyzetbe kerülnének.

E hiányok a következők:

a) Semmi intézkedés nincs a javaslatban arra nézve, hogy a tanítóképző-intézeti rendes tanároknak azok a szolgálati évei, a melyeket ugyanolyan munkakörben és ugyanolyan kvalifikációval, mint kinevezett segédtanárok, segédtanítónők, vagy zenetanárok, rajztanárok, gyakorlóiskolai tanítók töltöttek, a magasabb illetményekre jogosítás szempontjából miképen vétessenek számításba.

b) Nem állapítja meg a javaslat azt, hogy a rendes tanári teendőket végző segédtanárok hány évi segédtanárság után lépjenek elő rendes tanárokká.

c) A javaslat a gyakorlóiskolai tanítók egy részét, mint segédtanárokat a C) kimutatás V. csoportjába, más részét, mint „elemi tanítóképző-intézeti tanítókat“ a VII. csoportba helyezi.

d) Míg a javaslat gondoskodik arról, hogy a középiskolai, felső kereskedelmi iskolai és a polgári iskolai tanároknak megfelelő oklevél birtokában más állami, törvényhatósági, községi, vagy felekezeti iskolánál eltöltött évei a magasabb illetményekre jogosítás szempontjából miképen vétessenek számításba, addig a tanítóképző tanárokra nézve ez irányban nincs a javaslatban intézkedés.

e) Nincs a javaslatban kifejezetten feltüntetve az, hogy a 12. §-ban említett igazgatói pótlék kiszabásánál a tanítóképző-intézetek a „teljes intézetek“ közé soroztatnak.

Tekintettel arra, hogy a törvényjavaslat a más iskoláknál működő tanárok megelőző szolgálatainak beszámításáról világosan és humánusan gondoskodik; figyelemmel arra is, hogy a rangsorba helyezett tisztviselők szolgálati idejének beszámításánál is a javaslatnak ugyanaz a humánus szelleme nyilatkozik meg, a mikor a XI. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselők szolgálati idejébe beszámítandónak rendeli el azt az időt is, a melyet az illetők a XII. rapidíj-osztályban töltöttek; az egyetemi tanárok és könyvtár-tisztteknél pedig kifejezi, hogy mindazon szolgálati évek beszámítatnak, melyek eddig a korpótlék szempontjából beszámítás tárgyát képezték; mindezekre tekintettel azt, hogy egyedül a tanítóképző tanárok megelőző szolgálatai s még olyan szolgálatai is, mint a segédtanárság, a mely ugyanolyan hatáskörrel, ugyanazon kvalifikációval, ugyanál az intézetnél kinevezett — esküt tett — minőségben töltetett el, a magasabb illetményekre jogosítás szempontjából ne számíttassanak be, az egész törvényjavaslat szellemével ellenkezőnek s így a felsorolt hiányokat nyilván véletlen elnézésből eredetnek kell tekintenünk. Annál kevésbé vehetők e hiányok tudatos eljárásból származottaknak, mivel Nagyméltó-

ságod a tanítóképzőknek a nemzet kulturális életére való nagy hatását, a magyar néptanítók gondos képzésének kiváló fontosságát mindig hangsúlyozta s a tanítóképző tanároknak ez irányban kifejtett fáradságos, önfeláldozó munkásságát minden alkalommal kifejezetten elismerte; nem hihetjük tehát, hogy éppen csak a tanítóképző intézeti tanárok szolgálatait tekintettek volna olyan értékteleneknek, hogy azok számításba sem voltak vehetők.

Nehogy tehát a tanítóképző tanárok a leendő törvény betűi és nem szelleme szerint való elbánásban részesítettven, a javaslatnak felsorolt hiányai miatt legfontosabb érdekeiben a legsúlyosabban sértsenek, mély tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy a felsorolt hiányokat a tanítóképző tanárok törvényes és méltányos kívánságai szerint pótoltatni méltóztassék.

Ezen kívánságaink a következők:

a) Kérjük, hogy a segédtanári, zenetanári, rajztanári, gyakorlóiskolai tanítói szolgálatok a magasabb fizetésbe való előlépés szempontjából teljesen beszámíttassanak;

b) ezentúl a rendes tanári teendőket végző segédtanárok három évi szolgálat után rendes tanárokká neveztesse ki;

c) a gyakorlóiskolai tanítók mindnyájan a C) kimutatás V. csoportjába helyeztesse ki;

d) a tanítóképző tanároknak szabályszerű minősítés birtokában más állami, községi v. felekezeti iskoláknál eltöltött szolgálati évei a középiskolai tanárokéhoz hasonlóan beszámíttassanak;

e) fejeztessék ki a javaslatban, hogy a 12. §-ban említett igazgatói pótlék kiszabásánál a tanítóképzők a „teljes intézetek“ közé tartoznak.

Ezek azon kívánságaink, a melyekben saját részünkre semmi különös kedvezményt nem, — hanem csupán régi sérelmes állapotaink orvoslását és igazságos, a megfelelő más iskolák tanáraival egyforma elbánást kérünk. Biztosan reméljük, hogy Nagyméltóságod erős igazságérzete és a tanítóképző-intézetek iránt mindenkor tanúsított jóindulata nem fogják engedni, hogy a törvényjavaslatnak felsorolt hiányaiból a tanítóképző tanárookra oly nagy hátrányok származzanak, a melyek nemcsak hogy a tanítóképző tanárok többségét a jelenleginél is kedvezőtlenebb anyagi helyzetbe juttatná, hanem ezzel együtt állásuk erkölcsi tekintélyét is erősen leszállítaná s a mellőzött és a más intézeteknél működő tanárokkal szemben lealacsonyított tanárokat teljesen elkese-rítvén, alkalmatlanná tennék őket azokra a nagy feladatokra, a melyek a tanítóképzők elé tűzvék és a melyek teljesítéséhez igaz lelkesedés, nemes önérték és buzgalom szükségesek.

Alázatos kérésünket ismételve, hódoló tisztelettel maradtunk stb.
Kiskunfélegyházán, 1903. évi februar hó 23 án.

A nők mozgalma.

Az állami tanítónőképző-intézetek női tanerői között is igen nagy az elégedetlenség a törvényjavaslatnak rájuk tartozó intézkedései miatt. Sérelmük két pontban foglalható össze. Az egyik, hogy miként a férfiakét, úgy a nők segédtanítói éveit sem számítják be a rendes tanítónői szolgálat éveibe az előléptetésre való jogosultság szempontjából. A másik sérelmük, hogy nem részesülnek egyenlő elbánásban a férfiakkal. Míg a rendes tanárok a IV. csoportba, a segédtanárok az V. csoportba osztottak, addig a rendes tanítónők a segédtanárok csoportjába s a segédtanítónők a VII. csoportba kerültek.

Mindkét intézkedés sérelmes. Különösen az utóbbi, annyival inkább, mert egyetlen iskolánem sincs, a melyben a nők a férfiakkal szemben más elbánásban részesültek volna, csupán a tanítónőképző intézetekben. Ha Magyarország minden iskolafajtájában azon alapelv szerint rendezik a férfiak és nők fizetését: egyenlő képesítés és munka egyenlő fizetéssel jár, — miért tesznek kivételt éppen a tanítónőképző-intézetekkel? Miért helyezik a rendes tanítónőket *egy* csoporttal lejjebb a rendes tanároknál, s a segédtanítónőket *két* csoporttal lejjebb a segédtanároknál, mikor velők egyenlő képesítésük van s egyenlő munkát teljesítenek? Ez is éppen annyira érthetetlen intézkedése a javaslatnak, mint a többi, a mely reánk vonatkozik. Nem lehet ezt a hibát azzal indokolni, hogy az benne volt az 1893. IV. törvénycikkben is. Mert az talán csak nem feladata az újabb törvénynek, hogy a régiebbnek hibáját statuálja! A törvényjavaslat ilyen ellentétei és elvtelenségei nem érthetők másképp, mint hogy a miniszterium ügyosztályai egymástól egészen függetlenül vettek részt a törvény alkotásában s nem egyenlő erélyvel karolták fel a maguk statusának ügyeit.

Amiatt, hogy a segédtanítónői évek nem számíttatnak be a rendes tanítónői szolgálatba s a képzőintézeti tanítónőket egyenlően csoportosították a polgári iskolai tanítónőkkel, a képzőintézeti tanítónők *mind anyagilag, mind erkölcsileg* igen kedvezőtlen helyzetbe kerültek. S ha nem javítanak e hibán, úgy annak káros visszahatása lesz a tanítónőképző-intézetek működéskére. Mert, vajjon, remélhetjük-e, hogy a legjelesebb tanerőket kapjuk a tanítónőképző-intézetekhez, ha ennyire lesz állítjuk az állások anyagi és erkölcsi értékét? Ezt is meg kellett volna gondolni, mikor a törvényjavaslatot készítették.

Ezeknek a bajoknak és következményeknek mérlegelése arra bírta a *budapesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézet tanári testületét*, hogy az Országos Egyesület akciójával párhuzamosan, de attól önállóan is fellépjen a képzőintézeti tanítónők érdekében. Első sorban fönt jártak a közoktatási miniszterium tanítóképzési ügyosztályában, s a vezető férfiak jóindulatát ügyüknek megnyervén, kérvényt szerkesztettek a közoktatási miniszter urhoz, a melyet *Katonáné Thuránszky Irén* igazgató vezetése alatt nyújtottak át. *Dr. Wlassics Gyula* vallás- és közoktatási miniszter úr készséggel jelentette ki, hogy nem zárkózik el a sérelem orvoslása elől s ha egyéb törvényes tényezőket és fórumokat sikerül megnyerni, a kérelem teljesítéséhez hozzájárul. Fentjárt továbbá a kül-

döttség Széll Kálmán miniszterelnöknél is, a ki szintén biztosította a küldöttséget jóindulatával, hogy a különböző bransok közötti ellentétes intézkedések kiegyenlítéséhez, az állam pénzügyi viszonyainak figyelembe vételével, mindig kész hozzájárulni. Tisztelgett a küldöttség Lukács László pénzügyminiszter urnál is, valamint a pénzügyi bizottság több tagjánál, mindenütt biztatásokat nyerve. A pénzügyi bizottság tagjainak a következő nyomtatványt küldötte meg:

„A fizetésrendezésről készült törvényjavaslat úgy intézkedik, hogy a tanítónőképző-intézeteknél alkalmazott tanítónőket más, alacsonyabb fizetési fokozatba sorozza, mint a tanítóképzőnél alkalmazott tanárokat, noha egyenlő kvalifikációjuk s egyenlő munkakörük van, egyenlő fokozatu tanintézeteknél. Míg ugyanis a képző-intézeti segédtanárnak, ki az V. fizetési csoportba van sorozva, 2000 korona a kezdő fizetése, addig a segédtanítónő a VII. csoportba soroztatik 1400 korona kezdő fizetéssel. A képzőintézeti rendes tanítónő az V. csoportba soroztatott 2000 korona kezdő fizetéssel, holott a képző-intézeti r. tanár a IV. csoportba van beosztva 2600 korona kezdőfizetéssel. A segédtanítónői minőségben kinevezett tanítónők ennél fogva csak huzamosabb szolgálat után — melynek a jelen javaslat még a tartamát sem szabja meg — kerülnek a segédtanár kezdő fizetésének fokába az V. csoportba, a mikor rendes tanítónővé neveztetnek ki, mert a képző-intézeti rendes tanítónő és a képző-intézeti segédtanár ugyanegy fizetési csoportba vannak beosztva.

Ez a beosztás nagyon méltánytalan és sérelmes a képző-intézeti tanítónőkre nézve, a mennyiben a férfi képzőkben működő segédtanárok kezdő fizetését csak akkor adja meg az ugyanolyan munkát végző nőtanítóknak, a mikor már több évi, esetleg egy évtizeden át, vagy még annál is hosszabb ideig tartó fáradságos munkát végeztek az intézet szolgáltatában. A rendes tanárokkal egy csoportba, egyenlő fizetési fokba meg épen csak kivételesen kerülhet be egy egy tanítónő.

Sehol az egész törvényjavaslatban, semmiféle fokon, sem az elemi iskoláknál, sem a polgáriaknál, sőt még a polgári képző-intézeteknél sincs ilyen megkülönböztetés férfi és nő tanerő közt.

Mindenütt ugyanazon fizetési csoportba vannak sorozva az egyforma szolgálatot végző erők, csupán az elemi képzőknel találunk ily megkülönböztetést.

Mély tisztelettel kérjük a Képviselő urat, mint a pénzügyi bizottság tagját, kegyeskedjék odahatni, hogy az elemi tanítónőképző intézeteknél alkalmazott *segédtanítónők vétessenek ki a VII. csoportból és helyeztessenek az V. csoportba*, oda, a hol a képző-intézeti segédtanárok vannak s a képző-intézeti *rendes tanítónők vétessenek ki az V. csoportból s helyeztessenek a IV. csoportba*, a hol a képző-intézeti rendes tanárok vannak. Röviden rászélessen a törvényjavaslat egyenlő elbánásban a képző-intézetekben alkalmazott férfi es női tanerőket, úgy mint a többi iskolanemeknél tette.

A segédi minőségben eltöltött szolgálati évek beszámítására, valamint az ily szolgálatban töltött maximális idő meghatározására nézve külön kérelmet nem adunk elő, erre nézve *csatlakozunk a Tanítóképző-*

Intézeti Tanárok Országos Egyesületének e tárgyban már benyújtott kérelméhez.“

A tanári testület továbbá *köriratban* közölte sérelmeit és kívánságait a többi állami tanítónő- és kiseddévóképzőkkel s felszólította a testületeket hasonló kérvények benyújtására.

Ebenspanger János.

1845—1903.

Ha igaz, a mit a költő mond, hogy „a ki híven betölti azon kört, melybe végzete helyezte, leróta kötelességét az egész emberiség iránt“ : akkor Ebenspangerról is bátran elmondhatjuk, hogy kötelességét nemcsak azon körben teljesítette híven, a melyben hivatva volt munkálkodni, hanem kötelességét bőségesen leróta mind egyháza, mind hazája és az emberiség iránt.

Ebenspanger János Kukmérrott, Vas megyében született 1845 május hó 3-án. Népiskolai tanulmányait Kukmérrott és Körmenten végezte. Az akkori kukméri lelkész, Huber András többször be-benézegetett az ottani iskolába, s hamar felismerte Ebenspanger kiváló tehetségeit, a mikre Kirchknopf Mátyás esperest is figyelmeztette, ki a vizsgák idején gyakran ellátogatott egyházmegyéjének egyes községeibe. Egyesült erővel sikerült nekik Ebenspanger atyját rábírni, hogy fiát, kit eleinte a szabómesterségre szánt, taníttassa. Atyja mostoha anyagi viszonyai miatt Ebenspanger nem járhatott közepiskolába, hanem magánszorgalommal kellett elsajátítania mindazon előismereteket, melyek a tanítóképzőbe való felvételhez szükségesek. Így elkészülvén, 1859-ben lépett be a felső-lövői ev. tanítóképző-intézetbe. Tanárai közül különösen Schubert igazgatóról és Weber Hugó képzőintézeti főnökről emlékezik meg nagy hálával; az utóbbiról így nyilatkozik: „A felső-lövői intézetnek nem egy jeles tanárunk vala, de a jelesek sorában első helyen Weber említendő.“ 1863-ban a képesítővizsga letétele után segédtanító lett Rábafüzesen. Itt azonban csak 20 frt évi fizetése lévén, 1864-ben Szemesre ment nevelőnek. Innét a rákövetkező esztendőben Lugosra választották meg tanítónak. 1865-ben Lieblingen találjuk őt, hol nemcsak tanító, hanem orgonista is volt. Lieblingen 1873-ig működött. Itteni tartózkodása alatt az iskolájában aratott sikerrel, s irodalmi munkásságával csakhamar magára vont a szakkörök, hanem a magas kormány figyelmét is, úgy, hogy a közoktatási miniszterium Németországba küldte ki, hogy ott a népiskolai viszonyokat tanulmányozza. 1872-ben indult németországi útjára. Meglátogatott sok szászországi népiskolat, továbbá a drezdai, weissenfelsi és a gothai tanítóképzőket, mely utóbbinak akkoriban a hirneves Kehr volt az igazgatója. Itt huzamosabb ideig tartózkodott, mert Kehr Károly működése oly annyira lebilincselte figyelmét, hogy nem volt képes onnan szabadulni. Kehrről nagy elragadtatással ekkép nyilatkozik: „A ki csak egyetlen egyszer részesülhetett azon ritka szerencsében, hogy Kehr ajkairól leshesse a bölcsesség igéjét, az a tapasztalt igazító hatás emlékezetét mint csudatevő talizánt őrzi.

Kehr született iskolamester volt s öröm volt őt nézni s hallgatni, akár a tanítóképző intézetben, akár a gyakorló iskolában tanított. Zarándokoltak is a tanítók mindenünnen Gothába s később Halberstadtba és Erfurtba! "Kehrtől sok hasznos dolgot sajátított el, a miknek későbbi működése alatt igen jó hasznát vette. Ezen utjáról való hazatérte után, 1873-ban kinevezték a temesi kir. tanfelügyelőséghez tollnoknak. Itteni működése alatt gyakran látogatván iskolákat, a tanítókkal való érintkezés közben sokszor volt módja Németországban nyert tapasztalatait érvényesíteni, de még nagyobb alkalom kínálkozott erre, midőn 1877-ben a felső-lövői tanítóképző főnöke lön. Ebenspanger itt volt csak igazán elemében. S habár sem az elmélet, sem a gyakorlat terén újat nem teremtett, kiolt-hatatlan hazaszeretetével s páratlan munkásságával elévülhetlen érdemeket szerzett magának.

Lángoló hazaszeretetéséből kifolyólag első kötelességének tartotta, hogy ne csak a tanítóképzőt, mely eddig hazánk német községei számára volt hivatva tanítókat nevelni, hanem az összes felső-lövői tanintézeteket megmagyarosítsa. Célját elérendő, egészen tervszerűleg fogott a munkához. A magyar nyelv akkoriban a fordító módszer szerint adatott elő, még pedig úgy, hogy az összes növendékek két csoportot alkottak, a kezdők és a haladók csoportját. Ebenspanger csakhamar belátta, hogy ily eljárás mellett a munkának meddőnek kell lenni, iparkodott tehát rábírní az iskola intézőit, hogy a magyar nyelvet rendszeresen, osztályonként adják elő. S hogy ez lehetséges legyen, arra is rávette az intézetek bizottságát, hogy ezentúl nem alkalmaztak többé oly tanerőket, kik a magyar nyelvet nem bírták. Ezek után az eddig használatban lévő német tankönyvek mellé magyar tankönyvek beszerzését sürgette. A magyarosodás rohamosan terjedvén, elérte azt, hogy a német tankönyveket lassan-lassan teljesen mellőzték. Ezen kívül a képzőben, mindjárt ittlétének első évében, megalapította a „Wimmer-önképzőkört“, melyet szintén a magyarosítás szolgálatába szegődtetett. Ugyancsak e célból, egynéhány évvel később a középiskolai növendékeket is rávette, hogy az „Aranykört“ megalakítsák. Mindkét egyesületben ő végezte az elnöki teendőket. A „Wimmer-kör“ a jelen tanév elején ünnepelte 25 éves fennállásának örömmünnepét. Ebenspanger azonban az intézetek magyarosításával nem érte be.

Legközelebbi célul a környékbeli német lakosság magyarosítását tűzte ki maga elé. Egész helyesen a tanítókon kezdte a munkát. Még mielőtt a magyar kormány elrendelte a magyar póttanfolyamok rendezését, ő már a szünidőben maga köré gyűjtötte a környék német tanítóit s kezdte a magyar nyelvre oktatni. Ebenspanger hazafias munkásságát a közoktatási miniszteriumban is figyelemmel kísérték s így történt, hogy őt a magyar póttanfolyamok rendezése alkalmával, 1880-ban a szombat-helyi, 1882- és 1883-ban pedig a győri póttanfolyamok vezetésével bízták meg. Az elért eredményekkel még mindig nem volt megelégedve. Felső-Lövön a rákövetkező esztendőben ismét tartott póttanfolyamot.

Ugyancsak a magyarosítást szolgálta az általa szerkesztett és kiadott „Ungarische Volksschule“. Ezt kezdetben, hogy a német tanítókat édes-

gesse, egészen német nyelven szerkesztette. Majd azonban megváltoztatta a lap címét és „Népiskola—Volksschule“ cím alatt adta ki.

Igy háladt lépésről lépésre, semmit sem hagyván kísérlet nélkül, a mi céljának elérésére alkalmasnak kínálkozott. A tanítói gyűléseken, melyeket sohasem mulasztott el, mindig odatörekedett, hogy a magyar nyelvnek minél nagyobb teret hódítson. Ha a magyar nyelv terjesztésén kívül egyebet sem tett volna, már ez is elegendő volna arra, hogy Ebenspangerról a legnagyobb elismeréssel emlékezzünk meg. De tett ő egyebet is.

A mily lelkes apostola volt a magyar nyelv terjesztésének, ép oly fáradhatatlan volt a magyar szellem terjesztésében is. Jól mondja a „Magyar Világ“ egyik számában: „Hazafias tevékenysége nemcsak az iskolára terjedt ki, hanem a társadalomra is. Nem csekély része van abban, hogy a vulgo Hiencereinek nevezett vidék lakossága hazafias érzelmű.“

Hogy Ebenspanger az iskolában is híven teljesítette kötelességét, ezt igazolja az, hogy az a körülbelül 200 tanító, ki ő alatta nyert Felső-Lövön tanképesítést, országszerte a legjobb hírnévnek örvend.

Messze vezetne, ha a tanítóképzőben való működését méltóan akar-nám jellemezni.

Még tágabb lett Ebenspanger munkaköre, a midőn őt az intézet bizottsága Höllig Károly igazgató mellé, igazgató-helyettesnek nevezte ki. Mint ilyen nemcsak az irodai munkák végzésében dolgozott Hölliggel vállvetve, hanem sok mindenféle más intézkedésben is iparkodott neki segítségére lenni. Így az ő együttes működésüknek gyümölcse a nevelő-intézet új, palotaszerű és modern viszonyoknak teljesen megfelelő épületének felépítése; a tanítóképző, valamint a többi intézetek kibővítése; a tan-intézeteknek az országos tanári nyugdíjalapba való felvétele, s sok más hasznos intézkedés.

Ebenspanger az évi államsegély érdekében is sokat fáradozott, de fáradozásának gyümölcseit már nem érhette el. Áldásos működése azzal jutalmaztatott meg, hogy 1902-ben, a midőn az intézet ittlétének 25 ik évfordulóját ünnepelte meg, a tanintézetek bizottsága őt az *igazgatói címmel* tisztelte meg.

Ebenspanger munkássága azonban még egyéb körökre is kiterjedt. A tanítói gyűléseken páratlanul buzgó tevékenységet fejtett ki. Bő tapasztalatai és szép tudása, továbbá az ő gyakori értekezési és élénk vitatkozásai tetemesen gyarapították a tanítók szellemi és eszményi világát. Temesmegyei tartózkodása idején nemcsak tagja volt a délmagyarországi tanítóegyesületnek, de titkára is; a csákovai fiókegyesületben pedig az elnöki tisztséget viselte. 1875 ben Temesvárott a közgyűlés vezetését ő reá, a harminc éves fiatal férfúra bízta. Vas megyében a vas megyei tanítótestület alelnöke és a felső-eőri kör elnöke, — a felső-vasi általános tanítóegyesület tagja és központi bizottságának választmányi tagja, — a felső-vasi evang. tanítóegyesület világi elnöke, annak első körében pedig az iskolavizsgáló bizottság tagja is volt. Tagja volt továbbá az országos földrajzi társaságnak, a magyar tanítóképzők egyesületének, az ethnografiái társaságnak és a Comenius-társaságnak.

Egyházának is hű szolgája volt. Felügyelője volt a dobrai evang. gyülekezetnek; a felső-vasi ev. egyházmegyében pedig hosszú ideig a világi jegyző és törvényszéki bíró tisztségét töltötte be. Számos éven át a tanintézeteknek nemcsak bizottsági tagja, hanem a kis és nagybizottság jegyzője is volt.

Hogy a közügyek minden ága iránt nagyon érdeklődött, mutatja az, hogy e téren is sok egyesületnek ajánlotta fel szolgálatait. Így tagja és ügyvivő alelnöke volt a magyar turista egyesület vasmegyei osztályának. Ő volt a turista életnek Vas megyében ugyszólván a megteremtője. Tagja és alelnöke volt a felső-lövői társaskörnek, továbbá jegyzője a tüzoltó-egyesületnek és a férdfalárdának; tagja a dunántúli közművelődési egyesületnek, a dunántúli evang. zenepártoló egyesületnek, a felső-eőri árva-házi egyesületnek és ki tudja mi mindenféle más intézménynek. Mind-ezen egyesületekben élénk munkásságot fejtett ki s a hol csak szeret éjthette, iparkodott a dolgok folyásán lendíteni.

De Ebenspanger még mindezzel nem érte be. E mellett még az irodalom terén is serényen munkálkodott. Önálló munkái: „Szeget szeggel“ történeti beszély; Földrajz népiskolák számára, 3 füzet, megjelent magyar és német nyelven; Történelem jellemrajzokban, szintén magyar és német nyelven; Vasvármegye leírása, magyar és német nyelven; Vas megye lejtősödése; Ebenspanger—Haester—Richter-féle német olvasókönyv, 3 kötet; A magyar nyelv módszeres tanítása nem magyar ajku iskolákban; A reformáció története, különös tekintettel a magyarországi viszonyokra, német nyelven; A vallástanítás módszeres tárgyalása; Emericzy német olvasókönyvének második kiadása stb.

A Pedagógiai Plutarchban a következő életrajzok jelentek meg tőle: Luther Márton, Wimmer G. Ágost, Weber Hugo és Kehr Károly. A felső-lövői értesítőkből több ízben jelentek meg tőle cikkek, így: A lélektan gyakorlati alkalmazása, A közoktatás fokozatos fejlődése, A magyar nyelv és az idegen ajkú tanítók, A cselekvés eszméje a nevelésben, A magyar nyelv névszavainak viszonyítása, Wimmernek egyik tankönyve, Nevelő-intézetünk, a mely munka külön lenyomatban is megjelent, Comenius, Kossuth és Wimmer, A felső-lövői tanintézetek 50 éves jubileuma, mely munka külön lenyomatban is megjelent.

Említettem volt, hogy több éven át szerkesztette a „Népiskolát.“ Ebbe is írt sok nagyobb cikket, ilyenek: A magyar nyelv pszichológiai jogosultsága Magyarország német nyelvű iskoláiban, Az észtan elemei és annak gyakorlati alkalmazása, A mechanikus, deduktív és induktív-tanítás szemléltetése, Deák Ferenchez, Rudolf trónörökös halálára és sok más.

Azonkívül nemcsak számos költeményt írt magyar és német nyelven, hanem egész gyűjteményeket is adott ki; ilyenek az „Ungarland mein Vaterland“ című hazafias költemények gyűjteménye, egy hienctájszólásban írt költeménysorozat; továbbá a Városv Mihály által kiadott „Hunyadi költeményekben“ is több költeményt tett közre.

Mindezekon kívül munkatársa volt a következő lapoknak: Magyar Tanítóképző, Ungarische Schulbote (1867.), Néptanítók lapja, Neue Temesvarer Zeitung (1868.), Illustrierte Dorfzeitung (1868.), Verschetzer Volks-

zeitung (1869.) Jugendblätter (1872—1874.), Südungarischer Volkskalender (1870—1872.), Délmagyarországi tanító-egylet közlönye, Hetzels Hausfreund, Délvidéki Tanügy, Temesi lapok, Vas megyei közlöny, Vas megyei lapok, Oberwarther Sonntagszeitung, Volksfreund, Kárpát Egyesület évkönyvei, Turisták lapja, Rábavidék, Vasvármegyei tanügy, Ev. népiskola, Paedagogische Rundschau, Allgemeine deutsche Lehrerzeitung es még több más külföldi lapnak.

Utolsó munkája volt, hogy az intézet nagy könyvtárát újból rendezte s azt nemcsak új szakkatalógusokkal, hanem cédula-katalógussal is ellátta.

Szó sincs róla, hogy a felemlírt adatokkal kimerítettem volna Ebenspanger munkásságát; tevékenysége oly sokoldalú volt, hogy a szűkre szabott keretben lehetetlenség mindenre kiterjeszkednem.

Mint ember mindenki iránt előzékeny, szolgálatra kész és nyájas volt. Bármikor s bármivel fordult hozzá valaki, ha bírt, mindig a legkészségesebben segített. Ebenspanger, talán szerencsés vérmérséklete folytán is, mindig vidám és hangulatos volt. S habár a sors csapásai nem hagyták érintetlenül, a jókedv nála csakhamar felülkerekedett. Csalódások, vagy egyik másik dologban való fáradozásainak meddő eredményei sohasem bénították meg munkakedvét. Egyedüli szórakozását kollégáival, vagy családjával való kisebb-nagyobb kirándulásokban és sétákban találta.

Komolyabb betegeskedése a karácsonyi szünetben kezdődött. Ugyanis régi baja, a vesekőképzés lassan-lassan idült vesegyuladásba, a Bright féle vesebajba, ment át s habár több orvos hívtak betegágya mellé s övéi a leggondosabb s legfeláldozóbb ápolásban részesítették, még sem bírták kiragadni a halál kerülhetetlen karjaiból. 1903. január hó 24-én reggel négy óraker szenderült jobb létre.

A boldogultat özvegye és két gyermeke siratja; két leánya közül az idősebbik, Jolán, Klemens Traugott eperjesi tanár neje, első házasságából származik. Első nejét, Fröhlich Emiliát, 1866-ban vezette oltárhoz. Őt gyermekét ragadta el a halál, míg 1895-ben drága hitvestársát is el kelle veszítenie. Másik gyermeke, a négy éves Ilonka, a most gyászba borult özvegyétől, Fröhlich Ilonától született.

A megboldogult hült tetemeit január hó 26-án helyezték el örök nyugalomra a felső-lövői evang. sirkertben. Gyászoló családján kívül legtöbbit természetesen a felső-lövői tanintézetek vesztettek benne. Legméltingóbban úgy fejezhetem be soraimat, ha Budaker G. Károly, jelenlegi igazgatónak a tanintézetek növendékei előtt Ebenspangerről tartott emlékbeszédének végszavaival élek: „Teste immar a földbe kívánczozott, de szelleme közöttünk élni fog. Buzgósága követendő példa gyanánt marad előttünk, érdemeiről pedig sohasem feledkeznek meg intézeteink. Mi pedig emlekezzünk meg róla mindig hálával s szeretettel s tegyük fel magunkban szilárd elhatározással, hogy az ő nyomdokain haladva, mi is oly szorgalommal és szeretettel teljesítsük kötelességeinket, a mint ő tette, mi is úgy szeressük és szolgáljuk a hazát, a hogy ő szolgálta és szerette, hogy az emlék, melyet majd magunk után hagyunk, egykor javunkra váljék.“

Felső-Lövő.

Lemle Fános.

A szolmizáló módszer.

Van egy módszer, a melyet kevesen ismernek, de annál többen szidnak. És szidják nemcsak a módszert, hanem vele együtt az embert is. Körülbelül olyanformán vannak vele, mint a hogy azok a bizonyos urak, a kiknél az ember a bárónál kezdődik: *szerintük csak az a jó zenetanár, a ki a szolmizáló módszernek született ellensége.* Mert hiszen talán mondanom sem kell, hogy ezt a kedves állapotot a szolmizáló módszer vallja ez idő szerint magáénak

Hát szó sincs róla, ez sehogy sem irigylésre méltó állapot. Nem elég, hogy jó magamat elitelnék, hanem még apámat is az akasztófara küldenék. Mert úgy tessék kérem a dolgot érteni, hogy a módszer az apa, alkalmazója pedig a fiu. Már pedig, ha hiba van a fluban, feltétlenül deresre kell húzni az öreget is; hadd tanuljon az is egy kis... pedagógiát.

Es ebben a szánalmas állapotban csak egy baj vagyon: *a kik egyszer a szolmizáló módszert megpróbálták, miként a bibliai Saul, legkítartóbb híveivé lesznek.*

Ne tessék kérem megijedni! Senkit se akarok én vádolni, mások lelkiismeretébe nekem sehogy sincs kedvem belemarkolnom; azt azonban senki sem róhatja fel nekem bűnül, hogy ha ép azt mondom el, miként lettem jó magam Saullá. Mert azt is figyelembe kell vennünk, hogy én se nem születtem politikusnak, se nem vagyok az, sőt úgy rémlik, nem is leszek.

Ez ugyan sokat levon a tekintélyemből, de egy dologban mégis én vagyok a nagyobb úr: míg a „*magas politikában a magasabb politikai célszatok*“ miatt az eredeti elv mellett legalább is illendő dolog kitarítani, addig én, mint efféle szegény tanár, mindenkor szives-örömet hagyom ott a régi módszert, ha helytelenségéről meggyőződtem és egy jobbra bukkantam. Lehet ugyan, hogy az ilyenforma elváltoztatások nem igen alkalmasok a pedagógiai nagyság alapkövének lerakására, de hát ilyen úton, megvallom, nincs is szándékomban. Egyelőre tökéletesen megelégszem azzal, hogy lelkiismeretem mindig ezt sugja a fülemben: „*A szolmizáló módszerrel sokkal kevesebb idő alatt, kevesebb fáradsággal aránytalanul nagyobb eredményt értél el.*“ Mondom, kérem, a fizetési fokozatoknak soron kívüli átugrása helyett egyelőre tökéletesen beérem ezzel. Nem azt állítom tehát, hogy csak a szolmizáló módszerrel lehet eredményt elérni, hanem azt, hogy rövidebb idő alatt, kevesebb fáradsággal sokkal többet. Nekem, úgy vélem, szabad ezt kimondanom, mert én mind a kettőt próbáltam mindenféle kiadásban; de a ki a szolmizálást csak hiréből ismeri és nem saját tapasztalatából, az, kicsiségem nézete szerint, nem lehet arra hivatott, hogy elevenek és holtak fölött ítéljen. Összes pedagógiai tudásunknak ugyanis az a legnagyobb baja, hogy sokat itélünk, de keveset tapasztalunk, vagy jobban mondva, minél kevesebb a tapasztalatunk, annál erősebb a véleményünk; nem is számítva azt, hogy vannak urak, a kik magukban meggyőződtek ugyan a jobbról, de a pedagógiai nagyság symbolumának megőrzése végett hívek maradunk a rosszabbhoz.

Hogyan lehetséges az, hogy okleveles zenetanár nem ismeri a szolmizáló módszert? Bizony, sajnos, nagyon könnyen. Az elemi iskolában legtöbb helyen még hallás után tanítják az éneket. A polgári iskolában legnagyobb részét néhai jó Bartalust követik. A gimnáziumról és reáliskoláról ne beszéljünk, mert ott ilyen csekélységgel nem foglalkoznak. Hát a tanítóképzőben? No, ott is furcsa állapotok voltak idáig: az egyes tantárgyak módszerét a módszertan tanára tanította, azokét is, a melyekről csak annyit tudott, hogy vannak.

Tisztelettel kérdem, meg tud-e engem valaki olyan tárgy. módszerére tanítani, a ki magát a tárgyat nem ismeri? Ugyan mennyit érnének az én módszertani tanításaim pl. az arab nyelvre vonatkozólag, mikor arabusul még a nevemet sem értem? De hiszen, mondhatna valaki, ott volt a zenetanár, miért nem ismertette az meg? Érre is egyszerű a felelet. Azért, mert nálunk a legtöbb helyen *a tanítást nem mint művészetet fogjuk fel, hanem mint mesterséget*. Nem arra tanítjuk a növendékeket, hogy saját ismeretei alapján tudatosan válassza meg a módszert, hanem arra, hogy bizonyos szabályokhoz idomítva valahogy el ne térjen a mestertől. Mi sem természetesebb ilyenkor, mint ez, hogy ha a zenetanár nem híve a szolmizálásnak, akkor tanítványait sem ismereti meg vele, nehogy valamiképen eltántorodjanak az övétől.

Hátra van még a Pedagógium, vagy egyesekre nézve a zeneakadémia. Hogy a Pedagógiumban nem ismertetem meg, annak igen természetes oka van. Az a nagy ember, kinél többet — merem mondani — senki sem tett a magyar zenéért s főleg annak tanításáért, az én időmben vége felé járt dicső földi pályájának, az idő, a munka kimerítette s bizony legnagyobb részben saját magunkra voltunk utalva. Egy ember különben sem lehet minden téren egyformán nagy. A zeneakadémia? No, az ugyan vajmi keveset gondol a módszertani tudásra; ott művészeket nevelhetnek, de tanárokat, a jelenlegi szervezet mellett, még ha akarnának is, akkor sem tudnának.

Ime kérem, ez az én földi pályafutásom iskolai útja az ének-tanítás mezején. És ne tessék hivalkodást látni benne, ha azt állítom, hogy a mi megtörtént velem, az megtörténhetett mással is. Azért merem ezt ilyen biztosan mondani, mert erre vonatkozólag jó barátaim között is személyes tapasztalataim vannak.

Mi maradt tehát az én számomra? A tapasztalat és az önképzés. Ezzal a két iránytűvel indultam útnak s ezek vezéreltek el a szolmizáló módszerhez. És áldom az Istent, hogy ide vezéreltek.

De hát olyan ördögös mesterség az a szolmizáló módszer? Ellenkezőleg. Olyan egyszerű, hogy épen e miatt kételkedik könnyűségében az ember. Vajjon?

Tudjuk, hogy mai hangrendszerünk két alaphanglétrán nyugszik: a kemény és lágy létrán. A kemény hanglétra úgy van felépítve, hogy a 3-ik és 4-ik meg a 7-ik és 8-ik hangja között kis másod (kis lépcső, félhang) van, a többi helyeken pedig mindenütt nagy. Tehát pl. ha az alaphang (az 1. lépcső) c, akkor a létra ez: c d e—f g a h—c. Ha

1 2 3—4 5 6 7—8
1 1 1/2 1 1 1 1/2

az alaphang f, akkor a létra: f g a—b c d e—f. Ha az alaphang

1 2 3-4 5 6 7-8
 fis, akkor a létra: fis gis ais—h cis dis eis—fis stb. Azt látjuk tehát, hogy ilyen módon minden hanglétrában más nevet adunk az 1-ső, másat a 2-ik, másat a 3-ik, másat a 4-ik stb. hangnak. Míg a C-létrában f a 4-ik hang neve, addig az F-létrában f névvel az első hangot jelöljük stb. *Tehát minden hanglétrában minden hangnak saját külön neve van, azért szokták e rendszert abszolút rendszernek nevezni.*

Alkalmazzuk most ezt az énektanításra vonatkozólag. A név a képzetnek a fogalomnak a jele. A kemény C-létrában a kis második fogalmát az abszolút módszer szerint az e—f és a h—c hangok közötti távolsághoz kötöttük; F-durban *ugyanaz: a fogalmat* már más névvel jelöljük, $\left(\begin{smallmatrix} 3-4 & 7-8 \\ a-b, & e-f \end{smallmatrix} \right)$, Fis-durban megint más nevet adunk ugyanazon fogalomnak $\left(\begin{smallmatrix} 3-4 & 7-8 \\ ais-h, & eis-fis \end{smallmatrix} \right)$. Hát kérem, van-e még olyan fogalom a

nagy mindenségben, hogy a hányszor előfordul, mindig más nevet adunk neki? Mert ne tévesszük össze a dolgot! Az énektanítás alapjának, a hangtalálásra való képesítésnek nem az a célja, hogy a növendék azt mondja meg, c-t, vagy cis-t ütöttünk-e meg a zongorán. Nem, a világért sem! Csak az a célunk, hogy ha bármely hangot megütünk, ahhoz a növendék *hasonlítani, viszonyítani* tudja a másikat. Ha már most a kemény létrák mind egy alaptörvény szerint vannak szerkesztve; ha a kis második mindig ugyanazon helyen (3—4., 7—8. hang) van: ugyan mi szükség van arra, hogy más és más elnevezéssel épen mi nehezítjük meg a tanuló munkáját, a kiknek az volna kötelességük, hogy könnyítsünk rajta? Szakasztott olyan jelenség ez, mint a minő a silla-bizáló módszer volt az olvasás tanításában: *az egyszerű, a legrövidebb út helyett szándékosan választjuk a leghosszabbat, a legrögesebbet.* Hát nem ugyanaz a viszony van e—f hangok között, mint a—b, vagy fis—g között?

Lássuk, hogy oldja meg ezt a feladatot a szolmizáló módszer. Ez így okoskodik: Ha valamennyi kemény létra ugyanazon szabályok szerint van megszerkesztve, akkor semmi szükség sincs rá, hogy a létrák egyes hangjait mindig más és más névvel jelöljük. Más szóval, ha a kemény C-létra egyes hangjai között ugyanaz a viszony van, mint a többi kemény létra hangjai között, akkor mi sem természetesebb, mint az, hogy az összes kemény létrákban ugyanazon névvel jelöljük az egyes hangokat. E nevek a következők: *do re mi-fa sol la si-do.* Do az első hang neve, re a másodiké, mi a harmadiké, fa a negyediké, sol az ötödiké, la a hatodiké, si a hetediké, valamennyi kemény létrában. Tehát pl. a do a C-durban a c-t jelenti, G-durban a g-t, Fis-durban a fis-t stb. Kis lépcső van a mi-fa (3—4.) és a si-do (7—8.) hangok között, a többi helyeken mindenütt nagy. Mi tehát a szolmizáló rendszernek a haszna? *Az, hogy ugyanazt a fogalmat mindig egyformán nevezi; ez pedig azt jelenti, hogy 15 kemény létra helyett (alaplétra + 7 keresztes + 7 bes) csak 1-et kell a növendéknek megtanulnia. A ki C-durban*

megtanult énekelni, ez minden durban tud. Azt hiszem, ez nem megvetendő megtakarítás.

Azt lássuk most már, hogyan bánik a szolmizáló módszer a lágy hangnemekkel. Hígyjék el, uraim, ez is sokkal egyszerűbb, mint a segéd-tanárságtól megvárni.

Ugy-e, kérem, a lágy hangnemekben voltaképen a lefelé való menetelt tartjuk irányadónak? Hiszen ezért mondjuk, hogy a lágy A-hanglétrának ép úgy nincs előjegyzése, mint a kemény C-nek; vagy E-mollnak ugyanannyi \sharp -je van, mint a G-durnak stb. Remélem, ezt senki sem merné tagadni. Ilyen értelemben a lágy létrák úgy vannak szerkesztve, hogy a lefelé való menetelnél a 6—5. és a 3—2. hangok között van a kis másod, a többi helyeken mindenütt nagy. Például

1	1	$\frac{1}{2}$	1	1	$\frac{1}{2}$	1
a	g	f—é	d	c—h	á.	
8	7	6—5	4	3—2	1	

S ez a viszony minden lágy hanglétrában ugyanaz. Igen ám, de az abszolút rendszer szerint itt megint az a baj támadt, hogy a kis másodot más és más hanglétrában más és más névvel nevezzük; a mi az A-létrában *f—é*, az a D-létrában *b—á*, a C-ben *asz—g* stb. Megint oda jutottunk tehát, hogy ugyanazt a gyermeket egyszer így, máskor amúgy nevezzük, mintha bizony a mai szűkös világban ráernénk az ilyen fénytűzésre.

Legyünk csak, tisztelt uraim, az idővel takarékosak, mert régen hirdeti az irás: az idő drága. A szolmizáló rendszer mindezt nagyon könnyen végzi. E szerint a lágy létrák lefele menő hangjait a követ-

8	7	6—6	4	3—2	1
---	---	-----	---	-----	---

kezőkép nevezzük: la sol fa—mi re do—si la. Tehát kis másod van a fa—mi (6—5.) és a do—si (3—2.) hangok között, *vagyis ugyanazon nevé hangok között, mint a kemény hangnemekben.* Más szóval ez a

körülmény annyit jelent, hogy a ki a szolmizáló rendszer szerint le tudja énekelni a kemény hanglétrában írt dallamot, az nagyon kevés (1—2 órai) gyakorlás után lágy hanglétrában is tud énekelni. Számbeli kifejezéssel ez megint annyit teszen, hogy a tanulónak megtakarítunk 15 lágy hangnemet. Tessék most már választani! Mit tanítsunk? 30 hangnemet (a durokkal együtt), vagy csak 1-et? Én gyarlandó eszemmel kevesebbnek tartom az utóbbit.

Most már azt vethetné valaki a szememre, hogy hiszen nem minden dallam van csupa létraszerű hangokból megszerkesztve, sőt a dallamos lágy létrák fölfelé haladó hangjai között is két esetleges hang van. Alázattal vagyok bátor jelteni, hogy ezt jómagam is tudom. De azt is tudom, hogy a ki a létraszerű hangokat könnyen és biztosan tudja eltalálni, annak nem sok nehézséget okoz az esetleges hangokkal is megbarátkoznia.

Az sem került ki figyelmemet, hogy az abszolút rendszerben ép úgy megvannak az esetleges hangok, mint a szolmizálóban. Sőt — és ezt igazán ne méltóztatsek rossz néven venni — azzal is tisztában vagyok, hogy *az esetleges hangok aránylag ritkán fordulnak elő*, különösen abban az anyagkörben, a melyet a nép- és középfokú iskolákban, meg a

tanítóképzőben kell művelnünk. Itt, az esetleges hangok körében, sajnos, már nincs annyi megtakarítás, mint a létraszerűeknél, de hogy logikailag itt is van könnyítés, azt már csak az elfogult ember nem láthatja. Ha a tanuló a *fá* hang előtt egy $\#$ -et lát, rögtön eszébe jut, hogy az csak kevéssel magasabb, mint a létraszerű *fá*; fölidézi a létraszerű *fá* hangról már meglévő hangképzetét, hozzáfűzi az újabbat (a fölemelést) és megtalálta a fölemelt *fá-t*. De az abszolút rendszernél, ha pl. a *fis*-t kell énekelnem, előbb igen körültekintően kell megvizsgálnom, vajjon az a *fis* létraszerű-e vagy nem, hiszen annyiszor találkoztam vele, hogy igazán nem nagy dolog összetévesztenem.

Azt kérdezhetné még valaki, hogyan nevezi a tanuló a fölemelt vagy leszállított hangokat, mikor hangnevekkel (do re mi stbi) énekel. Ép úgy, mintha létraszerűek volnának, mert hiszen elvégre is *nem azért énekelünk, hogy a hangoknak neveket adjunk, hanem azért adunk a hangoknak nevet, hogy a hangtalálást megkönnyítsük*. Az pedig lélektani törvény, hogy a fogalomnak annál könnyebb a megőrzése, minél kevesebb jel volt szükséges annak megalkotásához.

Egyébként is igazolhatók az imént említett elnevezések, ha a *fis* az *f* származéka, akkor miért nem mondhatnám (vagy gondolhatnám) ezeket: fölemelt *fá*, föle nelt *sol*, leszállított *si*, leszállított *sol*-nak.

Megvallom, hogy épen az esetleges hangok voltak az egyik oka, a miért a szolmizálásra csak ezelőtt egy évvel tértem át; de végre is beláttam, hogy ha e részben (t. i. az esetleges hangok szempontjából) csakugyan nem nyerek is, de vizíteni se veszítek semmit, saját tapasztalatom pedig azt igazolta, hogy logikai tekintben itt is határozott könnyítés van a dologban. Csak ez utóbbival tudom igazolni, hogy tanítványaim a szolmizálással az esetleges hangokat is könnyebben találják, mint az abszolút rendszer szerint.

Az eddig elmondott dolgokkal azonban még nem fejtettük ki a szolmizálás rendszerét. Ellenfeleim még mindig nagy gyönyörűséggel hozhatnák fel, hogy az eddigiek igazak lehetnek ugyan az elméletben, de nem válnak be a gyakorlatban, mert hiszen a hangjegyírásban minden hangnak megvan a maga pontosan meghatározott helye. Azt hiszem, ezt az ellenérvet is sikerül megdöntennem. *A szolmizálás nem bolygatja meg a hangok elfogadott írásrendszerét, csak az a célja, hogy a leírt hangok egymásközt levő távolságának felismerésében segítségére legyen a tanulóknak*. Mikor a kemény C- és a lágy Á-hanglétrát tanulja a növendék, akkor azt mondjuk, hogy a do a 3-ik vonalközben foglal helyet, G durban s E-mollban a do a 2. vonalban van, B-durban és a D-mollban az első vonalközben, D-durban és a H-mollban a 4. vonalon, B-durban és a G-mollban a 3. vonalon, Á-durban és a Fis-mollban a 2. vonalközben, Es-durban és a C-mollban az első vonalon. Igaz, hogy ezekben az áthelyezésekben gyakorolni kell a szemet, de azt csak senki se fogja bizonyítani, hogy e gépies ügyesség elsajátításához ugyanannyi idő és ugyanolyan lelki erő szükséges, mintha az egyes hangnemeket az abszolút rendszer szerint külön-külön tanítanák. De tegyük fel, hogy úgy volna, bár tapasztalatom az ellenkezőt igazolja: akkor is fölőtte nagy a megtakarítás. Az előbbi hétféle (+ vonal + 3 vonalköz) áthelye-

zessel ugyanis az összes hangnemekkel végeztünk; ha a tanuló C-durban begyakorolta szemét a hangközök felismerésében, akkor már Cis-Ces-durban és a hozzájuk tartozó párvonalos lágy hangnemekben is tud énekelni, mert a *do* mindig, ugyanazon helyen van, vagyis 1 áthelyezéssel összesen t hangnemet gyakorolt be. Ha elfogadható volna is tehát az az ellenérv, hogy az áthelyezések begyakorlása ugyanolyan nehéz és ugyanolyan hosszás, mintha a hangnemeket az abszolút rendszer szerint külön-külön tanítjuk: a megtakarítás még mindig igen jelentős marad, mert az előbb kifejtett 30-ból csak 7-et kell levonnunk, tehát 30 különböző dolog (hangnem) helyett csak 7-et kell tanítanunk. Melyik kerül kevesebb időbe és fáradságba, most már nyugodtan bízom reá ellenfeleimre. Annyi bizonyos, hogy nálam a hét épen 23-mal kevesebb, mint a harminc.

És most legyen szabad egy pár tapasztalati igazságot felemlítenem. Én a hangjegy szerint való éneklést az abszolút rendszer szerint tanultam. Mennyire vittem 2 év alatt? (Akkor t. i. csak 2 éven át tanultunk énekelni, a III. és IV-ben csak karének volt.) Annyira, hogy a C-, G- és F-durban írt dallamokat elég könnyűséggel énekeltem el egyszerre, de a többi hangnemekben mozdulni sem birtam, pedig tanárom, Sz. Nagy József, tanúságot tehet róla, hogy legjobb tanítványai közé sorozott. Tehát ennyire tudott bennünket vinni az abszolút rendszerrel nem egy fiatal, kezdő, hanem idősebb, tapasztalt tanár, kinek jó neve van általában mind a zeneirodalom, mind az énektanítás terén is. Isten látja a lelke, hogy nem vádképen mondom, hiszen nem ő volt az oka, hanem a rendszer, melyet elméletben ő is elítélt, de a gyakorlatban nem mert tőle megválni. Egyéni dolgot nem illik ugyan a vitába keverni, de ezt nyomós érvnek tekintvén, nem hallgathattam el.

De menjünk tovább! Nem egy jó barátom volt, kit mindig bántott, hogy a zenei szakon van és hangjegyekről nem képes énekelni, legfőleg 1—2 hangnemben; persze az abszolút rendszerből tanult. Ismerek egy zenetanárt, a konzervatóriumot végezte, szintén jó neve van a népdalirodalom terén, de, hogy valamit leénekeljen, előbb 2 szer, 3-szor el kell játszania zongorán. Mennyire lehetett a gyakorló polgári iskola növendékeit vinni 4 év alatt az abszolút rendszerrel, ezt minden korombeli tudja s mennyire viszik szintén 4 év alatt a többi polgári iskolában az abszolút rendszer szerint, azt is nagyon jól tudja minden tanítóképző-intézeti zenetanár.

Azt kellene még felemlítenem, mennyire viszik a népiskolában az abszolút rendszerrel. De hát, kerem, ez alól fölmentve érzem magam, emberkínzásról nem szeretek beszélni a XX. században.

Azoknak pedig, a kik a szolmizációt bizonyos kellemetlen hangtalálkozások miatt nem fogadják el, azt felelem: ez az érv, különben is nevetséges volta mellett, már csak azért sem fogadható el, mert a rendszernek nem az a *lényege*, hogy a létrák hangjait miképp nevezzük el, hanem az, hogy *mindig egyformán nevezzük*. Köztudomásu, hogy a *dó* re mi stb. nevek helyett másokat is ajánlottak; nálunk például egy időben az az irányzat kezdett terjedni, hogy a számneveket használjuk helyettük, (egy, két, három, négy, öt, hat, hét, nyolc). Ez utóbbi módot

azonban, noha lényege teljesen ugyanaz, én még sem tartom helyesnek, mert a számok magyar nevei nem alkalmasak az éneklésre. Mindegyik rövid ideig tartó mássalhangzón végződik, tehát az éneklés képződését akadályozza; a nyolc szóban ötféle magánhangzó van ugyan, de hiányzik az éneklés szempontjából egy igen jellemző: az *i*; a nevek között egy háromtagu is van; a számnevek így önmagukban, az éneklésnél értelmetlen hangcsoportok, voltaképen t. i. rendszámoknak (első, második hang) kellene lenniök. A szolmizáló rendszernek ezekkel szemben az az előnye van, hogy minden név egytagu; egynek kivételével (sol), a többi mind magánhangzón végződik, de abban az egyben is a végső mássalhangzó folyékony, tehát a hang alakulását az sem akadályozza; magánhangzói legjellemzőbbek és legkönnyebben énekelhetők (a e i o) és mert irodalomtörténeti jelentésük van, nem értelmetlenek.

Azon esetleges kérdésre kell még felelnem, miért nem hódított nálunk e módszer nagyobb mértékben. E kérdésre az eddigiek után röviden a következőkkel felelhetek: Nem hódíthatott, mert *kimerítő ismeretéről senki sem gondoskodott* és mert *híveik az alkalmazásban nem a legszerencsésebb módot követték*. Legkitartóbb magyar hívei ugyanis azt a hibát követték el, hogy a szolmizálást a tanítás kezdetén teljesen függetleníteni akarták a hangnemek elméleti ismeretétől: gyakorlókönyvünk első gyakorlataiba a *do* t az első vonalra helyezték. Mivel pedig e gyakorlatokban előjegyzés természetesen nincs, ennél fogva egy kis valótlanúságot tanítottak. Hangjegyrásunk mai rendszere szerint t i., ha előjegyzés nincs, akkor az első vonalon és az első vonalközben levő két hang között (é—f) kis másodnyi távolság van, míg az ő írásuk szerint (dó—re) nagy másod. Magamnak is furcsának tetszett e dolog, míg rá nem jöttem, hogy a szolmizálást teljesen egybe lehet kapcsolni a hangnemek elméleti ismertetésével. Más szóval a szolmizálás mellett ép úgy követhetjük a hangnemek logikai rendjét (C—G—D) stb.), mint az abszolút rendszerben. Ez, a mint látjuk, igen egyszerű dolog ugyan, de a kinek véletlenül nem jut mindjárt eszébe, hamarosan sutba dobja miatta az egész módszert.

Végül csak azt akarom megjegyezni, hogy vitatkozni ugyan sokról és sokféleképpen lehet, de az eredmény elől elzárkózni egy kissé már bajosabb.

Én csak egy éve tanítok ugyan a szolmizálás szerint, tehát bennem is lehetnek még fogyatkozások e téren, de úgy is bátran merem felajánlani a versenyt. Állítsunk össze egy minden tekintetben független bizottságot. Vizsgálja meg ez a bizottság az év végén az en I. osztályomat és bármelyiket az országban, a mely az abszolút rendszer szerint tanult. Az összehasonlítás meg fogja mutatni, melyik módszerrel lehet ugyanannyi idő alatt, hasonló körülmények mellett nagyobb eredményt elérni. Én nem kétekedem a győzelemben. A szolmizáló módszer győzni fog, mert az igazságnak győznie kell.

Pápa.

Sarudy Ottó.

A tanítónövendékek magánolvasmánya.

Nagy érdeklődéssel olvastam Mohar József cikkét a Tanítóképző két füzetében az ifjúsági olvasmányokról. Főleg azok az adatok kötötték le figyelmemet, melyekből némi képvázlatot alkothatunk magunknak arról, hogyan járulnak hozzá a tanítónövendékek a maguk akaratából tanáraik képző munkájához.

A növendékek e munkájának nagy jelentősége nemcsak az általános műveltség, de a szakképzés szempontjából is nyilvánvaló. A tanítói munkásság sikerének főbiztosítéka a rátermettségen kívül a folytonos érdeklődés által táplált olvasási kedv. Vannak ugyan az önképzésnek más eszközei is, de egy sem jobb és könnyebben felhasználható, mint az olvasmány, mely száz forrásból gazdagítja a lelket ifjító érzésekkel, teremtő gondolatokkal. Ezt a kedvet nekünk tanítóképzőknek tulajdonképpen már csak növelnünk és hivatásunk céljai szerint irányoznunk kellene. Ez idő szerint azonban úgy áll a dolog általában, hogy az olvasás kedvét magunknak is kell költögetnünk, biztatgatnunk. Azt az olvasó kedvet gondolom, mely erősen különbözik a betűfalástól, mely nemcsak izgatja a fantáziát, hanem táplálja a lelket egész mivoltában.

Volt alkalmam ez irányban tapasztalatokat tennem, mert esztendőkön át vezetem intézetünkben az ifjúság olvasmányait.

Mint Mohar igen tanulságos adataiból kitetszik, az aradi tanítóképző-intézetben nincs ifjúsági könyvtár, a tanári könyvtárból azonban eleget olvasnak a növendékek. Régebben nálunk is volt az ifjúságnak az „Eötvös önképző kör“ tulajdonaként külön könyvtára, melyet növendék kezelt. A tanári kar azonban szükségesnek látta, hogy az ifjak által kezelt könyveket a tanári könyvtárral egyesítse. Ez természetesen nem alapos okok nélkül történt. Az egyik igen közvetlen ok az volt, hogy az ifjúsági könyvtár sokkal jobban pusztult, sem hogy az lehetséges, ha csak az intézet növendékei használják. Az önképzőkör könyvtára lassankint ingyenes városi kölcsönkönyvtár lett a tanítónövendékek ismerősei számára. Hiszen igaz, így is szolgált a közművelődésnek, de nagyon bizonytalan értékben és főleg nem a mi célunk szerint. A tanítóképzést mindenestre kis haszonnal szolgáltatta az igen is nagy fogalom.

Mikor én lettem az intézet könyvtárosa, hetenkint kétszer adtam a könyveket növendékeimnek. Két-két osztálynak egy-egy órán át. Ismerve a multat, annál is inkább sokaltam a forgalmat, mert az különösen az elbeszélő irodalomra vonatkozott. Megkevesbedett a könyvkvivételek száma. A mint megkivántam, hogy a munka tartalmáról rövid vázlatot kell benyújtania, a ki másik könyvet akar. Még így is megtörtént, hogy olvasatlanul hozta vissza egyik-másik a könyvet, melyet a más számára vett ki, vagy azért vett ki, hogy az olvasók hírében álljon ő is. Egyszerűen összeütött valamiféle jegyzetet olyan társa dolgozatából, a ki ezt a munkát már használta volt.

Nem tudom elviselni a tudatot, hogy kijátszanak és akaratlanul is segédkezem szemfényvesztésben. Nagyon megszaportottam és meg-

nehezítettem ugyan a munkám, de azontúl szóbelileg is igyekeztem a munka visszavételénél meggyőződni arról, mekkora kedvvel és eredményel forgatta az ifjú a lapokat.

Könyvtárunk folytatólagos jegyzékén kívül hat szakjegyzékünk van. Legtöbbet az irodalmi forgattak mindig. A fától nem látván az erdőt, sokan nem tudták, mit kerjenek olvasmányúl. Kezdem magamnak osztályonkint kijegyezni a kiosztandó könyveket. A természettudományokból legkevesebbet kértek maguk a növendékek, úgy kellett egyeseket hozzászoktatni efféle munkákhoz. Nem sokkal nagyobb volt kezdetben az önkéntes kereslet a pedagógiai munkákban. Lassankint, tapasztalatról-tapasztalatra jutottam el ahhoz a meggyőződéshez, hogy ha saját épületünkbe költözünk és elég helyünk lesz, az ifjúság számára osztályok szerint összeválogatott könyvtárt kell csinálnunk. Hál istennek ez év őszére bevonulhatunk új hajlékunkba, hol az új tanterv szerint fogunk a régi hittel a magyar nemzeti műveltségért dolgozni.

Tapasztalataimat a Mohar által összegyűjtött adatokkal egybevetve, a következő eredményben állapodom meg:

Az új tantervben kitűzött célokat csakis a magánolvasmányok helyes felhasználásával lehet elérni. Épen azért ezeket az olvasmányokat a tanári karnak kell irányoznia. Az ifjúsági könyvtárnak osztályok szerint kell tagolódnia és használatában a tanulók magatevékenységével a tanítóképző-intézetnek különösen két célját kell tervszerűleg érvényesíteni: *a nemzeti szellemben és a pedagógiai érzékben való erősödést. A tanári testületeknek beható tanácskozással kell azért megállapítaniok minden osztály számára a kötelező magánolvasmányokat és azokat a munkákat, melyek közül minden tanuló hajlandóságai szerint szabadon választhat. A kötelező olvasmányok száma inkább kisebb legyen, mint nagyobb, de a legjava legyen annak, a mivel a megfelelő osztály tudásanyagát minden tanuló a maga erejéből tartozik kiegészíteni. Természetes, hogy a kötelező olvasmányok megállapításakor a szaktanároknak a tanítóképző-intézet egységes célját kell inkább szemmel tartaniok, semmint külön-külön a maguk szaktárgyukat.*

A kötelező olvasmányok megállapításánál különösen az alsó két osztályban sehogys sem szabad elfeledni, hogy az osztályban nagyobb számban lehetnek, a kiknek *egyaláltalában* nincs kedvük az olvasáshoz vagy még nincs. A kiknek vonzódása a könyvhöz akár természetadta erőiknél fogva, akár a tanár erős, ösztönző egyéniségénél fogva az egyik vagy másik irányba jobban hajlik, az osztály szabadon választható könyveiből ki fogják elégíteni vágyukat. Hogy a szabadválasztást is az osztálykönyvtár bizonyos mértékben korlátozza, a tanulók nyugodt, tartalmas fejlődésének javára van. Elvégre az olvasás nem cél; nem az olvasási statisztika föllendítéseért viszik el az ifjak a köteteket. Ha a megértés teszi csak okadatolttá, hogy növendékünk a szabad levegőn való mozgás helyett könyv mellett tölti szabad idejét, válaszsza meg ugyan tetszése szerint a könyveket, de csak a korának és átlagos tehetségének valószínűen megfelelő tudaskörből. Nagyon természetes, hogy sem a kötelező sem a szabad olvasmányok nem lehetnek évről-évre ugyanazok. Abból az egyszerű okból, hogy a jónak mindig győzelmes

ellenfele a jobb. Az is bizonyos azonban, hogy ha akármelyik osztálynak akad egy vagy több olyan növendéke, kinek istenadta ereje a mindennapinál nagyobb mértékben bontakozik ki és e közben kívánságai az osztálykönyvtár munkáinál is különbekre terjednek ki, a tanárok könyvtára sem hozzáférhetetlen.

Az elmondottakból pedig két dolog következik:

Az egyik, hogy a könyvkiosztást csak tanár végezheti, a másik, hogy a tanulóknak olvasmányaikról számot is kell adniok.

Hogy a növendékek az ifjúsági könyvtárak kezelésére nem valók, kétségen felül áll, mihelyt megállapodunk abban, hogy a magánolvasmányban rejlő nagy nevelőerőket nem lehet a véletlenre bízunk. A korlátlanság még nem szabadság és a tervszerűség a munkában nem megnyírbálása a bontakozó tehetség szárnyainak.

És számot is adjanak a leendő tanítók arról, a mit olvastak! Korán kell megszokniok, hogy a szellemi világban is érvényesül a nemzetgazdasági elv: gazdagságunk nemcsak attól függ, mennyit szerzünk, hanem attól is, mennyit tudunk a szervezetből megtartani. A beszámoló a megtartott tudásról a könyvtáros számára írásban történjék. Tudom a magam fejlődéséből is, másokon tett megfigyelésekből is, hogy ez kényelmetlen, sokszor igen fárasztó munka és akárhányszor arra is alkalmas, hogy a kedvet az olvasáshoz nagyon meglohaszsa. De én mégis azt mondom, inkább olvasson tanítványom egy évben két könyvet jegyezve, mint tizenkettőt csak az emlékezetében bizva. Nem lehet ott igazi appercepcióról szó, a hol a lassabban mozgó kéz nem tartja vissza időnkint az ifjú rohanó gondolatait. A nélkül pedig érdemes-e olvasni?

A másik szempontom a tanulóra vonatkozólag, a miért az olvasott műről rövid, velős írásbeli beszámolót kívánok, csakis erre a célra szolgáló füzetben, hogy a növendék négy év alatt különböző szakokban a legjobb munkákból való gondolatokat gyűjti össze iskolája számára. Ha a maga vagy az iskolája számára könyvtáralapításhoz fog, ezek a beszámoló füzetek útba fogják igazítani a kezdet kezdetén még a kiadókra nézve is.

Az írásbeli beszámoló, melynek tartalma és alakja egyaránt az olvasmány minőségétől függ, a tanárnak tiszta bepillantást enged a tanuló lelke szövevényébe. Abból, hogy az olvasmányban mi érdekelte legjobban az olvasót, hogy fogta fel az egészet, tudatának nemcsak képzettartalmára lehet következtetnünk, hanem arra is, mit érez és mit akar.

Ezért a tisztalátásért lehet-e feladata nemességétől áthatott tanítóképzőnek munka sok vagy szerfölött nehéz? Nem, ez a legnagyobb fáradságot is megérdemli. A testület pedig mindig kész lehet annak a négy tagjának, a ki a leendő tanítók önálló munkásságra való szoktatásában ilyen nagyon értékes munkát végez, azzal segíteni, hogy a rendtartási munkákban való segédkezéstől fölmenti őket és ha a körülmények megengedik, egy-egy órával kevesebíti rendes oktató munkájukat.

Az ifjúsági olvasmányok szóbeli számonkérése, illetőleg az arra-

való utalás minden tanár kötelessége a hányszor tárgyi magyarázatai arra alkalmat adnak. Azért az osztályok könyvtáraiban foglalt köteles olvasmányok és a saját szakjabeli munkák tartalmával minden tanárnak tisztában kell lennie. Mentől többet fog ismerni a többi munkákból is, annál több erővel fogja szolgálhatni a tanítóképzés egységét, melynek kedvéért az ifjúsági olvasmányokban való egyöntetű megállapodás is a testületi értekezletek feladata.

Az elmondottak után igen természetesen osztozom Mohar József egyesületünk választmányához beadott ama indítványában, hogy sürgősen meg kell csinálnunk a tanítóképzők ifjúsági könyvtárának jegyzékét, melyből minden testület a maga körülményei szerint kiválaszthassa a legjobban megfelelő munkákat. Mire az új tanterv mind a négy évfolyamban érvényessé válik, hitem szerint minden állami tanítóképző-intézetnek négy osztályra tagolt ifjúsági könyvtárral kell bírnia, melyben különösen a köteles olvasmányokat tartalmazó munkák lehetőleg sok példányban legyenek meg. E nélkül az új tantervben rejlő eleven erő nem szabadulhat fel. Ezt a felfogást támogatja az a serény mozgolódás is, melylyel a porosz tanítóképző tanárok 1901-ben kapott új tantervüket megvalósítani igyekeznek. Gyűléseiken és szaklapjaikban közlött részletes anyagfelosztásukból nem hiányzik az iskolai olvasmányok mellett a magánolvasmányok jegyzéke sem. A mi célunk sem kisebb a nemzeti tanítóképzésben a poroszokénál, elérése pedig nem egy okból nehezebb; mi természetesebb tehát, minthogy lelkesedésünk és tudásunk egész erejével sietünk majd megszerezniünk és tökéletesíteniünk nemzeti munkánkhoz a legértékesebb eszközök egyikét.

(Arad.)

Szöllösi István.

A tanítóképző-intézetek értesítői.¹⁾

Az 1901—1902-ik tanévről.

XI.

A győri m. kir. állami elemi tanítónőképző-intézet VI. értesítője az 1901—902. iskolai évről.

Szerkesztette: Mohar József tanár.

Az értesítő Mohar József helyettes-igazgató évváró beszédével kezdődik.

Közli az értesítő az intézet épületének homlokrajzát.

I. *Az év története.* A megboldogult S. Pataky Irma igazgató nevére 1000 korona alap gyűjtését határozta el a tanári kar. Az igazgatói teendők végzésével ideiglenesen Pálmai Lenke és Mohar József bizattak meg. *Mocsáry Gerő* rendes tanár nyugalomba vonult. Az intézet igazgató-

¹⁾ Ujólág kezeimhez jutottak a felső-lövői ág. hitv. ev., a pozsonyi áll. tanítónőképző, a budapesti II. ker. áll. tanítónőképző intézetek értesítői.

javá *Karsay Jolán* neveztetett ki. Egyébként a tanév rendes lefolyású volt. A szokásos iskolai ünnepeket megtartották. Nagyobb kirándulást Esztergom, Vác, Visegrád vidékére tettek a növendékek.

II. *Az intézet állapota.* A tanári testület a hitoktatókkal együtt 12 tagból áll. Statisztikai adatok: Felvételért folyamodott 206 növendék. Felvétetett 128, év végén vizsgát tett 118 növendék. Anyanyelv szerint volt: magyar 116, német 1, tót 3, olasz 1. Vallás szerint: róm. kath. 79, g. kath. 1, ág. hitv. ev. 17, ev. ref. 16, izr. 8. *Magánvizsgálatot tett 34 tanuló.* A tanítás eredménye: a 118 növendék közül kitűnő volt 13·56⁰/₀, jeles 42·37⁰/₀, jó 2·54⁰/₀, elégséges 3·4⁰/₀. 2 növendék osztályismétlésre, 2 javító vizsgálatra utasított.

Épület, udvar, kert változatlan.

Az intézetnek sem a tanszerek, sem a könyvtár elhelyezésére szolgáló alkalmas helyiségei nincsenek. A tanári könyvtárban 1846 mű, az ifjúsági könyvtárban 864 kötet könyv van. A hangjegytár és a tanszertár is mutat némi gyarapodást

Internátus, externatus. A 118 növendék közül benlakó volt 52 Közli az értesítő az internátusi házi szabályokat. A künlakó 66 növendék közül 35 győri lakos volt, 28 az Orsolya apácák internátusában volt elhelyezve.

Az állami segély és ösztöndíj összege 19,670 korona. Az ifjúsági segélyalap is segíti a növendékeket. Az alap tőkéje 802·12 korona tőke.

III *Az intézet működése.* A fegyelmi állapotra s a növendékek magaviseletére nézve a következő adatok nyújtanak felvilágosítást: példás 99, dicséretes 18, jó 1. Az értesítő közli a fegyelmi szabályokat.

Tanítás. A tanári kar '29 gyűlésen intézte el az intézet ügyeit. Az elvégzett tananyag az állami tanterv követelményeinek megfelelő.

A gyakorlati tanítás rendes mederben folyt le. A negyedik osztályban 29 növendék összesen 173 tanítást tartott; esik egyre átlag 6 tanítás.

Közli az értesítő az órarendet, a használt tankönyvek jegyzékét.

Az egészségügy elég kedvező volt.

IV. *Tanítóképesítés.* Kétszer tartottak képesítő vizsgálatot. 34 jelölt kapott oklevelet. A képesítő vizsgálati 18 tárgyra esett 167 kitűnő, 172 jeles, 165 jó, 104 elégséges, 4 elégtelen felelet.

V. *A gyakorló-iskola* osztatlan, egy tanteremben. Az I—IV. osztályban volt 37 tanuló. A tanítás eredménye: kitűnő 8, jeles 17, jó 12, elégséges 6. Közli az értesítő a gyakorló-iskola órarendjét.

XII.

Értesítő a győri kir. kath. tanítóképző-intézetről.

Közli: *Haller József* igazgató.

Az értesítő kezdő cikkelye sárvári és felsővidéki gróf *Széchenyi Miklós* dr. ujonnan kinevezett győri megyés püspök üdvözlétére van szánva.

A *gyászlap* megboldogult *Németh Antal* dr. főigazgató, *Maráz Ferenc* prépost-kanonok, *Páda Endre* pápai prelátus, *Beidl Lajos* pápai prelátus emlékének van szentelve.

Tanulmányút a magas Tatrába. A kirándulást, melyben 21 növ. vett részt, részletesen ismerteti az értesítő.

Az intézet állapota és működése. A tanári testület 8 tagból áll.

Statisztika: a növendékek létszáma 163. Vallás szerint: r. kath. 158, izr. 2, ág. hitv. ev. 2, ref. 1; nyelv szerint: magyar 135, német 22, horvát 4, vend 1, tót 1.

A tanév lefolyása rendes volt.

Fegyelem. Az ifjúság magaviselete általában jó.

A tanítás az egész tanév alatt fönnakadás nélkül rendszeren folyt.

Az intézet a szokásos egyházas és hazafias ünnepeken kívül új püspöke tiszteletére is ünnepélyt tartott.

Az oktatás s a végzett tananyag az állami tanterv keretében mozog.

A gyakorlati kiképzés a múlt évi alapon történt.

A taneszközök és szertárak ez évben is gyarapodást tüntetnek fel.

Az ifjúság erkölcsi életének megszilárdítására megalakították a Mária-kongregációt.

A *Kisfaludy-Önképzőkör*, a *Munkácsy-Önképzőkör* az ének- és zenekar jelentős munkásságot fejtettek ki. Az anyagi dolgokról nincs kimutatás.

A *tanítás eredménye* tárgyanként és nevenként van kimutatva.

A tanító- és kántor-képesítő vizsgálaton, a mely különben rendes lefolyású volt, 2 kitűnő, 21 jeles 18 jó, 3 elégséges oklevelet adtak ki.

A *gyakorló-iskola* ötosztályú, osztatlan, egy tanító vezetése alatt. A növendékek száma 41.

Az értesítőből hiányzanak az órarendek, az intézet fentartásának költségei, a jótétemények, a segélyezések és a kertről szóló kimutatás.

XIII.

Az iglói m. kir. áll. tanítóképző-intézet XI. értesítője.

Szerkesztette: *Arányi Antal*.

Miképen küzdjön az elemi népiskola a beszédkiejtésbeli hibák ellen? Ezen cím alatt *Karoliny Mihály* írt magvas értekezést.

Az 1901/2. tanév nevezetesebb eseményei. *Putsch Tóbiás* rendes tanár nyugalomba lépett. *Arányi Antal* igazgató súlyos betegségbe esvén két havi szabadságot kapott. Egyébként a tanév rendes lefolyású volt.

A *tanári testület* 13 tagból áll. A lefolyt tanév alatt 35 tanácskozást tartottak.

Tanulók. Felvétellel jelentkezett és fel is vétetett 96 tanuló. El nem jött 7. Létszám tehát 89. Vallásra nézve: r. kath. 56, gör. kath. 2, gör. kel. román 2, ág. hitv. ev. 26, ev. ref. 2, izraelita 1. Anyanyelvre: magyar 24, német 44, tót 18, román 3. Segélyt nyertek: 260 koronát 16, 200 koronát 10, 160 koronát 33, 100 koronát 14, 60 koronát 19. A tanítás ered-

ménye: kitűnő 0, jeles 21, jó 38, elégséges 3, elégtelen 19 (!). Erkölcsi viselet: példás 29, dicséretes 40, jó 9, törvényszerű 3.

Tanítóképesítő vizsgálatot tett 16 jelölt.

A köztartásban 73 növendék vett részt.

Az egészségügy elég kedvező volt.

A végzett tananyag a tanterv követelményeinek megfelelő.

A tankönyvek jegyzékét és az óratervet is közli az értesítő.

A tanítás eszközei a lefolyt tanév alatt is gyarapodtak.

Gyakorlati kiképzés. A III. osztály növendekai közül egy-egy 10-szer tanított, míg a IV. osztályú növendékekre átlag csak 9 tanítás esik.

Kirándulások. A növendékek a *Magas-Tátrába* és *Merény* környékére tettek kirándulást.

A fegyelem habár az intézetnek nincs internátusa, kedvező volt. A növendékek erkölcsi magaviseletében nincs kifogásolni való.

A „Gönczy“-önképzőkör Strauch Gyula tanár elnöklete alatt jelentékeny munkásságot fejtett ki. A kör vagyoni állása: bevétel 596:31 korona, kiadás 402:65 korona.

A dal- és zenekör Amler elnök-tanár vezetése alatt áldott, buzgó munkásságot fejtett ki. Vagyoni állása: bevétel 312:10 korona, kiadás 200:60 korona, takarékpénztárban van 111:46 korona.

A segítő egyesület ügyvivő elnöke Karoliny Mihály volt. Az egyesület a növendékek tanulását nagyon elősegíti. Vagyon 1730:36 korona.

Ünnepélyek. A szokásos ünnepélyeken kívül két ízben is tartottak jól sikerült jövedelmező hangversenyt.

A gyakorló-iskola ötosztályú, osztatlan, egy tanteremben van elhelyezve. A növendékek létszáma 34.

XIV.

A kiskunfélegyházi m. kir. állami tanítóképző-intézet értesítője az 1901—902. iskolai évről.

Összeállította: Csepreghy Endre igazgató.

Az 1901/2. isk. év története. A tanév rendes lefolyású volt. A tanári karban áthelyezés következtében állott be változás.

A tanári kar a hitoktatókon kívül 9 tagból áll.

A növendékek létszáma az év végén 80. Vallás szerint: r. hath. 60, ev. ref. 5, izr. 11, gör. kel. 4. Anyanyelv szerint: magyar 69, német 7, román 4.

Az épület, udvar, kert változatlan.

A szertár szűk a felszerelés gyarló. A szertár évi gyarapítására 140 koronát, a könyvtár gyarapítására 160 koronát fordítanak.

Segélyezés. 69 növendék 9540 korona segélyezésben részesült.

A képzőintézet működése. Az ifjúság hazafias és vallásos nevelésére kiváló gondot fordít a tanári kar. A lefolyt tanévben 22 tanári értekezletet tartottak.

Közli az értesítő a tankönyvek jegyzékét, az évközi írásbeli dolgozatok címeit.

Az önképzőkör Kárpáthy Károly tanár elnöklete alatt 10 rendes és 2 díszülést tartott. Vagyoni állás: bevétel 128'70 korona, kiadás 80'74 korona. Maradvány 48'04 korona.

Az ifjúsági könyvtárban 911 mű, a segélykönyvtárban pedig 282 darab könyv van.

A zenekör Senyei Fózsef tanár elnöklete alatt állott.

Az értesítő a régi *pénz- és éremgyűjteményről* részletes kimutatást közöl. Ezután találjuk a nagy gonddal összeállított intézeti órarendet is.

A tanítás eredménye. A 80 növendék között volt: minden tárgyból kitűnő 0, jeles 0, jó 19, elégséges 49, egy tárgyból elégtelen 4, két tárgyból elégtelen 5, több tárgyból elégtelen 2. Magaviselet szerint: példás 27, dicséretes 36, jó 15, szabályszerű 1.

Az egészségügy kedvezőnek mondható.

Tanítóképesítés. A vizsgálatra jelentkezett 20 jelölt, kik közül 13 kapott oklevelet.

A gyakorló-iskola hatosztályú osztatlan. A növendékek létszáma 51. Az órarend félórákra van beosztva.

A gyakorlati kiképzés az előbbi évekhez hasonlóan változatlan.

XV.

A kolozsvári m. kir. áll. tanítónőképző-intézet értesítője.

Szerkesztette: *Heinrich Fózsa* igazgató.

Az év története Az évi munkát semmi akadály nem zavarta. Ugy a tanári testület, valamint az ifjúság egészségi állapota kitűnőnek mondható.

A tanári kar a hitoktatókon kívül 11 tagból állott. A tanári karban áthelyezések által történt némi változás.

A tanulók A tanévet bevégezte 215 (!) növendék. Vallásra nézve: róm. kath. 77, gör. kath. 9, gör. kel. 2, ev. ref. 85, ág. hitv. ev. 20, unit. 19, izr. 6. Nyelvre nézve: magyar 196, német 11, román 8, tót 1.

Épület, udvar, kert változatlan.

Szertárak, könyvtár, felszerelések. Az intézeti könyvtárban van 791 mű, 1798 kötetben. A szertárak is gyarapodást mutatnak.

Az internátus belső élete, fegyelmi rendje változatlan.

Közli az értesítő az intézeti rendtartásra vonatkozó szabályokat.

A segély értéke, a melyet a benlakó növendékek élveztek, 20,650 korona. A bejárók is jelentékeny ösztöndíjban részesültek.

III. *A képzőintézet működése* Az iskolai rendet és fegyelmet egész éven át semmi sem zavarta meg. A növendékek jóindulatú törekvést, előzékeny magaviseletet és meggyőződésből eredő szorgalmat tanúsítottak.

Tanítás. A tanári kar 16 értekezletet tartott. Az elvégzett tananyag az állami tanterv követelményeinek mindenben megfelel. Közli az értesítő az évközi dolgozatok címeit. A tanári kar a tanulók magán-olvasmányaira is nagy gondot fordít.

A tanítás eredménye Magaviselet: példás 211, jó 4; szorgalom: ernyedetlen 158, kitartó 59, kellő 7, semmi 1.

Közli az értesítő az órarendet és a használt könyvek jegyzékét. Az ifjúsági önképzőkör munkássága ez évben is jelentékeny volt. Az egészségügy kitűnő.

IV. *Tanítóképesítés.* A vizsgálatra 53 növendék jelentkezett.

V. *A gyakorló iskola.* Az intézetnek önálló I—IV. osztályú osztatlan gyakorló-iskolája van, 61 növendékkal.

A gyakorlati kiképzés a múlt evihez mérten változatlan.

XVI.

A kolozsvári m. kir. áll. tanítóképző-intézet értesítője.

Szerkesztette: *Orbók Mór* igazgató.

Az első cikkely megboldogult *Benedek Samu* volt gyakorló-iskola tanár emlékezetének van szentelve.

A II. rész az intézet szervezeti, rendtartási, tanulmányi és fegyelmi szabályzatait közli.

III. *Az iskolai év története.* A lefolyt tanév az intézet fennállásának 31-ik éve volt. 50 tanító részére ismétlő tanfolyamot tartottak. *Fazakas József* 31 évi munkásság után nyugalomba vonult. A tanév rendes lefolyású volt.

IV. *Az intézet állapota.* A tanári kar a hitoktatókkal együtt 19 tagból áll.

A tanulók. Létszám az év végén 124. Vallás szerint: róm. kath. 32, gör. kath. 2, gör. kel. 1, ág. hitv. ev. 6, ev. ref. 67, unit. 16. Anyanyelv szerint: magyar 121, román 3.

Az intézet épülete. Az intézet tantermei, szertárai 3 rozszant épületben vannak elhelyezve, a melyek távolról sem felelnek meg a modern tanítóképzés legszerényebb igényeinek sem.

A kert, kertészet, méhészet változatlan.

Az értesítő a *lettári állapotról* gondosan összeállított kimutatást közöl.

Az *internátusban* 80 tanuló volt elhelyezve. Az internátus költségeire 27,426 korona volt előirányozva

V. *Az intézet működése.* A tanári kar az ifjúság nevelésére kiváló gondot fordít. A fegyelmi állapot kifogástalan, a mit különben a következő adatok is igazolnak: viseletre nevezve volt példás 35, dicséretes 76, jó 11, szabályszerű 2.

Tanítás. A végzett tananyag az állami tanterv követelményeinek teljesen megfelel. Közli az értesítő az évközi dolgozatok címeit, valamint a nagy pedagógiai tapintattal összeállított óraterveket és a használt tankönyvek jegyzékét is. A tanítás eredménye: kitűnő 8, jeles 40, jó 63, elégséges 7, elégtelen 3.

A *kötelező olvasmányokról* is közöl az értesítő kimutatást.

Az önképzőkör Végli József tanár elnöklete alatt jeles munkásságot fejtett ki. Anyagi állapot: évi bevétel 335'22 korona, kiadás 240'5 korona; pénztári maradék 94'72 korona.

Az egészségügy kitűnő volt.

VI. *Tanítóképesítés.* A képesítő vizsgálat rendes lefolyású volt, kiadtak összesen 32 oklevelet.

VII. *A gyakorló-iskola* osztatlan, négyosztályú egy tantervvel, 47 növendékkel.

A gyakorlati kiképzés a múlt évihez mérten változatlan.

XVII.

A kőszegi szent-domokos-rendi apácák vezetése alatt álló róm. kath. tanítónőképző-intézet értesítője.

Az első cikkely megboldogult *Hidassy Kornél* püspök emlékének van szentelve.

A tanév rendes lefolyású volt.

A tanári személyzet az igazgatón kívül 8 apáca tanárnőből állott.

A beiratkozott rendes tanulók száma 68, ezek között van 6 ág. hitv. ev., a többi róm. kath.

Az intézet internátusa megfelelő.

Az intézet működése. A fegyelem kifogástalan. A tananyag feldolgozásában szigorúan alkalmazkodnak az állami tantervhez. A tanítás eredménye: kitűnő 23, jeles 19, jó 16, elégséges 4.

A gyakorlati tanítást heti 2 órában végzik.

Tanképesítés. Négy munkamesterneői, 4 elemi isk. tanítói és 10 *felső nép- és polgári iskolai* oklevelet adtak ki.

Az ifjúsági önképző-kör címe: „Árpádházi boldog Margit“. Működése a megszokott rendes mederben folyt le.

Az egészségügy igen kedvező volt.

Az értesítő a *háromosztályú* intézetről nem nyújt kimerítő felvilágosítást.

Sinkó Endre.

I R O D A L O M.

Könyvismertetések.

Zeneelmélet. Iskolai és magánhasználatra írta: *Szent-Gály Gyula.*

Szent-Gály Gyulának ezen figyelemre méltó munkája 3-ik kiadásban jelent meg már. Minthogy a M. Tanítóképző eddig nem foglalkozott e művel, megragadom az új kiadás alkalmát, hogy pár szóval méltassam.

Hazai tankönyvirodalmunk, sőt mondhatjuk általában: irodalmunk ez ága ez idő szerint úgy szólván még csak az úttörés fokán áll, mely körülmény természetesen még inkább növeli a szerző ebbeli érdemét. Pedig nálunk igen sokan tanulnak zongorázni, hegedülni, énekelni, szóval zenélnék, napi sajtóban bírálják, sőt tanítanak is, sokszor azonban —

sajnos — minden öntudatosság híján csak hétköznapi, de sem művészi, sem nemzetkulturái céloktól nem vezéreltetve. Nálunk, hol közkincsünknek, nemzeti zenénknek esztétikai szempontból való felfogásához, megítéléséhez feltételezett finomabb, disztináltabb érzékkel, ízléssel nem valami sűrűn találkozunk, könnyű dolog aztán egyes nagyszavú, de a műkedvelőség színvonalán is alul maradt, egyébként tán mértékadó embereknek, a nagy tömeg véleményét (már t. i. olyat, a milyet) félrevezetni. Hazánkban a zenei műveltségnek minél szélesebb körben való terjesztését, általánossá tételét a közfigyelemnek a nép- és középiskolai, tanítóképző intézeti enek- és zenetanításra, zenetanárképzésre való felhívással, zeneiskolák, ének- és zeneegyesületek alakításával kell előmozdítani, hogy majdan zeneintelligenciára szert tett közönségünk „cigányos modorban“ írt magyar népdal-szerzeményeknél, letéteknél különb dolgokat óhajtson élvezni, különb dolgok szerzésére és előadására serkenjen. A magyar műdal, opera, szóval nemzeti zene megteremtése nem paragrafus írás, hogy azt úgy meg lehessen csinálni. Hogy az eddigi kísérletek, különösen a szerzemények, tán nem egészen sikerültek, hogy az egyes szerzők a nemzetközivé vált zeneformai eszközöket, elemeket a magyar dolgozatok feldolgozásakor a nemzeti jelleg és művészi intenciók összeegyeztetése végett eléggé szerencsésen nem alkalmazták: nem azt jelenti, hogy rossz nyomon jártak, munkájuk a magyar nemzeti zene tejlesztésére nézve értektelen, hanem inkább talán azt, hogy a fáradozás gyümölcse még nem érett meg. Tekintsünk csak a nemzeti zenének a fejlettség magasabb fokára emelkedett bármelyik újabb termékeit, p. o. a svéd Grieg, a lengyel Chopin, az orosz Tschajkovszky, a cseh Smetana műveit, a nemzeti jelleg szépségein épült zenei tökélyt (abszolút értelemben véve) a legmagasabb igények szerint is mindenikökben konstataálhatjuk. Ebből folyólag az az állítás, hogy a magyar zene csak cigányzene, nem állhat meg.

Látzólag talán eltértem felvett tárgyamtól, miután azonban újabban nemzeti zenénk kérdése úgy a szerzemények, mint a szak- és napisajtó útján ismét fokozottabb érdeklődés tárgya lett, nem mulaszthatom el azon szerény véleményemet kifejezni, hogy a szerző, egyik legnevesebb vidéki zeneiskolánk élén a magyar zeneművészet zászlaját lobogtatva, oly irányú munkálkodást fejtett ki jelen művének megírásával, a mely sokkal inkább biztosítja a célt, mint sok nagy hangzású cikk.

Most pedig tulajdonképeni tárgyamra térek, magával a tankönyvvel foglalkozom.

Maga a mű általános zenetan, mely az ilyenfajta művek formájára illő minden zeneelméleti ágat iskolai terjedelemben felölel az ellenpont és hangszerelés kivételével.

A szerző az egész művön keresztül megmaradt az előszavában említett ama törekvésnél, hogy az egyes fogalmaknak rövid, precíz, világos, könnyen megérthető meghatározását adja. Ugyancsak előszava szerint a tankönyv beosztása inkább csak módszeres, mint rendszeres. Tankönyvében rövid, de tömör tárgyalással nyújt minden ismeretet azoknak, a kik számára e mű különösen készült.

A mi a könyvének nem rendszeres, hanem módszeres beosztását

illeti, erre vonatkozólag megjegyzem, hogy nem tartom módszeresnek ezt az eljárást, a midőn szerző a könyv elején az I. évfolyamban általános, elvont, gyakran az esztétika, vagy akusztika körébe vágó dolgokkal kezdi a zeneelmélet tanítását. Ezt úgy általános, mint viszonylagos szempontból helytelen dolognak tartom, mert a szerző ilyen kérdésekre, mint p. o.: „Mi a hang?” „Van-e hatása a hangnak kedélyünkre és milyen?” „Miben nyilvánul az ember közlési vágya?” „Az indulathangok tudatos alkalmazása milyen művészetnek vetette meg az alapját?” „Mi a zene?” „Mi a zenemű?” „Mi a dallam?” „Mi a forma?” „Kit nevezünk műkedvelőnek?” „Kit szakzenésznek?” stb. kíván feleletet azoktól, a kik még a hangok időtartamáról, magasságáról, hangjegyek alakjáról, hanglétráról, szóval a legelemibb dolgokról mit sem tudnak.

Véleményem szerint mégis csak helyesebb dolog lett volna a könyvet rendszeres alakban írni és a módszeres egymásután a tartalomjegyzékben megjelölni, minélfogva az anyag áttekinthetősége különösen a magánhasználat céljából sokat nyert volna. Az egymásutának ezen kijelölése azonban legfőljebb csak nagyjában, általános vonásokban történhetik, a részletekben engedjünk szabad kezet a tanárnak, a kinek methodikai érzékében meg kell bízunk.

A ritmus és ütem fejezeteiben e tankönyv keretét meghaladó elméletekbe tonyolódott. A mit e helyen a szerző ír, az inkább módszeres eljárás, nem pedig megtanulandó anyag. Itt tulajdonképen arra törekedett a szerző, hogy egy rendszert, methodust lebonyolítson, vagy pedig saját, erre vonatkozó felfogását kifejtse. Az ilyen mélyrehatolásoknak tapasztalat szerint a kézikönyvben rendesen semmi gyakorlati értékek nincsen, ha csak legfőljebb az nem, hogy tanulmányozás közben ezek a lapok maradnak a legtisztább állapotban.

A hanglétrákat tárgyalván a kromatikus hangokkal, illetve hangsorral többet kellett volna foglalkozni. A szerző erre összesen két sor példát mutat be, egy kromatikus sort \sharp -ekkel fölfelé és egyet b -kkel lefelé. Nem csak a félhangokint fölfelé haladó, 12 félhangból álló hangot nevezzük kromatikus hanglétrának. Kromatikus hanglétre p. o. ez is:

$$\left\| \begin{array}{c} d\sharp \\ c \ d \end{array} \right| \left\| \begin{array}{c} f\sharp \\ e \ f \end{array} \right| \left\| \begin{array}{c} g \ a \ h \\ c \ . \end{array} \right| \left\| \begin{array}{c} hb \\ c \ h \end{array} \right| \left\| \begin{array}{c} f\sharp \\ a \ g \end{array} \right| \left\| \begin{array}{c} f \ e \ d \\ c \ . \end{array} \right\|$$

Az új elmélet szerint a diatonikus skála azonnal kromatikussá válik, ha csak egy nem létraszerű hang is fordul elő benne. Fontos a kromatikus hangok harmonikus jelentősége egy bizonyos hangfaj létrájában. Ennek alapján a „C” skála kromatikus lefelé következőképen hangzik:

$hb \quad ab \quad f\sharp \quad eb \quad db$
 $c \ h \quad a \quad g \quad f \quad e \quad d \quad c$, tehát gb helyett $f\sharp$ szel, még pedig azon harmonikus rokonságnál fogva nem, a mely szerint $f\sharp$, mint a domináns dominánsának harmada sokkal közelebb áll, a „C” hangfajhoz mint gb . Az „a” hangsor kromatikus fölfelé:

$$\begin{array}{cccccccc} a & h & c & d & e & f\sharp & g\sharp & a; \\ \hline \text{lefelé:} & g\sharp & f\sharp & eb & db & hb & & \\ a & g & f & e & d & c & h & a. \end{array}$$

Fölfelé nem a \sharp -t, hanem *hb*-t mondunk, mert a \sharp -nak harmoniaillag alig van valami köze az „a” hangfajhoz, míg ellenben a *hb*, mint az u. n. nápolyi szekszt akkord $\left(\begin{smallmatrix} hb \\ f \\ d \end{smallmatrix}\right)$ hatoda igen könnyen megmagyarázható az „a” hangfaj értelmében.

Helytelen dolognak tartom, hogy a szerző előbb tanítja az akkordok fordítását, mint a hangközökét.

Az sem áll általánosságban, hogy „az összhangzattan törvényeit a generálbasszus segítségével ismerjük meg”; „generálbasszusnak nevezzük magát az összhangzattant is”, mert vannak újabban összhangzattanok (többek között p o Riemanné), a melyek nem a generálbasszust veszik alapul.

A szűkített hármass akkord úgy a dur, mint a moll hangnemekben fontos és különös használati módot kívánó akkord; a szerző ennek kezelése módjáról meg nem emlékezik meg, ámbár a feladatokban alkalmazza azt.

A kemény és lágy hármassak első fordításában nem az alap-, hanem a dallamhangot kettőztetjük.

A teljes záradékok közül az autentikust nem a legsikerültebben „hiteles”-re fordítja. Az autentikus és plagális záradék ennél fogva: hiteles és egyházi záradék volna magyarul mondva. Tehát a mi egyházi záradék, az nem hiteles?!

A formatani rész sikerült. Ez ellen csak az a kifogásom, hogy az ellenpontot még sem kellett volna teljesen figyelmen kívül hagyni. Meg vagyok róla győződve, hogy a szerző összes zongorázni tanuló tanítványai játszák Bachnak kíséreljékait, két és háromszólamú invencióit, Händel könnyebb zongoradarabjait. Úgy ezek, mint orgonálni tanuló növendékek ellenpontozattani ismeretek nélkül sohasem fogják megérteni s ennél fogva helyesen előadni azt, a mit játszanak.

Szent Gálynak elismerésre méltó és irodalmunkban ez irányban tagadhatatlanul haladást jelentő tankönyvére ezek lennének szerény észrevételeim.

Csurgó.

Moyzes Miklós.

Állami népoktatás. Irta: *Halász Ferenc.* Budapest, Athenaeum, 1902. N. 8 329 l. ára 4 korona.

A napi sajtó és a tanügyi lapok egyaránt becsülettel fogadták Halász könyvét, mint olyat, a melyből a magyar műveltség alapjait, népoktatásunk képét tiszta áttekinthetben láthatjuk, megismerve azon erősségeinket, a melyeken nemzetünk jövője alapul; a mely egyúttal elibénk tárja a magyar nemtörődömség, a sokat hánytorgatott sovinizmus (elég kár, hogy a mi kosmopolita világunk oly kevésbé ismeri és mutatja tetteiben) olyan okozatait is, melyek megszüntetésén kormányunknak és társadalmunknak egyesült erővel kell dolgozni.

A magyar nemzet a történelmi kialakulás következtében nincsen abban a szerencsés helyzetben, mint Európa legtöbb nemzete, a hol a

politikai összetartozás faji, vérbeli viszonyokon erősül; nálunk az oszt-hatatlan, egységes nemzet a jövőtől várja szülemlését s nemzetünk sorsának intézői ennek kiépítését és izmosítását tűzték ki legfőbb célul. De idáig hosszú, küzdelmes út vezet. Nem szólva fajunk bizonyos fokú politikai érzéketlenségéről, a magyar nemzet ezer éves történelméhez sokban méltatlan politikai jelenünkről, a tulságos engedékenység miatt megzajdult nemzetiségek törekvései, a hűtlen kacérkodás a külföld egyes népeivel, sőt a ma már nyíltan hangoztatni mert megbontása az állam-egységnek, a harcra fegyvereket kívánnak, a melyeket becsülettel kell felhasználni azoknak, kiknek kezükbe adta a közbizalom a nemzet sorsának intézését. És a fegyverek között elsőrangú, kihatásában páratlan a népnevelés, nemcsak azért, mert a népnevelés adja meg azt az erőt, a mivel az egyén az élet forgatagába bekerülhet, „hanem azért is, mivel a népnevelés legbiztosabb eszköze a hazafias szellem és a magyar nyelv terjesztésének.“ Vegyük ehhez, hogy gondolkodásunk, felfogásunk, belsők s ebből kifolyólag cselekedeteink is mennyiben eredményei az ifjúkori irányításnak s a nemzeti szellem nyilvánulásainak fontosságát az emberi szellem egyetemes történetében, mindnyájunknak jelszóul kell elfogadnunk: „hogy itt e földön kötelességünk és hivatásunk a magyar kultúra fajsúlyát emelni, mert a vezető, elsőrendű kulturának itt e földön magyarnak kell lenni.“

Nincs senki, ki az igazságot kétségbe vonná. Magyar szivünk *érzi*, hogy másképp *nem is lehet*, tán nincs is; ámde, ki vizsga szemmel a dunavölgyi nemzet kulturájára tekint, az izmos nemzeti jelleg helyett vézna vázat lát, felékesítve idegen cafrangokkal. A szellemi életben a magyar jelleg, a nemzeti kultúra, a jövőtől várja születését. Hogy népoktatásunkra az alkotó munkában minő szerep vár, azzal tisztában vagyunk. Hogy erős, egységes szervezettel teljesítheti feladatát, kétségen felül van. Köszönetet érdemlő munkát végzett tehát Halász Ferenc, mert elibénk tárta népoktatásunk jelen állapotát, rámutatott a jövőben köve-tendő úra, nem hallgatva el a hiányokat, a tévedéseket. A nemzeti államért folyó küzdelem leghathatósabb fegyverét mutatta be, a melyen ha találunk is elszomorító hiányokat, azzal a tudattal szemlélhetjük, hogy népoktatásunk egyik része, a folyvást erősödő állami oktatás egységes, erős szervezetével, nemzeti jellegével hatalmasan *siettet* a *nemzeti állam kialakulását*.

A terjedelmes munka első részében a nemzeti érdek és a nép-nevelés szorosságát fejtegetve, az állami népoktatás fejlődését vázolja, hogy ezen az alapon a jelenlegi szervezetet mutassa be. A figyelmes olvasó előtt a hivatalos jelentések, a statisztikai adatok életre kelnek s működésében látja az állami népoktatás hatalmas testét, a melyen ugyan itt-ott meglátszik a helytelen irányú fejlődés, de hálával és köszönettel tartozunk annak, ki úgyes szervezéssel és buzdítással nagyfontosságú nemzeti feladatok végzésére képessé teszi. Innen beláthatjuk a széles mezőt, a magyar népoktatás mezejét, a hol Halász férfias nyíltsággal, de a melyből a fájó aggodást érezzük ki, mutat közoktatásunk sötét foltjaira is, a melyek égetővé teszik a népoktatási törvénynek, különösen az egyházakkal szemben való viszonyának a jelen állapotoktól meg-

kivánt módosítását, annál is inkább, mert népoktatásunk a felekezetek kezében van. 16,725 iskola közül 13,269 felekezeti jellegű leven.

Izélitőül lassunk egy-két adatot, melyek érthetővé teszik a népoktatás ügyét odaadóan művelő szerző óhaját, előttünk pedig kívánatosá annak közel jövőben való megvalósítását.

A magyar állam népiskoláinak 24,09% *nem magyar tannyelvű*. A magyar nyelv sikertelen tanítása-ért ebből 1477 iskolát róttak meg. Ugyancsak akkora kb. azon tanítók száma, a kik magyarul nem is tudnak s már ezért sem tehetnek eleget a törvény szelid erejű rendelkezésének, föltéve, hogy akarnának magyarul tanítani. Ez bizony szomorú kép; s a nemzet életerének sorvasztója, ki a kezében lévő eszközökkel ez állapotokon javítani nem siet.

És ahhoz mint szóljunk, hogy nem egy iskolában a leendő állampolgárok zsendülő szívét az egységes haza és a magyarság iránt gyűlölettel mértelyezik meg, hogy a kormány és a magyar társadalom érthetetlen közömbösséggel tűri az olyfajta eseteket, a mikor az oláh egyházi hatóság elüldöz állásából egy tanítót csak azért, mert magyar leányt vett feleségül; hogy a zágrábi érsekség bizonytalan magyarbarátsága a magyar kormány 4 évtizedes magyarsító munkáját a Muraközben kétségessé tegye. E szomorú állapotok megszívlelése mondatja ki Halászszal: hogy az 1893: XXVI. t.-c. nem nyújt elegendő biztosítékot ahhoz, hogy a *nemzetiségek* által fentartott valamennyi iskolában hazafias nevelés legyen. Már pedig a nemzeti érdek mindenk fölött áll. Létünk ebben sarkallik, ezt csorbitani nem szabad. Két mód áll rendelkezésünkre: terjeszsze ki az államhatalom felügyeleti jogát erősebben és szorosabban az ily felekezeti iskolákra, s az államosítás, a melynek ezeknél inkább volna helye, mint a könnyebben ellenőrizhető, s a hazafias nevelésnek legtöbbször megfelelő községi iskoláknál. Azért tehát utolsó betűg aláírom H.-nak a felekezeti iskolákra vonatkozó megállapodását: „a hitfelekezetek iskolaállítási joga csak az esetben és addig érinthetetlen, a mily mérvben és ameddig képesek a magyar nemzeti állam érdekeinek megfelelő hazafias és a közéletre is kiható népnevelést biztosítani.“

Ismerjük azt a felfogást, irányt, a mit az iskolák államosításában majd az utolsó évekig követtek. Az 1896-i statisztika vallomása ez eljárásnak az eredménye, az az elszomorító következmény, hogy a magyarság az iskoláztatási sorrendben 3. helyre szorult. Ez indította közöki kormányunkat arra, hogy ezenül más úton haladjon, elfogadva, hogy „a magyar kulturának csak akkor lesz asszimiláló ereje, ha a magyar faj minél nagyobb mérvben kifejti kulturai képességét, s fölénye ellenállhatatlanul ránehezedik egyéb fajok kulturájára.“ *A nemzetet fenntartó fajnak támogatására kell sietni.* Elsősorban a fajmagyarságnál lépjen fel az állam gyámolító hatalma, hogy megszűnjék a szégyenletes állapot, amelylyel véreinket lesúlyedni hagytuk a tótság művelődési színvonala alá. Itt nincs helye az erőszakos beavatkozásnak. De igen a nemzetiségeknél, a hol az egységes nemzet érdeke szempontjából az államhatalom kérdészetlenül léphet fel, ha a nemzeti egységen sérelem esik.

Mindnyájunk érdeke az új kulturpolitika fokozatos megvalósítása, a mely főként az ország magyarságát istápolva, tekintettel van a nemzeti-

ségekre is, hogy sikerülhessen a második ezer év óhajtott célja, az egységes nemzeti állam.

Miután a szerző részletesen ismerteti közoktató kormányunk programját az államosításra vonatkozólag, tüzetesen szól a kisdédóvásról, az ifjúsági egyesületekről, az állami népoktatás hatásáról, a kir. tanfelügyelők hivatalos jelentése alapján, a tankerületek szerint. A munka II. része (200—330 l.) statisztikai kiutató az állami iskolákról, s az itt alkalmazott tanítókról.

Csak néhány szót kívánok még mondani Halász egy nagysúlyú, hatásában sokat érő alkotásáról: a gazdasági-ismétlő iskolákról. Az eszme csak fajáért égni tudó szívből fakadhatott. Erőssé tenni a népet korunk bomlasztó áramlatával szemben, hogy a nehéz, létért való küzdelemben a becsületos munka gyümölcsén élhessen meg. Különösen pedig a magyarságot, a melynek házi foglalkozása éppenséggel nincs, a földművelést nem űzi okszerűen, férfiai és női előtti egyáltalában ismeretlenek azok a kenyérkereseti források, melyek annyi idegennek adnak biztos megélhetést, sőt gazdagságot. Csak a konyhakertészetet kell említenem. Az iskola és a gyakorlati élet kapcsolója lenne a gazdasági ismétlő iskola, népünk gazdasági és társadalmi javulásának reményében. Éveim száma még nem engedett annyi tapasztalatot, hogy a kivitel sikerességéhez érdemlegesen tudjak szólni. De ha az ideát, a mely velem is szeretett fajom boldogulásának biztosítását hiteti, a gyakorlatba vitelnél siker követi, a kezdemenyzőt és kivívót egyaránt nemzetünk örök hálája illeti meg.

Az állami népoktatás régerzett hiány pótlója. Népoktatásunk jelen állapotának, az új kulturpolitikának tükre, a melyet senki sem hagyhat átlanulmányozatlanul, ki nemzetünk oktatásügye iránt érdeklődik. Annál kevésbé az, kit pályája ez ügy munkásává tett, mert az ismeretlen vagy sejtett lehet titokzatos, de okosan, céltudatosan, s így eredményesen működni csak ismert mezőn lehet.

Gerencsér István.

VEGYESEK.

† **Ulrich Vendel.** 1844—1902. A régi tanító gárdának buzgó, lelkiismeretes munkása hunyta le örökre szemét az elmúlt év december havában. Egyszerre lett rommá az erős, szívós ember, a ki 37 évi tanítóskodás után halála előtt csak alig két hónappal vonult jól megérdemelt nyugalomba. Megölte, elpusztította a tanítók rémes betegsége: a gégesorvadás.

Ulrich Vendel 30 hosszú éven át működött a znióvárjai áll. tanítóképző gyakorló iskolájában, minden erejét, képességét, tudását a tanításnak, nevelésnek szentelve. Élete, működése, pályafutása nem hangos, nem fényes — de a szerényen, csendesesen és szünet nélkül építő, alkotó munkásnak mintaképe. — Nem volt a napnak szaka, órája, perce, melyet pihenni nem tudó lelke haszontalanul, eredménytelenül elröppenni engedett volna! A pirkadó hajnal már a kertben, szeretett virágai között találta, honnan felüdülve, derült lélekkel sietett az igazi

virágok: gyermekei körébe. Kedvvel, lelkesedéssel oktatott, nevelt mindég, felette ügyelvén, hogy tanításai alakilag, tartalmilag valódi mintatanítások legyenek. A zniói tanítóképző száz és száz növendékébe ő csepegtette bele a felvidéki tanítók legszükségesebb tudnivalóját, a magyar nyelv tanításának direkt módszerét. E téren elismert, kiváló mester hírében állott!

Iskolája valódi tárháza volt a sajátkezüleg készített szemléltető eszközöknek. A képző-intézet gazdag gyűjteményének állatait mind ő tömte, hatalmas, szép kertjét ő rendezte. De legnagyobb ügyességet a dombormű-térképek készítésében tanusított s még a párisi kiállításon is elismerést aratott finom kivitelű, pontos térképeivel. A szó teljes értelmében gyakorlati ember volt, a ki valóban rászolgált az «ezermester» elnevezésre. A nép előtt föltétlen tekintély, ki nemcsak épületterveket készít, de kinek szava, felmérései határperekben döntő hatásúak voltak.

Ép e sokoldalú kiválóság, ügyesség, tanítói arravalóság s emberi derékség tették egyéniségét oly felette kedvelté s népszerűvé, — emlékéit pedig tanítványai, társai s az emberek előtt felejthetetlené!

P.

Új egyesület. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a «*Magyar Pestalozzi Társulat*» alapszabályait jóváhagyta.

Nyilatkozat. Igen tisztelt szerkesztő úr! Becsés lapjának folyó évi II. füzetében ezen különös cím alatt: «Az elhanyagolt magyar nyelv a nagyszabeni szász tanítóképző intézetben» egyebek közt azt az állítást olvasom, «hogy a tanárok maguk alig vagy semmit sem tudnak magyarul.» Nem tudom, vajjon ezért az állítást a felelősséget szintén a napilapokra hárítja, melyekből a többi adatokat vette át.

Pedig minden esetre hamis. Mert az intézetnél működő öt tanár közül, kiknek mindegyike középiskolai tanári képesítést nyert, négyen tanári vizsgálatukat az országos középiskolai tanárvizsgáló bizottság előtt magyar nyelven tették le, tehát tudnak magyarul. Kivált a magyar nyelv szaktanára, kit oklevele képesítettnek nyilatkoztat a magyar nyelvnek *magyar* tannyelvű iskolákban való tanítására is, ezen nyelvet tökéletesen bírja mind gyakorlati mind tudományos szempontból. Egyébiránt az illető állami felügyelő hatóság, melynek állandó ellenőrzése alatt összes működésünk áll, e téren esetleg mutakozó hiányt haladéktalanul róna meg.

Alaptalan (Szerk.?) gyanúsításnak vissza kell utasítanom az idézett jegyzetnek már címében foglalt szemrehányást is, hogy elhanyagoljuk a magyar nyelv tanítását. A magyar nyelv intézetünkben azon tantárgy, melynek a legnagyobb óraszám van szánya s a melyre növendékeink a legtöbb gondot és időt fordítják. Hogy különben a magyar nyelvtanítás megfelelő módszeres alakításának elég nagy fontosságot tulajdonítunk, kimutatják már az ezen igyekezetből eredett magyar nyelvkönyvek dr. Schullerus Adolftól. Hogy mindennek ellenére az eredmény nem mindig olyan, a milyent magunk is kívánunk, magyarázatát találja a sajátságos nehézségekben, melyek mindenütt tapasztalhatók, hol valamely nyelvnek megtanulására csupán az iskola nyújt alkalmat.

Ama kéréssel, hogy sziveskedjék fenti helyreigazítást szives tudomásul venni és becses lapjában közzé tenni, maradok tiszteletteljesen alázatos szolgája:
Nagyszeben, 1903. febr. 20-án.

Dr. Capetus Jozsef
tanítóképző-intézeti igazgató.

Ez a nyilatkozat az eredetinek szövegével és helyesírásával teljesen megegyezik. Szerkesztő.

Észrevétel. A gyermekek megfigyeléséről a «Magyar Tanítóképző» több alkalommal emlékezett meg. A mult füzet 59-ik lapján közölt megjegyzés úgy volna magyarázható, mintha közvetlenül a tanítóképző tanárok egyesületétől vagy a Magyar Tanítóképzőtől kaptam volna az impulsust a gyermekek megfigyeléséhez. Minthogy ez nem való, kötelességemnek tartom a következőket kijelenteni:

Mióta gyakorlati tanítással foglalkozom, a gyermekek megfigyelésével, habár nem rendszeresen, mindig foglalkoztam. A rendszeres gyakorlati megfigyelésekre még 1892-ben Péterfy Sándor, az én mesterem, hívott fel, megadván a kellő utmutatásokat is. Ugyancsak Péterfy Sándor hívta fel figyelmemet a német irodalom e tárgyú termékeire. 1893-ban teljesen ismertem Preyernek «Die Seele des Kindes» c. művét.

A mikor ez alkalommal és igaz benső örömmel ismerem el az Egyesület és Pethes János kollegámnak a gyermekek megfigyelése érdekében kifejtett jeles munkásságát, hangsúlyozom, hogy engem nem ezek, hanem Péterfy Sándor utmutatása ösztönzött e lényeges nevelés- és oktatási gondolatnak nem *véletlen*, hanem *tervszerű* megtestesítésére. A megfigyeléseket alaposan és okszerűen gyakoroltam Eperjesen Molnár Máriával, a kiváló minta-óvónővel, Léván Svarba József valóban példás gyakorló-iskolai tanítóval. A pápai tanítóképzőben is meghonosítottuk. Mily sikerrel, azt látja a képzőintézet érdemes tanártestülete.

Készséggel ismerem el, hogy úgy a «Magyar Tanítóképző»-ben megjelent közlemények, valamint Pethes János kollegám jeles munkájából is sokat tanultam.

Láng Mihály.

Tanítóképző-intézeti ügyek a katolikus Tanügyi Tanácsban. A katolikus tanítók tanügyi tanácsa február 28-án *Steinberger* Ferenc kanonok elnöklete alatt ülést tartott, a melyen több, a tanítóképző-intézetek illető ügygyel foglalkozott.

A *képzőtanárok nyugdíjügyében* az egyháztól cselekvési szabadságát föntartja. Ezt az ügyet Szőke fontosnak tartja s ebben valamit tenni javasolt. Ember az egyes főhatóságokat fölkérendőknak tartja, hogy a tanárok nyugdíja rendeztessék. Az egyes intézetek megkeresendők a fennálló állapotokat illetőleg, hogy a Tanács tájékozdjék s a szükséges lépést megtehesse.

Az *elemi tanítóképzők tervének munkája* folyamatban van. Ezzel kapcsolatban Szőke tájékoztatást kér a Tanácstól, vajjon elfogadható-e ideiglenesen az állami új tervezet? Mit válaszoljon a hatóság arra a miniszteri fölhívásra, hogy a hatóság mutassa be a miniszteriumnak a maga tervét? Döbrössy az állami tervet *alapul elfogadhatónak* tartja. A neveléstani részeket kevesli. Ember azt ajánlja, hogy a már előmunkálatokban lévő javaslatát egy kitűzött időben végleg intézze

el a Tanács. Guzsvenitz azt indítványozza, hogy a Tanács keresse meg az iskola-főntartókat, hogy addig ne nyilatkozzanak a miniszter fölhívására, míg a Tanács javaslatát nem ismerik. A Tanács erre úgy határozott, hogy sürgősen revideálja a tervet; míg el nem készül a javaslat, függeszszék föl az iskolafőntartók a feleletet. A bizottság (Ember, Guzsvenitz, Keményffy) rövidesen készítse el javaslatát. A tárgyalás a keresztjáró napokon tartatik meg.

Az Angolkisasszonyok budapesti polg. tanítónőképző intézetének tanári testülete által készített polgári tanító- és tanítónőképző intézetek képesítési szabályzatát a kalocsai intézet véleményezte és az írásbeli véleményt a Tanács Petrovác igazgató fölterjesztésében átvette. Ezen intézetek tanterjajavaslatát is kidolgozta Ember Károly és a budapesti nőképző testülete. Hozzászólás végett a kalocsai s később a szatmári testületnek adatik át. (Népnevelő.)

A Rákóczy-fölkelés emlékezete. Magyarország a szabadságért vívott küzdelmek klasszikus földje. Nincs a kerek világon nemzet, a mely oly hön ragaszkodnék szabadságához, mint a magyar s nincs példa reá a nemzetek világtörténelmében, hogy egy nép annyit küzdött volna állami önállóságáért, mint a magyar. Ezeréves történelmünk a szabadságért vívott harcok történelme. Szabadságharcaink közül a leghősiesebbek, legnemesebbek egyike a Rákóczy-féle fölkelés. Tele van az izzó hazaszeretet, a költői romantika, a nemzeti erő, a honfibanat, a tragikum vonzó vonásaival. A magyar nemzet nagy előkészületeket tesz eme dicső korszak megünneplésére, most, a fölkelés kétszázéves fordulóján. A kassai Rákóczy-kiállítás Mekkája leend a magyarnak. Az országsgzerte tartandó emlékünnepek tegnappá fogják varázsolni a nagy idők eseményeit. Iskoláink is bizonyára ki fogják venni részöket a kegyelet, a hazafüti felbuzdulás tényeiből, hogy ifjainkat jobb, hazaszeretőbb s szabadságszeretőbb nemzedékké neveljék a mainál, hogy beléjük oltódjék a törhetetlen, az idegen korlátot nem tűrő szabadságszeretet.

Örömmel adunk hirt az első ünnepélyről! *A budapesti II. ker. állami tanítónőképző-intézet* ifjúságának önképzőköre a saját sugallatából a nagy időhöz méltóan ülte meg a szabadságharc kétszázéves fordulóját. Az ünnepen megjelent *Thaly Kálmán* országgyűlési képviselő is. Jelenléte az ifjúságot kitérő lelkesedésre tüzelte. Szülők és vendégek is nagy számmal hallgatták végig az ünnepet, a mely tulajdonképen a *kurucvilág* költői formában való megdicsőítése volt. Egy növendék, *Török Ilona*, felolvasást tartott s lelkes szavakkal dicsőítette a korszakot, festette a kuruc költészetet. A felolvasást kardalok, magándalok, szavalatok és zenedarabok töltötték be a következő program szerint:

1. «Csinom Palkó», «Kuruc tábori dal», «Kuruc tanya». Énekelte a IV. éves növendékek énekkara.

2. «Repülj fecském ablakára», «Ahol te jársz...», «Sárga violának...», «Kuruc korabeli dalok». Énekelte Oppelz J. III. a) oszt. növ., zongorán kísérte Zelenka J.

3. «Bujdosó Rákóczy». Kuruc népballada. Szavalta: Valkovszky M. IV. a) oszt. növ.

4. «Őszi harmat után . . .», «Rákóczy kesergője», «Kuruc dalok». Énekelte a IV. éves növendékek énekkara. «Rákóczy Ferenc imája». Énekelte Czukrász V. IV. a) oszt. növ., zongorán kísérte Zelenka J.

5. «Mikes» Lévaivól. Szavalta: Makay M. IV. a) oszt. növ.

6. Liszt. «Rákóczy induló». Két zongorán előadták: Radó E. és Nagy G., Zelenka J. és Tétényi F. IV. a) oszt. növendékek.

Fizetésünk ügye a pénzügyi bizottságban. Lapunk zártakor kezdte meg a képviselőház pénzügyi bizottsága az állami tisztviselők fizetési törvényjavaslatát tárgyalni. Ezért, sajnos, nem közölhetünk tudósítást. E pillanatban még a remény és reménytelenség között függ ügyünk, mint a Mahomed koporsója. Csak annyit tudunk, hogy mind a kultusz-, mind a pénzügyminisztériumban s a pénzügyi bizottságban meg van a teljes jóakarát a tanítóképző tanárok s tanítónők iránt s előmunkálatok történtek oly irányu javaslattételre, hogy a rendes tanárságot megelőző szolgálatok részben beszámíttassanak.

Kimutatás

az 1903. február 1-éig befolyt tagsági díjakról.

1902-re: Pálmay Lenke (8 kor.).

1902. II. félévre: Keszler Károly (4 kor.).

1903-ra: Schreder Izabella, Komáromy Lajos, Molnár Leontin, áll. tanítóképző Léván, Bobok Carola, Szent-Orsolyarendűek tanítónőképzője Pozsonyban, Bodor Miklós, Entz Jolán, Arányi Antal (8—8 kor.).

1903. I. félévre: Révfy Géza (4 kor.).

Horvay Ede,
pénztáros.

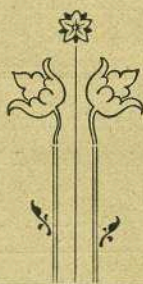
MAGYAR LÁNYOK

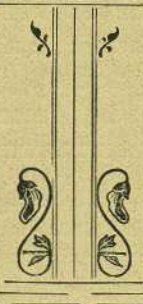
KÉPES HETILAP FIATAL
LÁNYOK SZÁMÁRA • •

—SZERKESZTI—
TUTSEK ANNA

MUTATVÁNYSZÁM
KÉRÉSRE INGYEN.

Azoknak való ez a nagy gonddal s szeretettel szerkesztett lap, a kiknek a legnehezebb szép és jó olvasmányt adni, t. i. a fiatal magyar lánynak. A legjelesebb írók, festők, tanítók, tanítónők sorakoznak a szerkesztő segítségére s alig van magyar író, ki nem írna a MAGYAR LÁNYOK-ba. A szépirodalmi részen kívül ismeretterjesztő cikkeivel, továbbá a háztartás, kertészet, konyha, kézimunkák, női foglalkozások, divat stb. körébe vágó rovataival van megbecsülhetetlen szolgálatára lapunk a magyar lányoknak. // // // // // // // //

ELŐFIZETÉSI ÁRA

Egész évre 12 kor. • Félévre . . 6 kor.

Negyedévre 3 kor.

Kiadóhivatal : BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 10. SZ.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulatnak

ki lehet tagja?

Tagja lehet minden ajánlás nélkül bárki, aki évenként 20 korona
tagsági díjat fizet.

Kedvezményei:

1. Kapja két-havonként a **MŰVÉSZET** című képes folyóiratot.
2. A társulat minden kiállítását **ingyen látogathatja**, ezenkívül öt jegyet kap családtagok számára.
3. A tagok részére évenként 30.000 kor. értékben műtárgyak sorsoltatnak ki.

A művészeti folyóirat címe: **MŰVÉSZET** Szerkeszti LYKA KÁROLY.

A MŰVÉSZET közvetítő forum, mely összekapcsolja az alkotó művészt a szépért lelkesülő, műszerető közönséggel. A mi szépet és újat termel a magyar művészek vésője s ónja, azt a MŰVÉSZET a legmagasabb színvonalon álló sokszorosításban közli. Két-havonként 70—80 oldalon tömérdek képet, rajzot közöl; a legjobb magyar munkákat, gyönyörű színes műmellékleteket, grafikai lapokat, eredeti rézkarcokat, szövegben pedig ösmerteti a modern és a régi művészetet.

A MŰVÉSZET

előfizetési ára olyanoknak, akik nem tagjai a társulatnak, 18 kor. egy évre, fél-évre 9 kor. Az előfizetési pénzek a MŰVÉSZET kiadóhivatalába küldendők: Budapest, VI., Andrássy-út 10. sz.

Aki be akar lépni az O. M. K. T. tagjai közé, kérjük: vágja-le ezt, s kitöltvén, adja postára az O. M. K. Társulat címére, Budapest, VI., Városliget, Uj Műcsarnok.

Tagbelépési nyilatkozat.

Alulírott az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat rendes tagjai sorába lépek s a Társulati alapszabályok értelmében kötelezem magamat az 1903. évtől számított legalább három éven át, évenként 20 koronát, Budapesten, a Társulat pénztárába befizetni. Híköltöm magamnak viszont mindazokat az előnyöket és jogokat, amelyek ugyanazon alapszabályok szerint a Társulat rendes tagjait megilletik.

Hely és kelet:

Alíráás: